

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT BİLİM DALI

TÜRKİYE'DE KATILIM BANKALARI İLE
GELENEKSEL BANKALARIN ÇALIŞMA
PRENSİPLERİ VE FİNANSAL PERFORMANSLARI
ÜZERİNE KARŞILATIRMALI BİR ANALİZ

YASİN YÜKSEL
22810901909

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
PROF. DR. MUSTAFA ACAR

KONYA, 2024

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Yasin YÜKSEL		
	Numarası	22810901909		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İktisat / İktisat		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tezin Adı	TÜRKİYE'DE KATILIM BANKALARI İLE GELENEKSEL BANKALARIN ÇALIŞMA PRENSİPLERİ VE FİNANSAL PERFORMANSLARI ÜZERİNE KARŞILATIRMALI BİR ANALİZ		

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Yasin YÜKSEL

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Yasin YÜKSEL		
	Numarası	22810901909		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İktisat / İktisat		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Prof.Dr. Mustafa ACAR		
	Tezin Adı	TÜRKİYE'DE KATILIM BANKALARI İLE GELENEKSEL BANKALARIN ÇALIŞMA PRENSİPLERİ VE FİNANSAL PERFORMANSLARI ÜZERİNE KARŞILATIRMALI BİR ANALİZ		

Bankacılık sektöründe temel finansal ihtiyaçların karşılanması bakımından iki önemli aktör olan katılım ve mevduat bankaları sunmuş oldukları finansal ürün ve hizmetlerde farklı çalışma yöntemlerini izlemektedirler. Toplumun ihtiyaçlarına benimsemiş oldukları farklı prensipler üzerinden çözüm üreten katılım ve mevduat bankalarının izlemiş oldukları yöntemlerin incelenmesi finansal sistemin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Bu kapsamda bu çalışma ile katılım ve mevduat bankalarının çalışma prensipleri ve sektörel verilerinin karşılaştırmalı bir analizinin ortaya konması amaçlanmıştır. Nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanıldığı bu çalışmada, öncelikle konuyla ilgili detaylı bir doküman incelemesi yapılarak her iki bankacılık modeline ilişkin sektörel raporlar incelenmiş ve ardından Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) ile Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) tarafından yayımlanan sektörel veriler çeşitli tablo ve grafikler yardımıyla yorumlanmıştır. 2015-2023 dönemini kapsayan sektörel veriler, her iki banka türünün banka, şube ve personel sayıları, aktif büyüklükleri, toplanan ve kullandırılan fonlar, özkaynaklar ve net kârları üzerinden karşılaştırılmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre, mevduat bankalarının sektördeki ağırlıklı payı azalırken katılım bankalarının payının artmakta olduğu ve bu alanda istihdam edilen personel sayısı, toplanan ve kullandırılan fonlar, aktif büyüklük, özkaynaklar ve net kârlar konusunda da istikrarlı bir artış kaydedildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Katılım Bankacılığı, Mevduat Bankacılığı, İslami Finans, Finansal Sistemler, Karşılaştırmalı Analiz, Türkiye

ABSTRACT

Author' s	Name and Surname	Yasin YÜKSEL		
	Student Number	22810901909		
	Department	Economics / Economics		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Prof.Dr. Mustafa ACAR		
	Title of the Thesis/Dissertation	A COMPARATIVE ANALYSIS ON WORKING PRICIPLES AND FINANCIAL PERFORMANCES OF PARTICIPATION BANKS AND CONVENTIONAL BANKS IN TÜRKİYE		

In the banking sector, participation banks and deposit banks play crucial roles in fulfilling essential financial needs. However, they employ distinct working methods when offering financial products and services. Examining the approaches adopted by participation and deposit banks, which provide solutions based on different principles tailored to societal needs, can contribute to a better understanding of the financial system. Therefore, this study aims to present a comparative analysis of the working principles and sectoral data of participation and deposit banks in Türkiye. The study employs a mixed-methods approach, combining quantitative and qualitative research techniques. Firstly, a comprehensive document review was conducted, examining sectoral reports pertaining to both banking models. Subsequently, sectoral data published by the Banking Regulation and Supervision Authority and the Turkish Participation Banks Association was analyzed and interpreted using various tables and graphs. Sectoral data spanning the period 2015-2023 was compared across both bank types, encompassing the number of banks, branches, and personnel, as well as size of assets, funds collected and utilized, equity, and net profits. The findings of the study reveal a declining share of deposit banks in the sector, accompanied by a growing presence of participation banks. This trend is further reflected in a steady increase in employment within the participation banking sector, as well as in terms of funds collected and utilized, asset size, equity, and net profits.

Keywords: Participation Banking, Deposit Banking, Islamic Finance, Financial Systems, Comparative Analysis, Türkiye

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
ŞEKİL LİSTESİ	vii
TABLO LİSTESİ	vii
GRAFİK LİSTESİ	viii
KISALTMA DİZİNİ	ix
TEŞEKKÜR	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM TÜRKİYE'DE KATILIM BANKACILIĞI

1.1. Katılım Bankacılığı Kavramı	4
1.2. Katılım Bankacılığının Temel Özellikleri ve İşleyişi	5
1.2.1. Faizin Yasak Olması ve İşlemlerin Ticaret ile İlgili Olması	6
1.2.2. Kâr ve Zarar Paylaşımı	7
1.2.3. Yapılan Yatırımların Ahlaki Olması	8
1.2.4. Belirsizliğe Dayalı İşlemlerin Yasak Olması	8
1.3. Katılım Bankacılığının Ortaya Çıkış Nedenleri	9
1.3.1. Dini Nedenler	9
1.3.2. Ekonomik Nedenler	10
1.3.3. Sosyal Nedenler	11
1.4. Katılım Bankacılığı Fon Toplama Yöntemleri	11
1.4.1. Cari Hesaplar	12
1.4.2. Katılım (Katılma) Hesapları	12
1.5. Katılım Bankacılığı Fon Kullandırma Yöntemleri	14
1.5.1. Murabaha	14
1.5.2. Mudarebe (Emek-Sermaye Ortaklığı)	16
1.5.3. Müşareke (Kâr- Zarar Ortaklığı)	17
1.5.4. Finansal Kiralama (Leasing)	17
1.5.5. Selem ve İstisna	18
1.5.6. Karz-ı Hasen	19
1.5.7. Teverruk (Vadeli Alım Peşin Satım)	19

1.5.8. Sukuk (İslamî Bono)	20
1.6. Türkiye’de Faaliyette Bulunan Katılım Bankaları	22
1.6.1. Albaraka Türk Katılım Bankası	22
1.6.2. Kuveyt Türk Katılım Bankası	22
1.6.3. Türkiye Finans Katılım Bankası	22
1.6.4. Ziraat Katılım Bankası	23
1.6.5. Vakıf Katılım Bankası.....	23
1.6.6. Emlak Katılım Bankası	23
1.6.7. Hayat Finans Katılım Bankası.....	23
1.6.8. Dünya Katılım Bankası (Dijital Banka).....	24
1.6.9. T.O.M Katılım Bankası (Dijital Banka).....	24
1.7. Katılım Bankacılığının Türkiye Ekonomisine Katkıları	24
1.7.1. Âtıl Fonların Ekonomiye Kazandırılması	24
1.7.2. Rekabetin Geliştirilmesi.....	25
1.7.3. İstihdamın Artırılması	25
1.7.4. Reel Sektörün Finanse Edilmesi	26
1.7.5. Kayıt Dışı Ekonomiye Engellemesi.....	26

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE MEVDUAT BANKACILIĞI

2.1. Mevduat Bankacılığı Kavramı	27
2.2. Mevduat Bankacılığının Temel Özellikleri ve İşleyişi	28
2.3. Mevduat Bankacılığının Ortaya Çıkış Nedenleri	28
2.4. Mevduat Bankacılığı Fon Toplama Yöntemleri.....	30
2.4.1. Vadesiz Mevduat.....	30
2.4.2. Vadeli Mevduat.....	31
2.5. Mevduat Bankacılığı Fon Kullandırma Yöntemleri.....	32
2.5.1. Bireysel Krediler	32
2.5.2. Ticari Krediler	32
2.6. Türkiye’de Faaliyette Bulunan Mevduat Bankaları	33
2.7. Mevduat Bankacılığının Türkiye Ekonomisine Katkıları	34
2.7.1. Finansal Aracılık Sağlama	35
2.7.2. Dış Ticareti Fonlama ve İhracatı Teşvik Etme.....	35
2.7.3. Kaynakların Etkin Kullanımını Sağlama	36

2.7.4. Gelir ve Servet Dağılımını Etkileme	36
2.7.5. Kaydi Para Yaratma	37
2.7.6. Para ve Maliye Politikalarının Yürütülmesine Yardımcı Olma	37

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KATILIM BANKACILIĞI VE MEVDUAT BANKASI UYGULAMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI

3.1. Literatür Taraması.....	39
3.2. Katılım Bankaları ile Mevduat Bankaları Arasındaki Farklılıklar	43
3.3. Katılım ve Mevduat Bankalarının Sektör Verileri Açısından Karşılaştırılması.....	46
3.3.1. Katılım Bankaları ile Mevduat Bankalarının Banka Sayıları Açısından Karşılaştırılması	46
3.3.2. Katılım Bankaları ve Mevduat Bankalarının Şube Sayıları Açısından Karşılaştırılması	49
3.3.3. Katılım Bankaları ve Mevduat Bankalarının Personel Sayıları Açısından Karşılaştırılması	51
3.3.4. Katılım Bankaları ve Mevduat Bankalarının Aktif Büyüklüğü Açısından Karşılaştırılması	55
3.3.5. Katılım Bankaları ve Mevduat Bankalarının Toplanan Fonlar Açısından Karşılaştırılması	58
3.3.6. Katılım Bankaları ve Mevduat Bankalarının Kullandırılan Fonlar Açısından Karşılaştırılması	60
3.3.7. Katılım Bankaları ve Mevduat Bankalarının Özkaynaklar Açısından Karşılaştırılması	63
3.3.8. Katılım Bankaları ve Mevduat Bankalarının Net Kâr Açısından Karşılaştırılması	66
SONUÇ	70
Kaynakça.....	74

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Murabaha Yönteminin İşleyişi.....	14
--	----

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Sukuk ve Tahvil Arasındaki Farkların Karşılaştırılması	21
Tablo 2: Türkiye’de Faaliyet Gösteren Mevduat Bankaları.....	34
Tablo 3: Katılım Bankaları ile Geleneksel Bankaların Vermiş Oldukları Hizmetler Yönünden Karşılaştırılması	43
Tablo 4: Katılım ve Mevduat Bankalarının 2015-2023 Yılları Arasındaki Banka Sayıları...	47
Tablo 5: Katılım ve Mevduat Bankalarının 2015-2023 Yılları Arasındaki Şube Sayıları	49
Tablo 6: Katılım ve Mevduat Bankalarının 2015-2023 Yılları Arasındaki Personel Sayıları	52
Tablo 7: Katılım ve Mevduat Bankalarının 2015-2023 Yılları Arasındaki Aktif Büyüklükleri..	55
Tablo 8: Katılım ve Mevduat Bankalarının 2015-2023 Yılları Arasındaki Topladığı Fonlar	58
Tablo 9: Katılım ve Mevduat Bankalarının 2015-2023 Yılları Arasındaki Kullandığı Fonlar ..	61
Tablo 10: Katılım ve Mevduat Bankalarının 2015-2023 Yılları Arasındaki Özkaynakları...	64
Tablo 11: Katılım ve Mevduat Bankalarının 2015-2023 Yılları Arasındaki Net Kârları	67

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Katılım ve Mevduat Bankalarının Banka Sayıları Açısından Sektördeki Payları ..	48
Grafik 2: Katılım ve Mevduat Bankalarının Şube Sayılarındaki Değişim Yüzdeleri	50
Grafik 3: Katılım ve Mevduat Bankalarının Şube Sayıları Açısından Sektördeki Payları (%)...	51
Grafik 4: Katılım ve Mevduat Bankalarının Personel Sayılarındaki Değişim Yüzdeleri	53
Grafik 5: Katılım ve Mevduat Bankalarının Personel Sayıları Açısından Sektördeki Payları .	54
Grafik 6: Katılım ve Mevduat Bankalarının Aktif Büyüklüklerindeki Değişim Yüzdeleri ...	56
Grafik 7: Katılım ve Mevduat Bankalarının Aktif Büyüklükleri Açısından Sektördeki Payları (%)	57
Grafik 8: Katılım ve Mevduat Bankalarının Topladıkları Fonlardaki Değişim Yüzdeleri	59
Grafik 9: Katılım ve Mevduat Bankalarının Topladıkları Fonlar Açısından Sektördeki Payları (%)	60
Grafik 10: Katılım ve Mevduat Bankalarının Kullandıkları Fonlardaki Değişim Yüzdeleri..	62
Grafik 11: Katılım ve Mevduat Bankalarının Kullandığı Fonlar Açısından Sektördeki Payları (%) .	63
Grafik 12: Katılım ve Mevduat Bankalarının Özkaynaklarındaki Değişim Yüzdeleri	65
Grafik 13: Katılım ve Mevduat Bankalarının Özkaynakları Açısından Sektördeki Payları (%) .	66
Grafik 14: Katılım ve Mevduat Bankalarının Net Kârlarındaki Değişim Yüzdeleri	68
Grafik 15: Katılım ve Mevduat Bankalarının Net Kârları Açısından Sektördeki Payları (%)	69

KISALTMA DİZİNİ

BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
GVK	: Gelir Vergisi Kanunu
IDB	: İslam Kalkınma Bankası
OPEC	: Petrol İhraç Eden Ülkeler
ÖFK	: Özel Finans Kurumu
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TKBB	: Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu

TEŞEKKÜR

Tanıdığım günden bugüne, bilgi ve hayat tecrübeleri ile bana yol gösteren değerli hocam ve danışmanım sayın Prof. Dr. Mustafa ACAR'a teşekkürü bir borç bilirim. Tez çalışmamın hazırlanmasında fikir alışverişinde bulunduğum ve kıymetli önerileri ile çalışmamın şekillenmesinde büyük katkıları olan sayın Doç. Dr. Şerife ÖZŞAHİN'e ve kısa zamanda tanımama rağmen görüşlerinden istifade ettiğim Prof. Dr. Erşan SEVER'e sonsuz teşekkür ederim.

Her ihtiyacım olduğunda kıymetli vaktini ayırarak çalışmama katkıda bulunan ve varlığı ile her daim destekçim olan değerli kardeşim Ömer ÇEPER'e çok teşekkür ederim.

Hayatım boyunca hep yanımda olan, nerde olursa olsun desteklerini her zaman yüreğimde hissettiğim, sevgileri ile beni her daim mutlu eden Annem, Abim ve rahmetli Babama sonsuz teşekkür ederim.

Kendisiyle yaklaşık bir yıl gibi kısa bir süredir tanıştığımız ama hayatımın ve kalbimin en önemli yerinde konumlanan ailemizin miniği, kıymetli oğlum Yiğit Ege YÜKSEL'e sonsuz sevgilerimi sunarım.

Ve son olarak, sevgi ve saygısıyla her an yanımızda olan, birlikte çok daha güzel şeyler başarabileceğimize olan inancı veren, huzur ve güç katan, zor zamanlarımızda ailemize azim vererek yol gösteren, çalışma süresince onca sorumluluğuna rağmen yardım ve desteğini benden asla esirgemeyen, kendisine yeterli vakit ayıramasam da anlayışı ile her zaman hoşgörülü olan ve bu satırların yazılmasında sonsuz emeği olan kıymetli eşim Zehra YÜKSEL'e varlığı için, desteği için sonsuz teşekkür ederim.

Bu çalışma, hayatı boyunca çektiği onca sıkıntıya rağmen, desteğini ve sevgisini bizden hiç esirgemeyen kıymetli Babama ithaf edilmiştir...

Selam ve Dua ile...

Yasin YÜKSEL

GİRİŞ

Bankacılık sektörü, geçmişten günümüze toplumların temel yapı taşlarından biri olup reel sektörün finanse edilmesi ve sürdürülebilir bir ekonomik büyümenin sağlanması noktasında oldukça önemli bir görevi üstlenmektedir. Bireylerin ve işletmelerin tasarruflarının güvenli bir şekilde korunmasına olanak tanıyan bankalar toplumdaki her kesimin finansal ihtiyaçlarının karşılanmasını, tasarrufları üzerinden gelir elde edebilmesini ve günlük işlemlerini hızlı bir şekilde gerçekleştirebilmesini mümkün kılmaktadır. Bununla birlikte bankalar, toplamış oldukları tasarrufları çeşitli fon kullandırma araçları ile ekonomiye geri kazandırmaktadır. Bu sayede hem bireylerin çeşitli ihtiyaçlarına finansman desteği verilirken hem de işletmelerin büyümesine yardımcı olacak yeni yatırım alanlarının oluşması sağlanmaktadır.

Bankacılık sektöründeki geniş hizmet yelpazesi, finansal ürünlerin çeşitliliğini de beraberinde getirmektedir. Farklı bankacılık modellerinin gelişimi ile değişen müşteri ihtiyaçlarının daha etkili bir şekilde karşılanabilmesi mümkün olmaktadır. Bu kapsamda toplumda geleneksel bankacılık modelindeki faize karşı hassasiyeti olan bireylerin tasarruflarını değerlendirmek için yeni bir yaklaşıma ihtiyaç duyulmuştur. Buradan hareketle İslami bankacılık prensipleri doğrultusunda bankacılık sektöründe yeni bir alternatif olarak katılım bankacılığı modeli geliştirilmiştir. Bu yeni sistemin ekonomiye en önemli katkılarından bir tanesi, faiz hassasiyeti nedeniyle atıl kalan tasarrufların reel kesime kazandırılması olmuştur. İslam dininde faizin haram ticaretin ise helal olarak görülmesinden hareketle bu bankacılık modelinde temel olarak kâr-zarar ortaklığı esas alınmıştır. Buradan hareketle katılım bankaları müşterilerinin ihtiyaçlarına yönelik sunmuş olduğu finansal çözümleri ticarete ve ortak bir katılıma dayandırmıştır. Bu yolla reel sektörü de finanse etme görevi üstlenen katılım bankaları sunmuş oldukları faizsiz finansman anlayışı ile kısa zaman içerisinde dünya genelinde de benimsenmeye başlanmıştır.

Ekonomide finansal ihtiyaçların farklı yönlerini karşılayan katılım ve mevduat bankaları, sahip oldukları geniş müşteri tabanları ile bireylerin ve işletmelerin girişimlerini destekleyerek ekonomiye katkıda bulunmaktadır. Bu bağlamda her iki bankacılık modelinin de çalışma prensiplerinin, işleyiş mekanizmalarının, sunmuş

oldukları ürün çeşitliliği ve ihtiyaçlara sunmuş oldukları çözüm bakımından üstlenmiş oldukları rollerin kapsamlı bir şekilde incelenmesi finansal sistemin daha iyi bir şekilde anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Buradan hareketle bu çalışmanın amacı, katılım ve mevduat bankalarına yönelik geniş bir kavramsal çerçeve çizerek her iki bankacılık modelinin de çalışma prensiplerini ve bankacılık sektöründeki rollerini sektörel veriler yardımıyla karşılaştırmalı olarak incelemektir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılım bankacılığı kavramına yer verilerek temel özellikleri, ortaya çıkış nedenleri, fon toplama ve fon kullandırma yöntemleri, Türkiye’de faaliyette bulunan katılım bankaları ve son olarak da katılım bankalarının ekonomiye olan katkıları incelenmiştir. İkinci bölümde mevduat bankacılığı kavramına yer verilerek aynı başlıklar altında temel özellikleri, ortaya çıkış nedenleri, fon toplama ve fon kullandırma yöntemleri, Türkiye’de faaliyette bulunan mevduat bankaları ve son olarak da mevduat bankalarının ekonomiye olan katkıları incelenmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise katılım ve mevduat bankalarının çalışma prensiplerinin karşılaştırmalı analizi sunulmuştur. Bu bölümde öncelikle her iki bankacılık modelinin de vermiş oldukları bankacılık hizmetleri karşılaştırılmış ve ardından Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) ile Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) tarafından yayımlanan sektörel veriler tablo ve grafikler yardımıyla yorumlanmıştır. 2015-2023 yıllarını kapsayan sektörel veriler, her iki banka türünün banka, şube ve personel sayıları, aktif büyüklükleri, toplanan ve kullandırılan fonlar, özkaynaklar ve net kârları üzerinden karşılaştırılmıştır.

Çalışmada nitel ve nicel araştırma yöntemleri bir arada kullanılmıştır. Bu kapsamda nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi ile katılım ve mevduat bankacılığına ilişkin literatür taraması yapılmış ve faaliyette bulunan bankalara ilişkin sektörel raporlar incelenmiştir. Nicel araştırma yöntemleri kapsamında ise Türkiye’de faaliyette bulunan katılım ve mevduat bankalarına ilişkin BDDK ve TKBB tarafından yayımlanan istatistiksel veriler çeşitli tablo ve grafikler yardımıyla yorumlanarak karşılaştırmalı bir analiz elde edilmiştir.

Bu tez, Türkiye’deki katılım ve mevduat bankalarının mevcut durumunu kapsamlı bir şekilde ele alması ve karşılaştırmalı bir analiz sunması bakımından literatüre katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Çalışma bulgularının, katılım ve mevduat bankacılığı alanına ilgi duyan araştırmacılara ve bankacılık sektöründe faaliyette bulunan kuruluşlara faydalı olması temenni edilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM TÜRKİYE’DE KATILIM BANKACILIĞI

Türkiye’de katılım bankacılığı, faizsiz finansman ilkelerine göre hizmet veren bir bankacılık modelidir. Mevduat bankacılığı sistemine önemli bir alternatif olarak gelişen ve özellikle son zamanlarda hızlı bir büyüme gerçekleştiren katılım bankacılığının çalışma prensiplerinin detaylı bir şekilde incelenebilmesi amacıyla çalışmanın bu bölümünde katılım bankacılığının tanımı ile ilgili kavramlara yer verilecektir. Bu kapsamda sırasıyla; katılım bankacılığının tanımına, temel özellikleri ve işleyişine, ortaya çıkış nedenlerine, fon toplama ve fon kullandırma yöntemlerine, Türkiye’de faaliyette bulunan katılım bankalarına ve katılım bankalarının ekonomiye olan katkılarına yer verilmiştir.

1.1. Katılım Bankacılığı Kavramı

Katılım bankası, özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye’deki şubelerini ifade etmektedir (5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, 2005). Uygulamada “İslami Bankacılık,” “kâr-zarar ortaklığı” veya “faizsiz bankacılık” gibi çeşitli isimleri olan katılım bankacılığının temel çalışma prensibi, tasarruf sahiplerinden toplanan fonların sanayi ve ticarete değerlendirilmesiyle elde edilen kâr ve zararın yine tasarruf sahipleri ile paylaşma esasına dayanmaktadır (Türkiye Finans Katılım Bankası, 2024a).

Katılım bankasının diğer bankacılık türlerinden farkı, İslam’da faizin haram olması inancından hareketle faizsiz bir çalışma ilkesini benimsemesidir. Bu kapsamda toplum içerisinde faiz hassasiyetine sahip olup mevduat bankaları ile çalışmak istemeyen bireyler, âtıl fonlarını katılım bankacılığı aracılığıyla ekonomiye kazandırmayı tercih etmektedirler (Denek, 2022, s. 52; Akgüç, 1989, s. 160). Dünyada ve Türkiye’de katılım bankacılığı uygulamalarında banka ve müşteriler tarafından uyulması gereken bazı temel ilkeler bulunmaktadır. Bu ilkeler şunlardır (Birol & Çidem, 2022, s. 142; TKBB, 2021, s. 10).

- Kâr-zarar ortaklığı ve risk paylaşımı söz konusudur. Bu prensibe göre banka ve müşteriler arasında yapılan işlemlerde güvene dayalı bir ilişki kurularak

riskin yayılması ve elde edilen kârın da adil bir şekilde dağıtılması esas alınmaktadır.

- Toplanan fonların ekonomiye kazandırılması ve dini prensiplere uygun alanlarda değerlendirilmesi söz konusudur. İslam dininde faizin haram olması sebebiyle toplanan fonlar faizsiz bankacılık prensipleri doğrultusunda değerlendirilirken aynı zamanda bahis, alkol vb. gibi İslam dininin yasakladığı ve toplumsal değerlerle örtüşmeyen faaliyet alanlarında fon kullanılması uygun görülmemektedir.
- Belirsizlik ilkesi göz ardı edilmekte ve taraflar arasında yapılan işlemlerde şeffaflık ilkesi ön planda tutulmaktadır. Bu prensibe göre hissedarlar ve fon sahipleri, bankanın kendilerine sunmuş oldukları kâr-zararın paylaşımına ilişkin yöntemler hakkında bilgi sahibi olabilmektedirler.
- Katılım bankacılığı, müşterilerine sunmuş olduğu hizmetlerde faizin olmadığı bir finansman yöntemi sunarak para kazanmayı değil, ticarete dayalı bir finansman yöntemini benimsemektedir.

1.2. Katılım Bankacılığının Temel Özellikleri ve İşleyişi

Katılım bankacılığının işleyişine ilişkin özelliklerin en başında müşterilerine sunmuş oldukları hizmetlerde faize yer verilmemesi gelmektedir. Bu temel prensipten hareketle, fon sahipleri ile fon talep edenlerin kâr-zarar ortaklığına dayanan katılım bankacılığında reel sektörü destekleme ve sosyal refahı sağlama amacı güdülmektedir (Tunç, 2016, s. 74). Buradan hareketle faiz hassasiyeti nedeniyle ekonomide âtıl olarak tutulan fonları ekonomiye kazandırmayı hedefleyen katılım bankacılığı, işlemlerinden doğan riski de fon sahipleri ile fon talep edenler arasında paylaştırarak güvenilir bir zemin oluşturmaktadır (Gürerk, 2014, s. 5). Bu anlamıyla aynı zamanda kayıt dışı ekonomiyi önleme çabasında olan katılım bankacılığı ekonomik ve sosyal istikrara da katkı sağlamaktadır. Bankacılık hizmetlerinde nakdi finansman kullandırmayan katılım bankaları, müşterilerinin ihtiyaçları olan mal ve hizmetleri fatura karşılığında alıp satmaktadır. Bu sayede hem ekonomide kayıt dışılık azalmakta hem sosyal refah sağlanmakta hem de devletin vergi hasılatı artmaktadır (Albayrak & Özsoy, 2019, s. 84). Katılım bankacılığının sürdürülebilir bir finansal sistem oluşturmasından

hareketle çalışma prensiplerine ilişkin belli başlı bazı özellikleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür.

1.2.1. Faizin Yasak Olması ve İşlemlerin Ticaret ile İlgili Olması

İslam dininde faiz ve dolayısıyla paradan para kazanılması kesin surette haram olarak karşılanmaktadır. Buna karşın ticaret, insanların emeklerinin karşılığı olarak benimsenmekte ve adil bir kazanç olarak kabul edilmektedir. Bu sebeple katılım bankacılığı faizsiz finansman prensiplerine dayanmakta ve işlemlerini ticarete dayandırmaktadır. Katılım bankalarında fon sahipleri ve fon talep edenler, işlemlerinin neticesinde bir faiz geliri elde etmemektedirler. Mevduat bankalarında müşteriler vade sonunda belli bir faiz oranı üzerinden getiri kazanırken katılım bankalarında böyle bir sabit getiri söz konusu olmamaktadır. Bunun yerine banka ile müşteri arasında bir ortaklık söz konusu olup vade sonunda oluşan kâr veya zararın paylaşılması esas kılınmaktadır (Akıncı, 2016, s. 20). Bu durumun istisnai uygulamaları söz konusu olup, kira sertifikasına dayalı toplanan mevduatlarda, kiralanan ürünün getirisinin net olması sebebiyle vade sonunda müşteriye kâra katılma oranı üzerinden net getiri taahhüdü sunulabilmektedir. Ancak katılım bankacılığı yapılanmasında ağırlıklı olarak uygulandığı üzere, elde edilecek getirinin net olmadığı durumlarda vade sonunda müşterinin getirisi belirsiz olup, elde edilen kazanç üzerinden vade sonunda netleşmektedir.

İslam dininde faizin kesin bir surette haram kılındığı bilinmekle birlikte Kur'an'da yasak olarak emredilen işlemlerin neler olduğu ve bununla birlikte faiz ve ribâ kavramlarının temelde aynı anlamı taşıyıp taşıyamadığına ilişkin literatürde güncel tartışmalar yer almaktadır. Bu görüşlere aşağıda kısaca yer verilmiştir.

Birbirinin yerine kullanılan ribâ ve faiz kavramları özü itibariyle aynı anlamı taşımamaktadır. Sözlük anlamı itibariyle “artmak, fazlalaşmak” anlamlarına gelen ribâ sözcüğü, borç\ödünç verilen paranın üzerine eklenen fazlalık, akit yapan taraflardan birinin durumunu zorlaştıran ve karşılığı olmayan fazlalık gibi durumları ifade etmektedir (Öztürk & Şahin, 2021, s. 28). Faiz ise üretim faktörlerinden sermayenin belirli bir süre ve oran üzerinden kiraya verilmesi sonucunda elde edilen gelir olarak tanımlanmaktadır. Başka bir deyişle faiz, bireylerin elinde tuttuğu sermayesinin kullanım hakkından vazgeçerek parasını bir başkasına ödünç vermesi karşılığında elde

ettiği bir vazgeçiş veya kullanımını erteleme bedeli olarak ifade edilmektedir (Helvacı, 2000'den aktaran Öztürk & Şahin, 2021, s. 34). Kur'an'da yasaklanan ribâ ise borç\ödünç verme işlemlerinde borçlu tarafı zor bir durum içerisine sokarak karşılığı olmayan bir fazlalığın ortaya çıkmasına karşılık gelmektedir. Başka bir deyişle burada kastedilen ribâ, parasını borç\ödünç olarak kullandıran tarafın akit süresi sonunda elde ettiği fahiş bir fazlalığı ifade etmektedir. Burada söz konusu fazlalık, faizin anaparaya eklenmesi sonucu yeniden bir faiz hesaplanması olan bileşik faizdir (Öztürk & Şahin, 2021, s. 31). Dolayısıyla Kur'an'da yasaklanan ribâ, “vade, veresiye, erteleme ribası” anlamında “ribe'n-nesie”, ve “borç ribası” anlamında “ribe'd-deyn” veya “cahiliye ribâsı” gibi kavramları ifade ederek günümüzdeki tefecilik işlemlerini kapsamaktadır. Buradan hareketle faiz ve ribânın birbirinden farklı kavramlar olduğu ve her ribânın bir çeşit faiz ancak her faizin Kur'an'da kesin bir şekilde yasaklanan ribâ ile aynı özellikte olmadığı ifade edilmektedir. Zira günümüz mevduat bankacılığı anlayışında basitten bileşiğe, nominalden reele ve tahvilden temerrüde kadar çok sayıda faiz çeşidi bulunmakta ve enflasyonist süreçlerde uygulanan tüm kredi işlemlerinde borçlunun alacaklıya ödemiş olduğu nominal fazlalığın ribâ olarak kabul edilmediği görüşleri yer almaktadır (Öztürk & Şahin, 2021, s. 52).

Uludağ (1988)'in çalışmasında, Kur'an'da haram kılınan faiz ile ilgili olarak Al-i İmran Suresi'nden şu ayet paylaşılmıştır: “Ey iman edenler! Ez'af-ı muzâaf olan ribâyı, yani kat kat olmuş faizi yemeyiniz. (Al-i İmran, 130)'dan aktarılan “ez'af-ı muzâaf” üzerinden görüş bildiren bazı alimler, Kur'an'ın sadece bu özellikteki ribâyı yasakladığını ve bu kapsam dışında kalan muameleleri ribâ olarak saymadıklarını ifade etmişlerdir. Kur'an'da yasaklanan ribânın ez'af-ı muzâaf riba yani fahiş/katlanmış fazlalık olduğu görüşünden hareketle bunun dışında kalan faiz şekillerinin haram olup olmadığı konusunda alimler tarafından genel kabul görmüş bir görüş bulunmadığı ifade edilebilir (Uludağ, 1988, s. 32-33, 41).

1.2.2. Kâr ve Zarar Paylaşımı

Katılım bankalarının temel özelliklerinden bir diğeri de kâr ve zararın adil bir şekilde paylaşımına dayalı olmasıdır. Banka, müşterilerine ihtiyaç duydukları finansmanı sağlarken kâr ve zararın yalnızca bir tarafın üzerine yüklenmesini değil, taraflardan her ikisinin de ortaklaşa paylaşmasını sağlamaktadır. Bu sayede hem banka

ve müşteri arasında adil ve güvenilir bir ortam oluşturulmakta hem de dengeli bir risk dağılımı sağlanmaktadır. Uygulamada katılım bankalarının basiretli bir tüccar gibi davranma zorunlulukları ve zarar etmeleri halinde mevduat yatırımcısı bulamamaları söz konusu olduğundan, katılım bankalarının zarar edilmeyecek şekilde yönetilmesi zorunluluk halini almıştır.

1.2.3. Yapılan Yatırımların Ahlâki Olması

Katılım bankacılığının bir diğer temel özelliği de yapılan yatırımların ahlâki olmasıdır. Bu kapsamda yatırımların İslam dininin helal saydığı ve toplum tarafından da yasal ve ahlâki kurallara dayandırılan alanlarda yapılması gerekmektedir. Dolayısıyla katılım bankaları sadece finansal açıdan değil aynı zamanda ahlâki ve etik unsurlar bakımından da toplumsal fayda sağlamayı amaçlamaktadır.

Mevduat bankalarında yapılacak olan yatırımlara yönelik herhangi bir kısıtlama söz konusu olmayıp Bankacılık Kanunu ve yönetmelikler çerçevesinde her faaliyet alanında yatırım yapılabilir. Bunun aksine katılım bankalarında alkol, bahis, domuz ürünleri vb. gibi İslam dininin yasakladığı alanlarda yatırım yapılamamakta ve İslam dininin kuralları temel alınmaktadır (Akıncı, 2016, s. 21).

1.2.4. Belirsizliğe Dayalı İşlemlerin Yasak Olması

Katılım bankacılığının temel özelliklerinden bir diğeri de işlemlerinde belirsizliğe yer verilmemesidir. Bunun sebebi, belirsizlik ve spekülasyon içeren işlemler, beraberinde ciddi riskler getirmekte ve sonucunda da ekonomik ve sosyal açıdan adaletsizliklere neden olabilmektedir. Bu sebeple katılım bankaları, faaliyetlerinde netlik ve şeffaflık ilkesini benimseyerek belirsizliğe ve spekülasyona dayalı işlemlerden kaçınmaktadırlar. Bu yaklaşım, hem banka ve müşteriler arasında güvene dayalı sağlam bir zemin oluşturmayı sağlarken hem de yapılan tüm işlemlerde İslami değerlere uygun bir finansal aracının oluşturulmasını sağlamaktadır.

Katılım bankacılığı kapsamında müşterilere sunulan tüm hizmetler belirlilik ve öngörülebilirlik üzerine kurulmaktadır. Bu bağlamda İslami bankacılık bünyesinde gerçekleştirilen finansal işlemlerin belirsizlik, risk ve spekülasyondan arındırılması esas alınmaktadır. Çünkü bu finansal sistemde faizden sonra hassasiyet duyulan bir diğer konu da *garar* yani belirsizliktir. Garar, bilgi asimetrisinden kaynaklanan

sorunları da beraberinde getireceğinden hem ekonomik hem de toplumsal açıdan adaletsizliklere neden olacaktır. Bu sebeple katılım bankaları işlemlerinde şeffaflığı ve bilgi paylaşımını esas alarak taraflar arasında adil bir ortamın oluşturulmasını amaçlamaktadır (Kaya, 2023, s. 17-18).

1.3. Katılım Bankacılığının Ortaya Çıkış Nedenleri

Katılım bankacılığının ortaya çıkmasındaki en önemli etmenlerden bir tanesi toplumda faiz hassasiyeti olan bireylerin tasarruflarını faizli finansal sistemlerde değerlendirmek istemediklerinden dolayı yastık altında bulundurmalarıdır. Zaman içerisinde İslami bankacılık prensipleri doğrultusunda katılım bankacılığının ortaya çıkmasıyla ekonomide âtil olarak bekleyen bu tasarruflar toplanarak reel sektöre kazandırılmaya başlamıştır (Biol & Çidem, 2022, s. 142).

Finansal sistemler içerisinde katılım bankacılığının da yer edinmesiyle birlikte faiz hassasiyeti olan bireyler de üretim faaliyetleri sürecinde yer edinmeye başlamış ve yastık altında biriken fonlar ekonomiye kazandırılarak reel kesimin canlandırılması sağlanmıştır. Dolayısıyla gerek toplumsal açıdan bir gereksinim olan sebeplerden kaynaklı olarak dini ve sosyal etmenlerden, gerekse de âtil fonların reel kesime yeniden kazandırılması ihtiyacından hareketle ekonomik etmenlerden kaynaklı olarak katılım bankacılığının ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Katılım bankacılığının ortaya çıkmasına neden olan dini, sosyal ve ekonomik etmenlere kısaca değinmekte fayda vardır.

1.3.1. Dini Nedenler

İslam dininde haksız kazanç olarak görülen faiz, kesin olarak yasaklanmıştır. Bu sebeple Müslüman toplumların birikimlerini İslami prensipler çerçevesinde değerlendirebilecekleri yeni arayışlara girmeleri katılım bankacılığının doğuşunu beraberinde getirmiştir. Bu yeni sistemde finansal işlemler İslam'ın helal olarak kabul ettiği ticarete dayandırılmış ve kâr ile faiz kavramları aşağıdaki gerekçelerden hareketle birbirinden tamamen ayrılmıştır (Akıncı, 2016, s. 3-4).

- Her ticari işlemin sonucu ya kâr ya da zarar ile sonuçlanmakta ve ticarete konu olan taraflar bu kâr ve zararı kendi aralarında paylaşmaktadır. Ancak faizle

yapılan işlemlerde ise zarar etme ihtimali söz konusu değildir. Faizli işlemlerde kazanç elde etmenin garantisi vardır.

- Ticari işleme konu olan taraflar ortaya emeklerini koymakta ve belli bir sürenin sonunda bu emeklerinin karşılığı olarak ya kâr ya da zarar elde etmektedir. Oysa faizli işlemlerde ortaya bir emek konulması şart değildir. Emek harcanmadan elde edilen gelir ise İslam dininde kabul edilmemektedir

1.3.2. Ekonomik Nedenler

Finansal sistemler içerisinde önemli bir alternatif olarak hızla büyüyen katılım bankacılığının ortaya çıkmasında etkili olan unsurlardan bir diğeri de ekonomik nedenlerdir. Özellikle 1970'li yıllarda dünya genelinde yaşanan petrol fiyatlarındaki hızlı artışlar, OPEC (Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü) üyesi ülkelerin gelirlerini ciddi bir şekilde arttırmaya başlamıştır. Bu durum, OPEC ülkelerinin petrol üzerindeki hakimiyetlerini arttırarak ekonomik açıdan hızla büyümelerini beraberinde getirmiştir. Ancak zaman içerisinde elde edilen bu gelirlerin batıya doğru kaymaya başlamasıyla İslam ülkelerinin bazılarında sermaye fazlası bazılarında ise sermaye açığı yaşanmasıyla birlikte ekonomik açıdan dengesizlikler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu sebeple Müslüman ülkeler, kendi aralarında ekonomik açıdan bir dengeye kavuşabilmek adına yeni çözüm arayışlarına girmişlerdir. Tüm bu çaba ve arayışların sonucu olarak 1975 yılında İslam Kalkınma Bankası kurulmuş ve böylece sermaye fazlası olan ülkelere sermaye açığı olan ülkelere doğru bir sermaye akışı sağlanmaya başlamıştır. İslam ülkeleri arasında yaşanan bu sermaye akışına ilave olarak aynı zamanda faiz hassasiyeti olan kesimin de elinde atıl olarak tutulan tasarruflar da ülke ekonomilerine kazandırılmaya başlanmıştır. Ekonomiye kazandırılan bu fonlar, zaman içerisinde yeni yatırımları da beraberinde getirerek ticaret odaklı bir finansal sistem ortaya çıkmaya başlamış ve kısa zamanda gelişip büyüyerek dünya genelinde benimsenmeye başlamıştır (Osanmaz, 2020, s. 132).

Katılım bankacılığının gelişmesinde etkili olan ekonomik nedenlerden bir diğeri de küresel düzeyde yaşanan ekonomik ve finansal krizlerdir. Özellikle 2008 yılında patlak veren krizin faiz tabanlı mevduat bankalarına olan güveni önemli ölçüde sarsmasıyla insanlar finansal açıdan yeni arayışlara girmişlerdir. Bu noktada ise katılım bankacılığı, faizsiz finansman prensiplerinden hareketle kâr ve zarara ortak

olma ve riskleri paylaşma gibi özellikleri ile krizlere karşı daha dayanıklı bir sistem olarak görülmeye başlanmıştır. Dolayısıyla zaman içerisinde katılım bankacılığına olan ilgi ve talep artarak bankacılık sektöründe hızla büyüyen alternatif bir finansal sistem gelişmeye başlamıştır.

1.3.3. Sosyal Nedenler

Katılım bankacılığının ortaya çıkmasında etkili olan nedenlerden bir tanesi de toplumun finansal ihtiyaçlarının karşılanması gereğinden doğan daha adil, şeffaf ve katılımcı bir finansal sisteme olan talepten kaynaklanan, sosyal nedenlerdir. Bankacılık hizmetlerinde mevduat bankalarında faize dayalı finansman ilkelerinin uygulanması toplum genelinde bazı adaletsizliklere yol açmıştır. Bu durum, faizin İslami değerlerle örtüşmemesinden dolayı Müslüman ülkelerde finansal sisteme olan güvenin azalmasına neden olmuştur. Finansal kaynaklara ulaşmada yaşanan bu eşitsizlikler nedeniyle, Müslüman ülkeler yeni arayışlara girerek, İslami değerler ile örtüşen faizsiz bir finansman sistemi geliştirmişlerdir. Bu sayede finansal hizmetlere adil bir şekilde erişimin sağlandığı, sosyal adaletsizliklerin azaltıldığı, toplumsal refahın arttırıldığı, iş birliği ve ortak katılımın esas alındığı bir finansal sistem oluşturulmuştur (Cinbaş, 2018, s. 14).

İslam ülkelerinde bankacılık ve finans hizmetlerinde yer alan faiz uygulamalarının toplum içerisinde gelir adaletsizliğine neden olduğu kabul edilmektedir. Zira, hiçbir emek sarf etmeksizin gelir elde eden bir kesim ile emeğini ortaya koyup daha az kazanç elde eden kesim arasında bir uçurum oluşmaktadır. Toplumda üst gelir grubu ve alt gelir grubu arasındaki farkın sürekli olarak açılması insanlar arasında sosyal ilişkilerin bozulmasına neden olmuştur. Dolayısıyla faizden kazanılan gelirin toplum içerisinde böyle bir adaletsizliğe sebebiyet vermesi faizsiz bankacılığın gelişmesindeki en önemli sosyal etmen olarak ifade edilmektedir (Yıldız, 2023, s. 34).

1.4. Katılım Bankacılığı Fon Toplama Yöntemleri

Katılım bankacılığı sisteminde fonlar, *özel cari hesaplar* ve *katılım (katılma) hesapları* olmak üzere temelde iki yöntem üzerinden toplanmaktadır.

1.4.1. Cari Hesaplar

Katılım bankalarının fon toplama yöntemlerinden ilki olan cari hesaplar, mevduat bankalarındaki vadesiz hesap türü işleyişindedir. Bu hesaplar gerçek veya tüzel kişilere açılabilen, herhangi bir kâr getirisi olmayan ve yatırılan tasarrufun istenildiği zaman geri çekilebildiği bir hesap türüdür. Müşterinin tercihine göre döviz, kıymetli maden ve Türk lirası cinsinden açılabilen bu hesaplar, müşterilere tasarruflarını herhangi bir olumsuz durumdan koruma ve güvenilir bir alanda saklama imkânı sunmaktadır (Takan, 2001, s. 14).

Cari hesaplar aracılığıyla tasarruflarını güvence altına alan müşteriler aynı zamanda bankanın sağlamış olduğu para transferi, çek, karne ve senet kullanma gibi çeşitli bankacılık hizmetlerinden faydalanabilmektedirler (Bayındır, 2005, s. 53). Bu bakımdan katılım bankacılığindeki cari hesaplar, mevduat bankalarındaki vadesiz hesap türü mantığında çalışmaktadır. Bununla birlikte vadesiz hesaplarda müşteriye herhangi bir faiz getirisi sağlanmadığı gibi cari hesaplarda da banka müşterilerine herhangi bir kâr getiri sağlanmamaktadır (Cinbaş, 2018, s. 24).

Cari hesapların işleyiş özellikleri şu şekilde özetlenebilir (Ziraat Katılım Bankası, 2024a):

- Cari hesaplar Türk lirası, döviz veya kıymetli maden cinsinden açılabilir.
- Cari hesaplar üzerinden istenildiği zamanda ve miktarda hızlı para çekme ve yatırma işlemleri yapılabilir.
- Cari hesaplar aracılığıyla havale, EFT, FAST, SWIFT, ATS, fatura, vergi ve diğer ödemeler gibi çeşitli işlemler yapılabilir.
- Cari hesaplar aracılığıyla kira, aidat, fatura ve diğer ödemeler için otomatik ödeme talimatı verilebilir.
- Cari hesaplar üzerinden herhangi bir kâr payı ödemesi yapılmamaktadır

1.4.2. Katılım (Katılma) Hesapları

Katılım bankacılığının fon toplama yöntemlerinden bir diğeri olan katılım hesapları, müşterilerden toplanan fonların faizsiz finansman prensipleri doğrultusunda ticari faaliyetlerde kullanılarak elde edilen gelirin tasarruf sahipleri ile kâr-zarar ortaklığı çerçevesinde paylaşıldığı bir hesap türüdür. Bu anlamıyla banka ile müşteri

arasındaki bir ortaklık ilişkisine dayanan katılım hesapları, faizsiz finansman prensiplerine uygun olarak işlemektedir (Akıncı, 2016, s. 53).

Katılım hesapları, mevduat bankacılığındaki vadeli hesap türü ile kıyaslandığında benzer gibi görünse de katılım hesapları işleyiş bakımından vadeli hesaplardan ayrılmaktadır. Katılım hesaplarında toplanan tasarruflar, ticari faaliyetlerde kullanılarak elde edilen kâr veya zarar banka ve müşteri arasında paylaşılmaktadır. Burada önemli olan husus şudur ki, mevduat bankalarındaki vadeli hesaplarda vade başlangıcında belli bir faiz oranı üzerinden ne kadar bir anapara getirisi elde edileceği bellidir. Ancak katılım hesaplarında vade başlangıcında tasarruf sahiplerine önceden belirlenmiş bir oran üzerinden getiri sağlanacağı taahhüt edilememektedir. Aynı şekilde katılım hesabına yatırılan anaparanın da geri ödenip ödenemeyeceği hususunda bir garanti verilememektedir.

Katılım hesaplarına ilişkin vade süreleri Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından belirlenmektedir. Bu kapsamda vade süreleri; 1 ay, 3 ay, 6 ay ve 1 yıllık vadeler şeklinde kâr payı ödemeli katılım hesapları açılabilmektedir (Cinbaş, 2018, s. 26).

Katılım hesaplarının işleyiş özellikleri şu şekilde özetlenebilir (Emlak Katılım Bankası, 2024c):

- Katılım hesaplarında toplanan fonlar faizsiz bankacılık ilkeleri doğrultusunda sanayi ve ticaret gibi alanlarda kullanılarak elde edilen kâr belirli bir oran üzerinden (önceden belirlenmeksizin) tasarruf sahipleri ile paylaşılmaktadır.
- Katılım hesapları müşteriye en uygun oran ve vade üzerinden Türk lirası veya yabancı para cinsinden açılabilmektedir.
- Katılım hesapları 1 ay, 3 ay, 6 ay, 12 ay ya da minimum 32 günden başlayacak şekilde kırık vadeli seçenekleri ile açılabilmektedir.
- Katılım hesaplarında müşteri, ihtiyaç duyması halinde vadesini bozmadan para çekebilir ve hesapta kalan tutar üzerinden vade sonunda kâr payını alabilmektedir.
- Ara ödemeli aktif hesaplar, katılım hesaplarına ilişkin uygulamalara tabi olmadığından bu hesaplarda vadeden önce para çekimine müsaade edilememektedir.

1.5. Katılım Bankacılığı Fon Kullandırma Yöntemleri

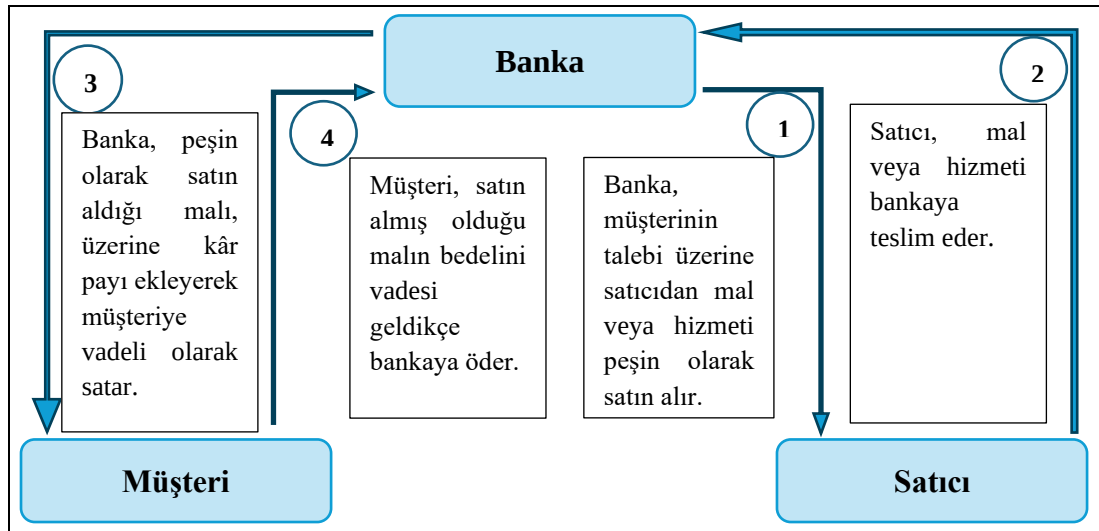
Katılım bankaları, tasarruf sahiplerinden cari hesaplar ve katılım hesapları aracılığı ile toplamış olduğu fonları faizsiz bankacılık prensipleri doğrultusunda ticari alanlarda kullandırarak kâr sağlamayı amaçlamaktadır. Toplanan fonların ticari alanlarda kullandırılmasına ilişkin *murabaha*, *mudarebe*, *müşareke*, *karz-ı hasen*, *teverruk*, *sukuk*, *selem* ve *istisna* gibi yöntemler kullanılmaktadır. Fon kullandırmaya yönelik bu yöntemlere aşağıda detaylıca yer verilmiştir.

1.5.1. Murabaha

Katılım bankacılığının fon kullandırma yöntemlerinin başında murabaha gelmektedir. Bu yöntemde katılım bankaları, müşterilerinin ihtiyaç duyduğu mal veya hizmeti satıcıdan peşin olarak alıp, üzerine kâr payı ekleyerek müşteriye vadeli bir şekilde satmaktadır.

Murabaha yönteminin uygulanmasında dikkat edilmesi gereken bazı noktalar bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi, müşterinin ihtiyaç duyduğu mal veya hizmete ilişkin satıcı ile herhangi bir alışveriş süreci başlatmamış olması (ödeme vb.) gerekmektedir. Çünkü murabaha yönteminde ilgili mal veya hizmeti satın alan taraf müşterinin kendisi değil, bankadır. Şekil 1’de açıklandığı üzere banka, ticarete konu olan malı kendi adına peşin olarak aldıktan sonra bu malı müşterisine vadeli olarak satmaktadır.

Şekil 1: Murabaha Yönteminin İşleyişi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Müşterilerin murabaha yöntemi ile mal veya hizmet satın alabilmesi için banka ve müşteriler tarafından dikkat edilmesi gereken bazı hususlar vardır. Bu hususlar şunlardır (Özsoy, 2012, s. 163-164):

- Katılım bankaları, murabaha yöntemi ile satın alacağı mal veya hizmetin gerçek manada müşterisinin ticaretine konu olup olmadığını bilmekle yükümlüdür. Bunun altında yatan sebep ise katılım bankalarının bir mal alımı ile ceza, harç ve vergi ödemeleri gibi borçların murabaha yöntemi ile fonlanamamasından kaynaklanmaktadır.
- Murabaha yönteminde müşterinin, ihtiyaç duyduğu mal veya hizmete ilişkin satıcıya herhangi bir ödemede bulunmamış olması ve fatura kestirmemiş olması gerekmektedir. Yani müşterinin murabaha yönteminden yararlanabilmesi için bankaya başvuruda bulunmadan önce satıcı ile arasında herhangi bir ticari süreci başlatmamış olması gerekmektedir.
- Katılım bankaları, murabaha ile mal alım-satımında yapılan ticaretin gerçek olup olmadığını araştırmakla yükümlüdür. Çünkü katılım bankalarının işlevleri arasında ekonomide kayıt dışılığı azaltmak olduğundan faturalarda oynama ya da naylon fatura olup olmadığını kontrol etmek zorundadır.
- Katılım bankaları alkol, sigara, domuz eti ve bahis vb. gibi İslami değerlere aykırı, toplum ve kamu zararına olan malların alım ve satımını gerçekleştirememektedir.
- Murabaha yöntemi ile likiditesi yüksek (para gibi) olan malların alım satımı gerçekleştirilememektedir. Öte yandan döviz ve altının da vadeli bir şekilde alınıp satılması katılım bankası prensiplerine uymamaktadır.

Sonuç olarak, katılım bankalarında fon kullandırma yöntemlerinin başında gelen murabaha, faizsiz ticaret uygulamalarının da önemli bir kaynağını oluşturmaktadır. Ekonomiye çeşitli katkılar sağlayan murabaha yöntemi, sanayi ve ticaretin gelişerek üretim sektörünün canlanmasına ve dolayısıyla da istihdamın artmasına katkı sağlamaktadır. Öte yandan murabaha yöntemi bankacılık sektörü açısından da önemli bir gelir kaynağını oluşturması, ticari işlemlerin İslami değerlere uygun olarak yürütülmesine aracı olması, bankanın müşteri portföyünü genişletmesi ve sürdürülebilir bir gelir elde etmesi bakımından oldukça önemlidir. Kısacası

murabaha yöntemi hem bankaların sürdürülebilir bir gelir elde etmesini sağlamakta, hem müşterilerine ihtiyaç duyduklarını mal ve hizmetlere ilişkin faizsiz ve uygun ödeme seçenekleri ile kolaylık sağlamakta, hem de reel sektörün büyümesine katkı sağlamaktadır.

1.5.2. Mudarebe (Emek-Sermaye Ortaklığı)

Emek-sermaye ortaklığına dayanan bir fon kullandırma yöntemidir. Bu yöntemde taraflardan biri sermayesini ortaya koyarken diğer taraf ise emeğini ortaya koymaktadır. Müşteri, elindeki fon fazlasını belli bir vadede değerlendirmek üzere katılım bankalarının fon toplama havuzlarına yatırmaktadır. Burada biriken fonlar, banka tarafından yönetilerek çeşitli yatırımlarda kullanılmakta ve bu yatırımlar sonucunda elde edilen kâr, banka ile müşteri arasında önceden belirlenmiş bir oran üzerinden paylaşılmaktadır (Emlak Katılım Bankası, 2024a).

Mudarebe yönteminde yatırımların kaynağı olan sermayenin tamamı banka tarafından karşılanır. Müşteri ise emek ve ustalığını koyarak bu sürece ortak olmaktadır. Bu yöntem ile katılım bankaları piyasaya finansman desteği sağlarken aynı zamanda malî kaynak bakımından yetersiz kalan girişimcilerin de yeteneklerinden mahrum kalmasının önüne geçmektedir. Banka ve müşteri arasında yapılan bu emek-sermaye ortaklığı sonucunda elde edilen gelir, taraflar arasında daha önceden belirlenmiş bir oran üzerinden paylaşılmaktadır. Kâr ve zararın eşit olması durumunda banka ortaya koyduğu sermayesini geri almaktadır. Ortaklık sonucunda zararın oluşması durumunda ise zararın tamamını banka tazmin etmektedir. Burada müşterinin üstlenmiş olduğu zarar ise ortaklık süresince boşa çalışmış olmasıdır. Müşteri aslında zararı emeğiyle karşılamaktadır. Ancak zararın oluşmasında müşterinin bir art niyeti veya ihmali söz konusu olmuşsa bu durumda zararın tamamı müşteri tarafından tazmin edilmektedir (Akıncı, 2016, s. 58-59).

Mudarebe yöntemi, Türkiye'deki katılım bankalarında sıklıkla tercih edilen bir fon kullandırma yöntemi değildir. Bu durumun altında yatan sebeplere aşağıda kısaca değinilmiştir (Özsoy, 2012, s. 176).

- Katılım bankalarında toplanan mevduatlar genel itibarıyla kısa vadeli olduğu için toplanan bu fonlar kısa vadeli ticari işlemlerde kullanılmaktadır. Ancak

mudarebe yöntemi ise uzun vadeli yatırımları içerdiği için katılım bankaları tarafından yaygın bir şekilde benimsenmemiştir.

- Mudarebe yöntemi, Türkiye'deki katılım bankacılığı sektöründe henüz yasal bir çerçeve ve altyapıya kavuşmamıştır.
- Mudarebe yönteminin Türkiye'de tercih edilmemesinin temel nedenleri arasında oluşan zarar durumunda riskin tamamının sermaye sahibi olan katılım bankasına ait olması, güvenilir büyük girişimcilerin eksikliği ve diğer katılım bankacılığı fon kullandırma yöntemlerine kıyasla daha karmaşık olması gibi sebepler yer almaktadır.

1.5.3. Müşareke (Kâr- Zarar Ortaklığı)

Banka ve müşteri arasında imzalanan bir ortaklık sözleşmesi olan müşareke yöntemi, her iki tarafın da belirli bir ticari faaliyeti gerçekleştirmek için sermayesini ortaya koyduğu ve oluşabilecek kâr veya zarara da birlikte ortak oldukları bir fon kullandırma yöntemidir. Bu kapsamda banka ve müşteri arasında önceden belirlenen oranlar üzerinden (örneğin %70'e %30) bir ortaklık kurulmaktadır. Proje bitiminde eğer kâr elde edilmişse belirtilen bu oran üzerinden banka ve müşteri arasında paylaşım yapılmaktadır. Böylece müşteri hem emeğinin karşılığını hem de ortaya koymuş olduğu sermayesinin karşılığını almaktadır. Proje sonunda eğer zarar elde edilmiş ise, ortaya çıkan zarar da aynı şekilde banka ve müşteri arasında başlangıçta belirtilen oranlar üzerinden paylaşılmaktadır (Akıncı, 2016, s. 57-58). Bu kapsamda değerlendirildiğinde müşareke yönteminin mudarebe yönteminden farkı, ticari faaliyetler için her iki tarafın da ortaya sermayelerini koyması ve ortaklık sonucunda oluşan kâr veya zarara da yine her iki tarafın da ortak olmasıdır.

1.5.4. Finansal Kiralama (Leasing)

Leasing işleminde, bir malı (uygulamada makine, mülk ya da taşıtı) satın almak isteyen kişi, bu malın katılım bankası tarafından satın alınmasını ve katılım bankası ile arasında yapılan sözleşme sonrasında kendisine kiralanmasını talep etmektedir. Katılım bankası ile müşterisi arasında yapılan anlaşma gereği ilgili makine ya da mülk belli bir süre kiralanmaktadır. Müşteri kira ödemeleri bitirdikten sonra o malın sahibi olmaktadır. Özetle finansal kiralama ile mal, finansal kiralama talep eden müşteri

tarafından kullanılmakta ve bankanın mülkiyetine geçmektedir. Kira süresi sonunda mülkiyet temsili bir bedel ile müşteriye devredilmektedir. Yatırım bankaları gibi katılım bankaları da ayrı bir şirket kurmadan finansal kiralama işlemlerini gerçekleştirebilmektedir (Kaya, 2023, s. 97). Katılım Bankalarının en önemli kredi tahsis imkânlarından biri finansal kiralama işlemidir. Mevduat Bankaları finansal kiralama yapma yetkisine sahip olmadıkları için finansal kiralama şirketleri kurarak leasing işlemleri yapabilmektedir (Akıncı, 2016, s. 56).

Finansal kiralama işlemleri uygulamada, leasing ve sat-geri kirala olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Leasing işleminde katılım bankası tarafından üçüncü şahıstan alınan mülk veya makine müşteriye kiralanmakta iken sat-geri kirala işleminde müşterinin kendi mülkü veya makinesi müşteriden satın alınmakta ve akabinde müşteriye geri kiralanmaktadır. Her iki işlemde de kiralama süreci içerisinde mülk veya gayrimenkulün kullanımı müşteriye ait olmakta, kiralama süreci sonunda mülkiyet müşteriye temsili bir bedel ile devredilmektedir.

1.5.5. Selem ve İstisna

Katılım bankalarının fon kullandırma yöntemlerinden biri olan Selem, fon ihtiyacı olan müşterilerin henüz üretmediği ve genellikle hububat, bakliyat ve çimento gibi standart bir malı ileri bir vadede teslim etmek üzere peşin bir bedel üzerinden almasına denilmektedir. Bu anlamıyla Selem yöntemi, genellikle tarım ürünlerinde, ziraat ve çiftçilik alanlarında tercih edilen bir yöntemdir. Eser sözleşmesi adı ile de bilinen İstisna yöntemi ise, nitelikleri önceden belirlenmiş bir eseri belli bir ücret karşılığında imal ettirmek üzere yapılan sözleşmelerden oluşmaktadır. Örneğin, yarıda kalmış kooperatiflerin yapımının tamamlanmasında, toplu konut finansmanlarında, müteahhitlik işlerinde, araç, gemi, uçak vb. gibi yapımı uzun süren işlerin finanse edilmesinde İstisna yönteminden yararlanılabilmektedir. Bu anlamıyla İstisna sözleşmeleri, üretim gerektiren ürünleri konu almaktadır. Dolayısıyla yapılacak olan ürünün niteliğinin, özelliklerinin, miktarının ve bedelinin belirlenmesi gerekmektedir (Emlak Katılım Bankası, 2024a).

Katılım bankaları tarafından sıklıkla tercih edilen Selem ve İstisna yöntemleri arasında belirli bazı farklar bulunmaktadır. Bu farklar (Akıncı, 2016, s. 59-60):

- İstisna, sözcük anlamı olarak yapmak, ortaya koymak ve üretmek gibi anlamlara gelmektedir. Dolayısıyla, alıcı ve satıcı arasında düzenlenen bir sözleşme ile özellikleri belirtilen ve genellikle de yapımı uzun süren bir malın imal ettirilmesi işlemini konu edinmektedir. Selem ise alıcı ve satıcı arasında imzalanan ve daha sonra teslim edilecek bir malın peşin bir bedel üzerinden satılması işlemini kapsamaktadır.
- İstisna yönteminde taraflar arasında imzalanan sözleşme, sözleşme tarihi bitmeden feshedilebilirken Selem yönteminde ise sözleşme, sözleşme süresi içerisinde feshedilemez.
- Selem sözleşmelerinde malın teslimi konusunda bir vade belirlenebilirken istisna sözleşmelerinde böyle bir vadeden bahsetmek mümkün değildir.
- İstisna yöntemine konu olan mallar genellikle inşaat vb. iken selem sözleşmelerine konu olan mallar ise genellikle tarımsal vb. ürünlerdir.

1.5.6. Karz-ı Hasen

Katılım bankalarının fon kullandırma yöntemlerinden bir diğeri de Karz-ı Hasen'dir. Bu yöntemde katılım bankaları, herhangi bir kâr amacı gütmeyen müşterilerinin sosyal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla finansman ödünç vermektedir. Dolayısıyla Karz-ı Hasen'de herhangi bir kâr-zarar ortaklığı ve üretim odaklı bir süreç söz konusu olmamaktadır. Bu yöntemde banka ile müşterisi arasında, ödünç verilen finansmanın belirli bir tarihte ödenmesi kararlaştırılmakta ve genellikle de evlenme, hastalık, eğitim vb. gibi durumlarda kullanılmaktadır. Karz-ı Hasen yöntemi, bankanın müşterilerine duymuş olduğu güvenden hareketle karşılıksız finansman sağladığı bir yöntemdir. Dolayısıyla eğer müşteri, ödünç almış olduğu parayı geri ödeyemezse borç, bankanın ayırmış olduğu sosyal fon hesaplarından karşılanmaktadır (Cinbaş, 2018, s. 43).

1.5.7. Teverruk (Vadeli Alım Peşin Satım)

Bir malın taksitle satın alınıp peşin olarak satılmasına teverruk denilmektedir. Teverruk işlemleri, nakit ihtiyacının karşılanması maksadıyla yapılabileceği gibi, banka tarafından müşterilerin borçlarının yeniden yapılanması amacıyla da kullanılabilir. Teverruk işlemine konu olan emtianın ticari bir mal, araç, şirket

hisseleri, -altın ve gümüş haricinde- bir metal olması mümkündür. İslami prensiplere göre altın, gümüş ve paranın vadeli olarak alınıp satılması caiz olmadığından teverruk işlemlerine dahil olamamaktadır (Ziraat Katılım Bankası, 2024b).

Teverruk işleminde katılım bankaları, fon talep eden müşterilerin ihtiyacı kadar olan tutardaki ve genelde platin olan metali Londra metal borsasından peşin olarak aldıktan sonra üzerine kâr payı ekleyerek müşterilerine vadeli bir şekilde satmaktadır. Müşteri bankadan vadeli olarak satın almış olduğu metali ise daha sonra Londra metal borsasında satarak nakit bir gelir elde etmiş olmaktadır (Cinbaş, 2018, s. 45).

1.5.8. Sukuk (İslamî Bono)

Katılım bankalarında faizsiz yatırım araçları arasında önemli bir yeri olan fon kullandırma yöntemlerinden bir diğeri de *sukuk*, diğer bir adıyla kira sertifikalarıdır. Yatırımların İslami değerler çerçevesinde yapılabilmesine olanak sağlayan sukuk işlemleri ile yatırımcılar, varlıklarını enflasyona karşı koruma altına almayı amaçlamaktadır. Sukuk yani kira sertifikaları, bir varlığa ve bu varlıktan yararlanma hakkı sağlayarak yatırımcısına belli periyotlarda sabit ya da değişken getiri sağlayan, ikincil piyasalarda alım ve satıma konu edilebilen faizsiz bir sermaye piyasası ürünüdür (KuveytTürk, 2024b).

Sukuk yapısı ve sahip olduğu temel prensipler bakımından aşağıdaki özelliklere sahiptir (Durmuş, 2010, s. 144):

- Sukuk, İslami prensiplere uygun bir yatırım aracı olup yatırımcısına faiz getirisi yerine kira geliri veya kâr payı getirisi sağlamaktadır.
- Sukuk likit bir finansal araçtır ve türlerine göre ikincil piyasalarda da alınıp satılabilmektedir.
- Sukuk işlemlerinde, İslami bankacılık hizmetlerinin bir gerekliliği olarak yüksek belirsizlik barındıran işlemlerden kaçınılmaktadır.
- Sukuk, yatırımcısının hak ve yükümlülüklerini belirten senetler olduğu için nama ya da hamiline düzenlenerek ihraç edilebilme özelliğindedir.
- Sukuk yatırımcıları sukuk ihracında belirtilen paylaşma oranına göre kâra katılmakta, ortaklık payına göre de zarara katılmaktadır.
- Sukuk işlemlerinde herhangi bir kâr garantisi ve önceden belirlenmiş bir kâr payı oranı da verilememektedir.

Sukuk diğerk bir adıyla İslami Bono olarak da bilinmekte olup diğerk yatırım araçları ile kıyaslandığında arada bazı benzerlik ve farklılıklarının olduğu görölmektedir. Sukuk, en genel anlamıyla faizsiz ve İslami kriterlere uygun tahvil olarak tanımlanmakta olup, yapısı gereği hisse senedi ve tahvilin bazı özelliklerini taşımaktadır. Ancak sukuk işlemleri, sabit bir faiz getirisine sahip olmaması ve yatırımcısına bir ödeme garantisi vermemesi gibi özellikleri ile tahvilden ayrılmaktadır (Aslan, 2012, s. 57).

Tablo 1: Sukuk ve Tahvil Arasındaki Farkların Karşılaştırılması

	Sukuk	Tahvil
Kimin Sahip Olduğu	Varlıklar üzerinde sahiplik bulunmaktadır.	Varlıklar üzerinde sahiplik bulunmamaktadır. Borç-alacak ilişkisi söz konusudur.
Yatırım	Yatırımlar, İslami finansman ilkelerine uygun alanlarda yapılmaktadır.	Yatırımlar için herhangi bir sınırlama bulunmamaktadır.
İhraç	Varlığa ait belirli oranı temsil etmektedir.	Borcun belirli payını temsil etmektedir.
Risk ve Kazançlar	Sukuk ihracında belirtilen paylaşma oranına göre kâra katılım olmaktadır. Anapara garantisi bulunmamaktadır.	Anapara+Sabit bir faiz oranı üzerinden getiri sağlanmaktadır.
Masraf	Varlıklar söz konusu getiriden etkilenmektedir.	Harcama ile ilişkili bir husus bulunmamaktadır.

Kaynak: (Akıncı, 2016, s. 62).

Sonuç olarak, sukuk işlemlerini geleneksel finansman ürünleri ile aynı kategoride değerlendirmek mümkün olsa da yukarıdaki tabloda da belirtildiği üzere işlemlerinin İslami kurallara uygun olması bakımından ayrı bir çerçevede değerlendirmesi daha uygun olmaktadır.

Uygulamada sukuk ile toplanan fonlar mevcut ya da yeni bir projenin finansmanı amacıyla kullanılmaktadır.

1.6. Türkiye’de Faaliyette Bulunan Katılım Bankaları

Türkiye’de İslami prensiplere göre faaliyette bulunan katılım bankacılığının temelleri 1980’li yılların başına dayanmaktadır. Bu kapsamda 1983 yılında Özel Finans Kurumları’nın kurulması kararı alınmış ve ilk olarak 1985 yılında Albaraka Türk ve Faisal Finans kurulmuş ve ardından diğer çeşitli katılım bankaları da hızla kurularak gelişmiştir. Şu anda Türkiye’de faaliyette bulunan 9 katılım bankası bulunmaktadır. Kamu sermayeli, özel sermayeli ve dijital bankacılık olmak üzere çeşitlilik gösteren bu katılım bankalarına aşağıda kısaca değinilmiştir.

1.6.1. Albaraka Türk Katılım Bankası

Ortadoğu’nun güçlü sermaye gruplarından olan Albaraka Grubu B.S.C., İslam Kalkınma Bankası (IDB) ve yerli bir sanayi grubu öncülüğünde 1983 yılında kurulmuştur. 1985 yılında ise Türkiye’nin ilk özel finans kurumu olarak faaliyete başlamıştır. 31.12.2023 tarihi itibarıyla ortaklık yapısı; %45,09’luk pay ile Albaraka Grubu B.S.C. ve %8,3’lük pay ile de Dallah Al Barakaya’ya aittir (Albaraka Türk Katılım Bankası, 2024).

1.6.2. Kuveyt Türk Katılım Bankası

Kuveyt Türk Katılım Bankası, 1989 yılında Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş. unvanıyla kurulmuş ve 1999 yılında da 4389 sayılı Bankacılık Kanunu’na tabi olmuştur. Bankacılık sektörü içerisinde çok sayıda finansal ürün ve hizmet sunan Kuveyt Türk Katılım Bankası’nın 2024 yılının ilk çeyreğinde kullandığı fon büyüklüğü, 2023 yıl sonuna göre %16 artarak 388 milyar TL’ye ulaşmıştır. Bununla birlikte, 2023 yılına göre %75 büyümeye ile 7 milyar TL net kâr elde etmiş ve öz varlıklarını da 55 milyar TL’ye ulaştırmıştır (Kuveyt Türk Katılım Bankası, 2024a).

1.6.3. Türkiye Finans Katılım Bankası

Türkiye Finans, ilk özel finans kurumu olarak kurulan Anadolu Finans ile Faisal Finans Kurumu’nun 2005 yılında birleşmesi ile kurulmuştur. Hâlihazırda

%67,03'lük pay ile Saudi National Bank, Türkiye Finans'ın hâkim ortağıdır. 30.04.2024 tarihi itibarıyla 3.606 çalışan, 292 şubesi ile çeşitli segmentlerde bankacılık hizmetleri vermeye devam etmektedir (Türkiye Finans Katılım Bankası, 2024b).

1.6.4. Ziraat Katılım Bankası

Ziraat Katılım, tamamı T.C. Hazinesi tarafından ödenmiş 675.000.000 TL sermayesi ile 2014 yılında kurulmuştur. Aralık 2023'te gerçekleştirilen Olağanüstü Genel Kurul Toplantısı ile sermayesi 10.350.000.000 TL'ye yükseltile Ziraat Katılım Bankası, faizsiz finansman prensipleri çerçevesinde hâlen faaliyetlerine devam etmektedir (Ziraat Katılım Bankası, 2024c).

1.6.5. Vakıf Katılım Bankası

Sermayesinin tamamı Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün idare ve temsil ettiği mazbut vakıflara ait olan Vakıf Katılım; BDDK'nın 27 Şubat 2015 tarih 6205 sayılı izniyle kurulmuş olup 24 Şubat 2016 tarihinde ise katılım bankacılığı hizmetlerine başlamıştır (Vakıf Katılım Bankası, 2024).

1.6.6. Emlak Katılım Bankası

Emlak Katılım Bankası, 1926 yılında inşaat girişimlerinin desteklenmesi ve yetimlerin haklarının korunması amacıyla Emlak ve Eytam Bankası adıyla kurulmuştur. Zaman içerisinde ekonominin ihtiyaçlarına bağlı olarak çeşitli isim değişikliğine giden bankanın 2018 yılında katılım bankacılığı hizmeti vermesi kararlaştırılmış ve 2019 yılından beri Emlak Katılım Bankası olarak hizmet vermeye başlamıştır (Emlak Katılım Bankası, 2024b).

1.6.7. Hayat Finans Katılım Bankası

Temelleri 1937 yılında Hayat Holding ile atılan Hayat Finans Katılım Bankası, Türkiye'nin ilk dijital bankası olarak Hayat Finans Mobil uygulaması ve internet bankacılığı üzerinden katılım bankacılığı hizmeti vermektedir (Hayat Finans Katılım Bankası, 2024). 2024 yılı içerisinde şubeleşeceği öğrenilmiştir.

1.6.8. Dünya Katılım Bankası (Dijital Banka)

Dünya Katılım Bankası, 1984 yılında Adabank A.Ş. olarak kurulmuş ve 1985 yılında da bankacılık hizmetlerine başlamıştır. 2003 yılında Adabank A.Ş.'nin ortaklık hakları ve yönetimi BDDK tarafından Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na (TMSF) devredilmiştir. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna ait %96,6 oranındaki hisse, ihale ile satışa açılmış ve yapılan ihale sonucunda Adabank A.Ş. hisselerinin AHL Ahlatıcı Finansal Yönetim A.Ş.'ye devredilmesine ve aynı yıl içerisinde Adabank'ın faaliyetlerine Dünya Katılım Bankası A.Ş. olarak devam etmesine karar verilmiştir (Dünya Katılım Bankası, 2024).

1.6.9. T.O.M Katılım Bankası (Dijital Banka)

T.O.M (Technology of Money) Bank, çeşitli bankacılık hizmetlerini dijital platformlar üzerinden veren ve A101 mağazalarından para çekme ve yatırma gibi birçok avantajlı işlemlere de aracılık eden bir dijital bankacılık modelidir (T.O.M Bank, 2024).

1.7. Katılım Bankacılığının Türkiye Ekonomisine Katkıları

Katılım bankacılığı, Türkiye ekonomisinin dinamikleri içerisinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu kapsamda bankacılık sektörü içinde finansal çeşitliliği artırması ve ekonomik kalkınmayı desteklemesi gibi katkıları bakımından büyük bir önem taşımaktadır. İşlemlerinde İslami prensipleri ve faizsiz finansman yöntemlerini tercih eden katılım bankacılığı, ekonomik ve sosyal açıdan daha adil bir yapı oluşturma amacı gütmektedir. Bu amaç doğrultusunda, yatırımları teşvik etme, riskleri paylaşarak daha istikrarlı bir büyüme ortamı yaratma, üretimi teşvik ederek istihdamı artırma, âtıl fonları ekonomiye kazandırarak kayıt dışılığı azaltma ve rekabeti artırma gibi ekonomiye çeşitli katkıları bulunmaktadır. Katılım bankacılığının ekonomiye sağlamış olduğu bu katkılara aşağıdaki başlıklarda kısaca değinilmiştir.

1.7.1. Âtıl Fonların Ekonomiye Kazandırılması

Katılım bankaları, tasarruflarını faizli işlemlerde değerlendirmek istemeyen bireylerin birikimlerini faizsiz finansman prensipleri çerçevesinde değerlendirmektedir. Toplanan bu fonlar sanayi, ticaret ve hizmet sektörlerinde değerlendirilerek ekonomiye kazandırılmaktadır. Böylece yastık altında bekleyen

tasarrufların yatırıma dönüştürülmesi ile ülke ekonomisinin gelişmesine katkı sağlanmaktadır (Akıncı, 2016, s. 22). Katılım bankalarının âtıl fonları ekonomiye kazandırması, finansal sistemin etkinliğini arttırarak ekonominin gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Çünkü, ekonomide herhangi bir dolaşıma girmeyen yastık altı fonlar, faizsiz finansman prensipleri doğrultusunda uygun yatırım ve finansman projelerinde değerlendirilerek reel kesimin canlanmasını sağlamaktadır. Bu kapsamda ekonomide işletmelerin büyümesi teşvik edilir, üretim artar ve dolayısıyla da yeni iş imkânları artar.

1.7.2. Rekabetin Geliştirilmesi

Katılım bankacılığı hem faizsiz çalışma prensipleri hem de fon toplama ve kullandırma yöntemlerinin çeşitliliği ile bankacılık sektöründe önemli bir alternatif olarak yer edinmiştir. Bu sayede finansal piyasalarda artan rekabet ve çeşitlilik ile bankalar da müşteri ihtiyaçlarına daha uygun çözümler sunma arayışına girmişlerdir. Artan rekabet ortamıyla birlikte bankaların da verimliliği artarak müşterileri için daha yenilikçi çözümler üretir. Sonuç olarak katılım bankalarının rekabeti geliştirmesi, finansal piyasaların daha etkin, dinamik ve müşteri odaklı bir yapıya kavuşarak hem ekonominin canlanmasına hem de toplumsal refaha katkı sağlamaktadır (Şimşek, 2020, s. 76).

1.7.3. İstihdamın Artırılması

Katılım bankalarının havuzunda biriken fonlar, ticari faaliyetlerde değerlendirilerek yeni üretim ve iş imkânlarının da artmasını beraberinde getirmektedir. Bu sayede katılım bankalarının istihdamı arttırması, reel sektörü destekleyerek işgücü piyasasının da gelişmesine imkân sağlamaktadır. Öte yandan katılım bankaları girişimciliği teşvik etmekte ve aynı zamanda küçük ölçekli işletmelerin de finansman ihtiyaçlarına yardımcı olarak yeni iş kollarının gelişimine olanak sağlamaktadır. Bu şekilde katılım bankalarının ekonomiye olan katkıları ile istihdam olanakları artmakta, işsizlik oranları azalmakta ve toplumsal refah seviyesi yükselmektedir.

1.7.4. Reel Sektörün Finanse Edilmesi

Sürdürülebilir bir ekonomik büyümenin temel unsurlarından bir tanesi de reel sektörün finanse edilmesi ve dolayısıyla da üretim, imalat, ticaret ve hizmet sektörlerinin desteklenmesidir. Bu kapsamda kaynakların verimli yatırım alanlarında kullanılarak üretimin arttırılması gerekmektedir. Çalışma prensipleri bakımından bu amaca hizmet eden katılım bankaları, toplamış olduğu mevduatları ticari alım-satım işlemlerinde kullandırarak reel sektörü finanse etmektedir. Böylece bankacılık sektörü içerisinde çeşitli finansman imkânları sunan katılım bankaları hem girişimcilik faaliyetlerini hem de sanayi kesimindeki küçük ve büyük ölçekteki birçok işletmeyi destekleyerek reel sektöre yönelik yatırımların artmasını sağlamaktadır. Bu şekilde, reel sektörün finanse edilmesi ile üretim süreci desteklenmekte, istihdam olanakları artmakta ve dolayısıyla da ekonomide dengeli ve sürdürülebilir bir büyümeye katkıda bulunmaktadır (Akıncı, 2016, s. 23-24).

1.7.5. Kayıt Dışı Ekonomiye Engelleme

Türkiye’de ekonomik büyümenin önündeki engellerden bir tanesi de kayıt dışı ekonomi ve bu durumun sebep olduğu vergi kaybıdır. Katılım bankalarının ekonomiye en önemli katkılarından bir tanesi de yapmış olduğu işlemleri faturalara dayandırarak gerçek alım-satım işlemlerini desteklemesi ve böylece de kayıt dışı ekonomiye engellemesidir. Katılım bankaları müşterinin ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetlerin alım-satımında kullandıracağı fonu doğrudan mal tedarik eden satıcıya ödemektedir. Böylece verilen fonların amacı dışında, riskli, verimsiz ve kayıt dışı işlemlerde kullanılmasının önüne geçilmektedir (Akıncı, 2016, s. 22).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE MEVDUAT BANKACILIĞI

Türkiye’de mevduat bankacılığı, geçmişten günümüze finansal hizmetlerin temel yapı taşı olup ekonomik sistemin işleyişinde önemli bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla mevduat bankacılığı çalışma prensiplerinin detaylı bir şekilde ele alınması, çalışmanın son bölümünde katılım bankacılığı ile çalışma prensipleri ile yapılan karşılaştırmalı analizlerin daha iyi anlaşılması açısından önem taşımaktadır. Bu anlamıyla çalışmanın bu bölümünde mevduat bankacılığının tanımına, temel özellikleri ve işleyişine, ortaya çıkış nedenlerine, fon toplama ve fon kullandırma yöntemlerine, Türkiye’de faaliyette bulunan mevduat bankalarına ve ekonomiye olan katkılarına yer verilmiştir.

2.1. Mevduat Bankacılığı Kavramı

Bankacılık Kanununa göre mevduat bankası, kendi nam ve hesabına mevduat kabul etmek ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubelerini ifade etmektedir (5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, 2005).

Geçmişten günümüze bankacılık hem toplumlar için hem de ekonomiler için oldukça önemli bir sektör olarak yer edinmiştir. Fon sahiplerinin, hane halkının, girişimcilerin, yatırımcıların ve kamu sektörünün önemli bir paydaşı olan bankalar, ekonomik büyümenin desteklenmesinde kayda değer bir role sahiptir (Türkiye Bankalar Birliği, 2024). Mevduat bankaları, ekonomide fon arz edenler ile fon talep edenlerin bulunduğu ve finansal ihtiyaçlara çözüm olanaklarının sunulduğu kuruluşlardır. Bu kapsamda mevduat bankaları, tasarruf fazlası olan bireylerden toplamış olduğu fonları, finansman ihtiyacı olan bireysel veya kurumsal müşterilerine nakdi veya gayri nakdi krediler olmak üzere kullandırmaktadır (Yazıcı, 2015, s. 49). Mevduat bankalarının toplamış olduğu fonlar genellikle kısa vadeli fonlar olup ekonomide üretimi ve ticareti finanse etmek için kullanılmaktadır. Bu anlamıyla bankacılık sektörü içerisinde önemli bir yeri olan mevduat bankalarının ekonominin gelişmesinde ve büyümesinde önemli payının olduğunu söylemek mümkündür.

2.2. Mevduat Bankacılığının Temel Özellikleri ve İşleyişi

Mevduat bankalarının temel işleyişi, bireysel veya kurumsal müşterilerinden toplamış olduğu fonları yöneterek bu fonları kredi ve diğer bankacılık hizmetlerinde değerlendirmektedir. Öte yandan mevduat bankaları, birikim yapan insanlar için tasarruflarını güvenle saklayabilecekleri finansal kuruluşlardır. Çeşitli hesaplar aracılığıyla toplanan bu tasarruflar hem banka güvencesi ile saklanmakta hem tasarruf sahibine faiz getirisi sağlamakta, hem de çeşitli yatırım alanlarında değerlendirilmektedir. Ekonomide kaynakların verimli bir şekilde kullanılmasına aracılık eden bu yatırımlar sayesinde bireyler ve firmalar finansal ihtiyaçlarını karşılarken aynı zamanda ekonomik büyüme de desteklenmektedir.

Mevduat bankaları, çalışma prensipleri gereği tasarruf fazlası olan birey ve firmalardan toplamış olduğu fonları çeşitli fon kullandırma yöntemleri ile ekonomiye geri kazandırmaktadır. Bu anlamıyla mevduat bankaları, içinde bulunduğu toplumun refahını arttırabilmek ve ekonomik büyümeyi desteklemek adına toplamış olduğu kaynakları üretici ve tüketici dengesini göz önüne alarak kullandırmaktadır (Gökçe & Küçük Kaplan, 2018, s. 154). Bununla birlikte mevduat bankalarının fon toplama ve kredi kullandırma gibi işlevleri haricinde vermiş olduğu bankacılık hizmetleri çeşitlilik göstermektedir. Bu kapsamda çek-senet işlemleri, kredi kartı hizmetleri, bireysel emeklilik işlemleri, EFT, havale, döviz alım-satım, yatırım hizmetleri ve diğer çeşitli finansal konularda da hizmetler vermektedir. Bu hizmetlere ek olarak, son yıllarda yaşanan teknolojik gelişmelerle birlikte dijital platformlarda da bankacılık hizmeti veren mevduat bankaları müşteri için daha hızlı ve yenilikçi çözümler sunmaktadır.

2.3. Mevduat Bankacılığının Ortaya Çıkış Nedenleri

Tarihsel sürece bakıldığında bankacılık faaliyetlerinin temellerinin ilk çağlara kadar uzandığı görülmektedir. Paranın henüz kullanılmadığı dönemlerde insanlar ihtiyaçlarını gidermek için takas yöntemini kullanmaktaydılar. Ancak zaman içerisinde insan ilişkilerinin ilerlemesi, değişim mallarının çeşitlenmesi ve ticari faaliyetlerin de yaygınlaşmasıyla birlikte bir ödeme aracına ve finansal faaliyetlerin de desteklendiği sistematik bir kuruluşa ihtiyaç duyulmuştur. Dolayısıyla tüm bu faktörler bankacılığın doğuşuna zemin hazırlamıştır (Yetiz, 2016, s. 108). Finansal

hizmetlerin sağlanması noktasında önemli bir yeri olan mevduat bankacılığının ortaya çıkmasında ekonomik ihtiyaçlar ve finansal güvenlik arayışı etkili olmuştur. Zira, insanlar geçmişten günümüze birikimlerini güvenle saklamak ve temel finansal işlemler için bankalara ihtiyaç duymuşlardır. Mevduat bankaları da bu ihtiyaçları karşılamak için ortaya çıkmıştır. Bu sayede hem insanların bireysel sorunlarına çözüm getirilmiş hem de ticari sektör desteklenerek finansal kaynakların daha etkili ve verimli bir şekilde kullanılması sağlanmıştır. Bu anlamıyla mevduat bankacılığının toplumun refah düzeyinin ve ekonomik büyümenin kilit taşı rolünde olduğunu söylemek mümkündür.

Mevduat bankacılığı, bireylerin tasarruflarını güvenle saklayabilecekleri ve birikimleri üzerinden bir faiz geliri elde edebilecekleri bir platform oluşturmaktadır. Ancak elde edilen faiz geliri konusunda geçmişten günümüze çeşitli tartışmalar süregelmiş ve literatürde de bu konu ile ilgili çeşitli görüşlere yer verilmiştir. Bu kapsamda güncel tartışmalar içerisinde İslam'da yasaklanan ribânın ne olduğu ve faiz ile ribâ kavramları arasında nasıl bir farklılık olduğu gibi konular yer almaktadır. Ribâ ve faiz kavramları çalışmanın birinci bölümünde ele alındığı için bu bölümde ayrıca bu kavramlara yer verilmeyecektir. Bu kısımda konunun tamamlayıcı olması açısından ribâ ve faiz arasındaki farklara yer verilecektir. Bu farklar Uludağ (1988)'in çalışmasında şu şekilde ifade edilmiştir:

- Ribâda, borca konu para ya da eşya üzerinden elde edilen kârın haddi bulunmamaktadır. Buna karşın faizde ise kâr haddi belirlidir.
- Ribâdaki kâr haddi fahiş ve aşırı iken faizde makul bir had söz konusudur. Bu anlamıyla ribâda kontrol edilemeyen bir nefis, keyfilik, fırsatçılık bulunmaktadır. Faizde ise akla, mantığa uygun ve iktisadi gerçeklerin sermaye için tesbit ettiği kâr haddi uygulanmaktadır.
- Ribâdaki kâr hukuken ve resmen yasak olarak kabul edilirken faizdeki gelir ise hukuken ve resmen mübah görülmektedir.
- Ribâda genellikle borç veren zengin, alan ise fakirdir. Faizde ise mevduat sahipleri orta ve dar gelirli olup krediyi kullananlar da sanayici ve iş adamı olan zenginlerden oluşmaktadır.

- Ribânın esas amacı tüketim iken faizde amaç üretim, yatırım ve tasarruftur. Bu anlamıyla ribâda taraflar şahıslar iken faizde şahıs ve müesseleler arasında bir ilişki kurulmaktadır (Uludağ, 1988, s. 207-208).

Öztürk ve Şahin (2021), ise çalışmalarında ribânın günümüz modern bankacılık hizmetleri kapsamında yer alan kredi faizlerinden farklı bir kavram olduğunu ve banka faizlerinin Kur'an'da haram kılınan ribâ ile eşdeğer sayılmaması gerektiğini dile getirmişlerdir (Öztürk & Şahin, 2021, s. 103). Çalışmada faizin, özellikle enflasyonist ortamda paranın azalan satın alma gücünün telafi edilmesinde ve vadeli borç ilişkilerinde paranın enflasyona karşı değerinin korunması gibi hususlarda bir tedbir olarak uygulandığı görüşü benimsenmiştir. Zira burada faizin rolünün Kur'an'da yasaklanan tefecilik ve ribâ gibi taraflardan birini zor duruma sokarak paradan para kazanma mantığından ziyade rıza ve anlaşmaya dayalı olarak paranın değer kaybına uğranmasını engelleme amacını güttüğü belirtilmektedir (Öztürk & Şahin, 2021, s. 121-122).

2.4. Mevduat Bankacılığı Fon Toplama Yöntemleri

Mevduat bankalarının en temel fon toplama yöntemleri arasında mevduat hesapları gelmektedir. Banka vadeli veya vadesiz mevduat hesapları aracılığıyla topladığı fonları, çeşitli yatırım alanlarında değerlendirerek hem müşterilerine faiz geliri sunmakta hem de reel sektörü finanse etmektedir. Vadesiz mevduat hesapları, müşterinin mevduatını dilediği zaman çekebileceği ve bir faiz getirisi elde etmediği hesap türüdür. Vadeli mevduat hesapları ise, mevduatın belirli vadelere bağlandığı ve bu vadelerin sonunda faiz getirisi elde edildiği hesaplardır. Vadeli ve vadesiz mevduat hesaplarına ilişkin aşağıda kısaca bilgi verilmiştir.

2.4.1. Vadesiz Mevduat

Vadesiz mevduat: Bankanın izni aranmaksızın hesap sahibi tarafından istenildiği zaman kısmen veya tamamen çekilebilen, herhangi bir ihbar veya vade koşulu taşımayan ve faiz tahakkukları yıl sonunda veya hesabın kapatılmasında yapılan mevduattır (Mevduat ve Katılım Fonlarının Vadeleri ve Türleri Hakkında Tebliğ, 2007\1, s. Md. 3).

Mevduat bankalarının fon toplama yöntemlerinden biri olan vadesiz mevduat hesapları, müşterilerin fonlarının bir kısmını ya da tamamını diledikleri zaman çekebilecekleri ve hesaba yatırmış oldukları fon üzerinden bir faiz getirisi elde etmedikleri hesap türüdür. Hesap sahibi, tasarruflarını dilediği zaman geri çekme hakkına sahip olduğu için banka, vadesiz mevduatları müşterinin kullanımına her an hazır tutmaktadır (Akıncı, 2016, s. 89).

Vadesiz mevduat hesapları fon sahiplerine tasarruflarını güvenle saklayabilecekleri bir ortam sunarken aynı zamanda para yatırma ve para çekme gibi günlük finansal işlemlerin gerçekleştirilmesinde hesap sahiplerine erişim kolaylığı sağlamaktadır. Öte yandan bu hesap türleri bankalar açısından da önemli bir mevduat toplama kaynağı olup müşteri portföyünün çeşitlenmesine katkı sağlamaktadır.

2.4.2. Vadeli Mevduat

Vadeli mevduat: 1 aya kadar vadeli (1 ay dahil), 3 aya kadar vadeli (3 ay dahil), 6 aya kadar vadeli (6 ay dahil), 1 yıla kadar vadeli ve 1 yıl ve daha uzun vadeli (1 ay, 3 ay, 6 ay ve yıllık faiz ödemeli) olarak açılacak mevduattır (Mevduat ve Katılım Fonlarının Vadeleri ve Türleri Hakkında Tebliğ, 2007\1, s. Md. 3).

Mevduat bankalarının fon toplama yöntemlerinden bir diğeri olan vadeli mevduat hesapları, müşterilerin fonlarını belirli bir vade ile hesaba yatırdıkları ve bu vade bitiminin sonunda önceden belirlenmiş bir oran üzerinden faiz geliri elde ettikleri hesap türüdür. Dolayısıyla fon sahibi, bir faiz geliri elde edebilmek için vade bitimini beklemek zorundadır. Bu vadeler müşterinin talebine bağlı olarak 1 ay, 3 ay, 6 ay, 1 yıl veya 1 yıldan daha fazla olacak şekilde belirlenebilmektedir.

Vadeli mevduat hesapları, yatırım yapmayı düşünen bireyler tarafından düşük riskli ve güvenilir bir tasarruf aracı olarak kabul edilmektedir. Çünkü bu hesaplar, belirli bir vade içerisinde sabit bir faiz oranı üzerinden yatırım yapma imkânı sunmaktadır. Dolayısıyla vadeli mevduat hesapları, fonları üzerinden sabit bir gelir elde etmek isteyen yatırımcılar için ideal bir tercihtir. Bu şekilde yatırımcılar, belli bir vade sonunda elde edeceği geliri hesap ederek diğer finansal planlarını da organize edebilme fırsatı yakalamaktadır. Sonuç olarak vadeli mevduat hesapları hem bireysel

ve kurumsal müşteriler için ideal bir yatırım aracı hem de bankalar için kârlı ve uzun vadeli bir kaynak sağlama yöntemidir (Osanmaz, 2020, s. 28).

2.5. Mevduat Bankacılığı Fon Kullandırma Yöntemleri

Mevduat bankaları, toplamış olduğu mevduatları çeşitli fon kullandırma yöntemleri ile finansal hizmetlerde değerlendirmektedir. Bu yöntemler arasında en temel fon kullandırma yöntemi kredi kullandırımıdır. Bu kapsamda mevduat bankaları bireysel ve ticari müşterilerine yönelik çeşitli kullandırma kanalları ile kredi imkânı sunmaktadır. Bununla birlikte bankalar, kredi kartı hizmetleri ile de müşterilerine belirli limitler dâhilinde anlık kredi kullanımı fırsatı sunmaktadır. Böylece bireyler, ihtiyaçlarına yönelik yapmış oldukları harcamalarını vade sonunda bankaya ödemektedirler. Bu şekilde mevduat bankaları, toplumun finansal ihtiyaçlarına yönelik en uygun fon kullandırma yöntemlerini sunmaktadır. Çalışmada mevduat bankalarının en yaygın fon kullandırma yöntemlerinden olan bireysel ve ticari kullandırma ilişkili bilgilere yer verilmiştir.

2.5.1. Bireysel Krediler

Bireysel krediler, mevduat bankalarının bireysel müşterilerinin çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak için sunmuş olduğu bir finansman aracıdır. Bireysel krediler, müşterilerin alacağı mal ve hizmete göre konut kredisi, taşıt kredisi ya da ihtiyaç finansmanı gibi çeşitli kategorilerde verilebilmektedir. Konut kredileri, ev sahibi olmak isteyen bireylerin başvurduğu ve diğer kredi türlerine göre geri ödeme planı daha uzun vadelere yayınlan bir kredi türüdür. Taşıt kredileri, sıfır veya ikinci el araç sahibi olmak isteyen bireylere çeşitli faiz oranları üzerinden sunulan kredilerdir. İhtiyaç kredileri ise müşterilerin kısa vadeli ihtiyaçlarını gidermek ve anlık nakit ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla sunulan finansman aracıdır. Bu şekilde bireyler, birikimleri olmasa dâhi, çeşitli kredi kullanım alanları ile mal ve hizmet alımına ilişkin ihtiyaçlarını giderebilmekte ve finansal ihtiyaçlarını karşılayabilmektedirler.

2.5.2. Ticari Krediler

Mevduat bankalarının çeşitli sektörlerdeki firmaların faaliyetlerini desteklemek amacıyla vermiş olduğu kredilere ticari kredi denilmektedir. Firmalar, öz kaynakları aracılığıyla karşılayamadıkları finansman ihtiyaçlarını mevduat

bankalarının sunmuş olduğu ticari kredilerle karşılamaktadırlar. Bu sayede firmalar likidite sorunlarını çözerek ticari faaliyetlerinin devamlılığı için yeni yatırımlar yapabilme imkânı yakalarken mevduat bankaları da ekonomide üretim, istihdam ve yatırım harcamalarının artmasına aracı olmaktadır (Adır, 2019, s. 97).

Ticari krediler, firmaların ihtiyaçlarına göre *nakdi* veya *gayri nakdi* krediler kullandırılabilir. Bu sayede firmalar finansal ihtiyaçlarını karşılayarak yeni ekipmanlar alabilmekte ve işletmelerinin sürdürülebilirliğini arttırarak rekabet avantajı elde etmektedir. Sonuç itibariyle ticari krediler ile çeşitli ölçekteki firmalar, nakit akışı sağlayarak operasyonel süreçlerini daha etkin bir şekilde sürdürürken mevduat bankaları da üretimin yeni yatırım alanlarının artmasını sağlayarak ekonomik büyümeye katkı sağlamaktadır.

2.6. Türkiye’de Faaliyette Bulunan Mevduat Bankaları

Bankacılık sektörü Türkiye’de oldukça çeşitlilik göstermektedir. Kamu sermayeli, özel sermayeli ve yabancı sermayeli olmak üzere çeşitli mevduat bankaları müşterilerine çeşitli finansal ürünler sunarak finansal ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar. Bu bankalar sayesinde bireysel ve ticari müşteriler mevduatlarını koruma altına alma, faiz geliri elde etme, kredi kullanma, kredi kartı kullanma, dış ticaret işlemleri ve döviz alım-satımı gibi çeşitli bankacılık hizmetleri için farklı alternatiflere sahip olmaktadır. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından yapılan düzenlemelere tabi olan bu bankalar, reel sektörün desteklenmesi ve ekonomide finansal alt yapının güçlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Tablo 2’de Türkiye’de faaliyette bulunan mevduat bankaları, mülkiyet türlerine göre sınıflandırılarak gösterilmiştir.

Tablo 2: Türkiye’de Faaliyet Gösteren Mevduat Bankaları

Kamu Sermayeli Mevduat Bankaları	Özel Sermayeli Mevduat Bankaları	Yabancı Sermayeli Mevduat Bankaları		Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna Devredilen Bankalar
- Ziraat Bankası - Halkbank - Vakıfbank	- Türkiye İş Bankası - Yapı Kredi - Akbank - Anadolubank - Fibabanka - Şekerbank - Turkish Bank - Türk Ekonomi Bankası - Türk Ticaret Bankası	Türkiye’de Kurulmuş Yabancı Sermayeli Bankalar	Türkiye’de Şube Açan Yabancı Sermayeli Bankalar	Birleşik Fon Bankası
		- Garanti Bankası - Denizbank - Odea Bank - QNB Finansbank - HCBC Bank - ICBC Bank - ING Bank - Alternatifbank - A&T Bank - Bank of China - Burgan Bank - Citibank - Deutsche Bank - MUFG Bank - Rabo Bank - Turkland Bank	-Bank Mellat -Habib Bank -Intesa Sanpaolo -JPMorgan Chase -Société Générale	

Kaynak: BDDK (https://www.tbb.org.tr/modules/banka-bilgileri/banka_sube_bilgileri.asp)

Tablo 2’den görüleceği üzere BDDK bünyesinde Türkiye’de faaliyet gösteren 34 adet mevduat bankası bulunmaktadır. Bu bankalardan 3 tanesi kamu sermayeli, 9 tanesi özel sermayeli, 21 tanesi yabancı sermayeli ve 1 tanesi de tasarruf mevduatı sigorta fonuna devredilen bankalardan oluşmaktadır. Buradan hareketle, Türkiye’de mevduat bankacılığı sektörünün oldukça çeşitli ve farklı sermaye yapılarına sahip olduğunu söylemek mümkündür. Özel sermayeli ve yabancı sermayeli bankaların sayısı oldukça fazla olmasına karşın kamu sermayeli bankalar da sektörde oldukça önemli bir yer tutmaktadır.

2.7. Mevduat Bankacılığının Türkiye Ekonomisine Katkıları

Ticari işletme vasfıyla ve kâr amacıyla faaliyetlerini sürdüren bankalar, ekonomik sistemin bir parçası olarak finansal aracılık yapma, likidite sağlama, kredi

taleplerini değerlendirme ve izleme, gelir ve servet dağılımını etkileme, para politikalarının etkinliğini arttırma ve ulusal ve uluslararası ticareti geliştirme gibi önemli işlevleri de yerine getirmektedirler (T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2020).

2.7.1. Finansal Aracılık Sağlama

Geçmişten beri bankaların temel işlevi fon aktarımına aracılık etmektir. Bankalar bu işlevi fon fazlası olanlarla fon ihtiyacı olanları bir araya getirerek gerçekleştirmektedirler. Fon aktarımına aracılık fonksiyonundan maksimum faydayı sağlamak için maliyetleri minimum seviyeye getirerek maksimum getiri elde etmek amaçlanır. Aslında bankaların aracılık fonksiyonunun etkinliği ile kaynakların verimli alanlara yönlendirilmesi, üretimin ve etkinliğin artması, asimetrik bilginin ortadan kalkması, ölçek ekonomileri gibi olumlu durumlar da ortaya çıkacaktır (Kale, 2017, s. 210).

Bankaların temel iki fonksiyonu fon toplama ve fon sağlamadır. Bu doğrultuda mevduat sahipleri ile üretim, yatırım ya da başka sebeple fon ihtiyacı olan kesimi birleştiren bankalar aracılık faaliyeti yürüterek bu hizmetlerinden likit kalmak ve kâr elde etmek gibi kazanımlar elde etmektedir (Çalık, 2016, s. 60).

2.7.2. Dış Ticareti Fonlama ve İhracatı Teşvik Etme

Ülkeler arası ticarete ithalatçı ve ihracatçılar arasındaki ürün bedellerinin tahsil edilmesi, ürünlerin nitelikleri, teslim ve tahsil işlemlerinin zamanında yapılması gibi konular çeşitli belirsizlikler taşıyabilmektedir. Ülkelerin uzaklıkları, siyasi durumları, hukuk sistemleri gibi konularda sürecin sorunsuz ilerlemesinde belirleyici rol oynayabilmektedir. Bankaların dış ticarete aracılık faaliyetlerinin temelinde belirsizliklerin ve risklerin ortadan kaldırılması yatmaktadır. Bankalar dış ticaret aracılık faaliyetlerinde geniş yurtdışı muhabirlik ilişkileri ile müşterilerinin hak ve menfaatlerini koruyup işlemlerin hızlıca tamamlanmasını sağlamaktadırlar (Gülhan, 2009, s. 10).

Bir ülkede dış ticaretin gelişmesi, o ülkenin ihracatının artmasıyla mümkündür. İhracatın gelişmesi ise, ülkenin takip ettiği dış ticaret politikasına ve ihracat işlemlerinin hızlı, güvenli ve daha kolay yürütülmesini sağlayacak ve ihracatı finanse

edecek bir sistemin bulunmasına bağlıdır. Ülkede bulunan bankacılık sistemi de bu ihtiyaca cevap verir. *Belge karşılığı ödeme, peşin ödeme, alıcı firma prefinansmanı, banka teminatı, akreditif, forfaiting ve factoring* gibi bankacılık hizmetleri, dış ticareti finanse eder ve firmaların ithalat-ihracat işlemlerinin daha kolay, hızlı ve güvenilir bir şekilde yürütülmesini sağlar ve böylece de ihracatı teşvik eder (T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2020).

2.7.3. Kaynakların Etkin Kullanımını Sağlama

Bankalar, topladıkları kaynakları, ekonominin ve toplumun ihtiyaç duyduğu öncelikli alanlara aktararak, kaynakların yeniden tahsisine aracılık ederken, mevcut âtıl fonları da yeniden ekonomiye sokarak hem tasarruf sahiplerinin hem de kredi talep edenlerin maksimum fayda sağlamasına yardımcı olmaktadır (Gülhan, 2009, s. 8) Dolayısıyla bankalar fon fazlası olan kişilerden fon ihtiyacı olan kişilere fon transferi sağlayarak fonların âtıl kalmasının önüne geçmekte ve yeni yatırımlara kaynak sağlayıp yatırımcıların yatırım kararlarına pozitif katkı sağlamaktadırlar

Bankalar topladıkları kaynakları verimli, kârlı alanlara, toplumsal ve kültürel açıdan öncelikli sektörlerle aktararak, ekonomide kaynak kullanımını pozitif etkilemekte ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmaktadır. Bankalar kredi tahsisi ile riskten kaçınmak için yüksek kârlı, yüksek faydalı ve risk profili görece düşük projelere kaynak aktarırlar. Bu sayede farkında olarak veya olmadan ülke ekonomisinde oluşan kaynakların en verimli noktalarda kullanılmasını sağlarlar. Bankalar, kaynakların etkin kullanılmasını sağlamak suretiyle ekonomik gelişmeyi hızlandırmaktadırlar (Akgüç, 1989, s. 5-6).

2.7.4. Gelir ve Servet Dağılımını Etkileme

Gelir dağılımında adaletin sağlanması ekonomi politikalarının amaçlarından biridir. Servet, tasarruf ve gelir seviyesi arasında doğrudan bir ilişki mevcuttur. Gelir dağılımı adaletsizliği ile gelir düzeyi düşük insanlar için tasarruf etmek zorlaşacak ve servet biriktirmek mümkün olmayacaktır. Dolayısıyla adil olmayan gelir dağılımı, adil olmayan servet dağılımına sebep olur. Düşük gelirli insanlar, tasarruflarını yatırıma yönlendiremedikleri için bankalara yönlendirerek faiz geliri elde etmeye ve refah seviyelerini artırmaya çalışırlar. Faiz gelirleri, piyasa koşullarına dolayısıyla minimal

düzeyde de bankalara yatırılan tasarruflara göre belirlenmektedir. Yüksek faiz oranları bu yönüyle servet biriktirme imkânı olan insanlar ile servet biriktirme imkânı olmayan insanlar arasında gelir dağılımını ve refah seviyesini bozucu etki doğurur.

Bankalar gelir seviyesi düşük kişilere de gelirleri oranında kredi verebilmektedirler. Normal şartlarda mülk edinemeyecek kadar düşük gelirli kişiler bankaların verdikleri -özellikle faizlerin düşük olduğu dönemlerde- gayrimenkul kredileri ile ev, arsa gibi mülk sahibi olabilmektedirler. Bankaların gelir ve servet dağılımına sağladıkları bu olumlu etki dışında tabii ki olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Ekonomik istikrarın olmadığı dönemlerde faiz oranlarının yükselmesi ile gelir ve servet sahibi kişilerin servetlerinin daha da katlanmasına, enflasyonist etki ile fakir kişilerin daha da fakirleşmesine ve zenginle fakir arasındaki servet dağılımının zengin kişiler lehine pozitif ayrışmasına sebep olabilir.

2.7.5. Kaydi Para Yaratma

Bankalar vadesiz mevduat hesapları ve verdikleri çek, elektronik para transferi, kredi kartı vb. hizmetler ile kaydi paranın oluşumuna aracılık ederler. Müşteriler hesaplarında bulunan vadesiz mevduatları ile veya kullanacakları banka kredileri ile; çek ödemelerini, kredi kartı ödemelerini, mal edinimlerini yapabilirler. Böylelikle vadesiz hesap sahipleri nakit paraları olmasa bile kredi ile kaydi olarak satın alma gücünü elde etmiş olurlar. Bankaların fon toplama aracı olan vadesiz mevduat hesaplarının bankacılık sisteminde krediye ve mevduata tekraren dönüşmesine kısaca *kaydi para* adı verilir (Çalık, 2016, s. 64).

2.7.6. Para ve Maliye Politikalarının Yürütülmesine Yardımcı Olma

Bir ekonomide para politikasının etkin bir biçimde uygulanabilmesi için bankacılık sistemine ihtiyaç vardır, bankacılık sistemi sayesinde para politikası araçlarının etkin kullanımı mümkün olabilir (Kalaycı, 2010, s. 10). Merkez Bankası'nın para politikası araçları gelişmiş bir bankacılık sisteminin varlığıyla ekonomi üzerinde etkili olabilecektir. Bankalar, para politikası uygulamasında başlıca rolü oynamaktadır (Akgüç, 1989, s. 6-7).

Merkez Bankaları ve bankalar, para politikası araçlarının uygulayıcılarıdır. Parasal taban ve para çoğaltanı değiştirilerek para arzı istenilen yönde değiştirebilir. Merkez Bankası, para arzının genişlemesi için istediği zaman zorunlu karşılık oranını, disonibilite oranını ve reeskont oranını düşürür, bankalardan hazine bonosu ve devlet tahvili alarak bankaların kredi hacmini artırır. Para arzının daraltılmasını istediği zaman tersi uygulamalara başvurur. Ayrıca Merkez Bankası faiz oranlarına müdahale ederek tasarrufların bankalara yönelmesini veya bankalardan çekilmesini sağlar. Böylece dolaylı yoldan para arzını kontrol altında tutar.

Hükümetler, ekonomide fiyat istikrarını sağlamak amacıyla değişik politikalar uygulamaktadır. Merkez Bankası tarafından farklı araçlar kullanılarak uygulanan bu politikaların amacına ulaşmasında, bankalar önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle *kanuni karşılıklar oranı, reeskont oranı, açık piyasa işlemleri, disonibilite, mevduat faiz oranı, selektif kredi politikası...* gibi para politikası araçları, bankaların izleyeceği politikaları etkilemekte ve dolayısıyla ekonomideki para arzının miktarı bankalar aracılığıyla genişletilmekte veya daraltılmaktadır. Bu suretle para ve maliye politikaları bankalar aracılığıyla kolaylıkla amacına uygun bir şekilde yerine getirilmektedir (T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2020).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KATILIM BANKACILIĞI VE MEVDUAT BANKASI UYGULAMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Çalışmanın bu bölümünde, katılım bankacılığı ve mevduat bankacılığı alanında yapılan çalışmalara değinilmiş ve her iki bankacılık modeline ait çalışma prensipleri arasındaki farklılıklar ele alınmıştır. Bu kapsamda öncelikle her iki bankacılık modelinin de vermiş olduğu bankacılık hizmetleri kıyaslanmış, ardından katılım ve mevduat bankalarının 2015-2023 yıllarına ait BDDK, TBB ve TKBB'dan alınan sektörel verileri tablo ve grafiklere aktararak detaylı bir şekilde incelenmiştir.

3.1. Literatür Taraması

Bu başlık altında, katılım ve mevduat bankaları ile ilgili literatür çalışmalarına yer verilmiştir. Konu ile ilgili literatür taraması yapılırken iki banka türü arasındaki farklılıkları ve karşılaştırmalı analizleri içeren çalışmalar incelenmiştir.

Özulucan ve Deran (2009) tarafından yapılan çalışmada katılım bankalarının temel çalışma prensipleri, amaçları, Türkiye'deki gelişim serüveni, ortaya çıkış nedenleri ve ekonomiye olan katkıları ele alınarak diğer bankacılık hizmetleri ile karşılaştırması yapılmıştır. Çalışmanın sonunda her iki bankacılık modelinin de çalışma prensiplerinin birbirinden ayrıldığı ve izlemiş oldukları farklı finansman yöntemleri çerçevesinde ekonomiye katkıda bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. (Özulucan & Deran, 2009).

Akcan (2012) tarafından yapılan çalışmada katılım ve mevduat bankacılığının genel işleyişi, tarihçesi ve sektörel yapıları hakkında genel bir kavramsal çerçeve çizildikten sonra her iki bankacılık modeline ait 2005-2010 yılları arasındaki sektörel veriler incelenmiştir. Çalışmada ele alınan sektörel veriler arasında personel yapısı, aktif büyüklükler, fon toplama ve kullandırma oranları yer almıştır. Yapılan incelemeler neticesinde ele alınan sektörel veriler bakımından bankacılık sektöründe mevduat bankalarının ileride olduğu ancak oransal olarak katılım bankalarının daha hızlı bir büyüme oranlarına ulaştığı sonuçlarına ulaşılmıştır. (Akcan, 2012)

Bağcı (2013) tarafından yapılan çalışmada katılım ve ticari bankacılığa yönelik kavramsal bir çerçeve oluşturulduktan sonra---- her iki bankacılık türüne ait kârlılık performansları kıyaslanmıştır. Yapılan incelemeler neticesinde katılım bankalarının ticari bankalara kıyasla sektörel veriler açısından daha yüksek bir performansa sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. (Bağcı, 2013)

Tetik ve Dünder (2014) tarafından yapılan çalışmada katılım bankaları ve mevduat bankalarının çalışma prensipleri ve temel özellikleri ortaya konularak aralarındaki benzerlik ve farklılıklar ele alınmıştır. Çalışmanın sonunda katılım ve mevduat bankalarının çalışma prensipleri arasında farklılıklar olduğu, özellikle de fon toplama ve fon kullandırma gibi genel bankacılık hizmetleri konusunda farklı ürün ve hizmetleri kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. (Tetik & Dünder, 2014)

Sümer ve Onan (2015) çalışmalarında Türkiye’de İslami prensiplere göre faaliyette bulunan katılım bankacılığının doğuşuna, çalışma prensiplerine, mevduat bankalarından ayrılan noktalarına, sunmuş olduğu avantaj ve dezavantajlara yer vermişlerdir. Çalışmanın sonunda katılım bankalarının değişen ekonomik ve sosyal ihtiyaçlara bağlı olarak kendisini sürekli olarak yenilediği ve reel sektörü finanse ederek ekonomiye katkıda bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. (Sümer & Onan, 2015)

Pehlivan (2016) yaptığı çalışmasında katılım bankalarının ortaya çıkış nedenleri, tarihçesi, özellikleri ve ekonomiye olan katkılarını ele almıştır. Bununla birlikte araştırmada 2006-2014 yılları arasındaki çeşitli sektörel veriler incelenerek katılım bankalarının Türk bankacılık sektöründeki öneminin ortaya konulması amaçlanmıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda katılım bankalarının vermiş olduğu hizmetler ve sahip olduğu müşteri portföyü açısından bankacılık sektöründe giderek artan bir öneme sahip olduğu anlaşılmıştır. (Pehlivan, 2016)

Yurttadur ve Demirbaş (2017) tarafından çalışmada 2010-2016 yılları arasındaki veriler kullanılarak Türkiye Finans, Albaraka Türk ve Kuveyt Türk olmak üzere üç katılım bankası ve Şeker Bank, Türk Ekonomi Bankası ve ING Bank olmak üzere de üç mevduat bankasının finansal performanslarının karşılaştırılması amaçlanmıştır. Çalışmanın sonunda katılım bankalarının kârlılık konusunda daha

başarılı bir performans sergilediği ve likidite konusunda da likit aktiflerin kısa vadeli yükümlülükleri açısından daha likit oldukları anlaşılmıştır. Mevduatın krediye dönüşme oranında ise katılım bankalarının mevduat bankalarına kıyasla daha geride kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. (Yurttadur & Demirbaş, 2017)

Tuncay (2018) çalışmasında Türkiye’deki katılım bankaları ile mevduat bankalarının 2016 yılı için finansal performanslarını karşılaştırmayı amaçlamıştır. Çalışmada 22 bankaya ait yıllık finansal veriler kullanılarak sermaye yapısı, kârlılık ve aktif kalitesine ilişkin oranlar istatistikler yardımıyla incelenmiştir. Çalışmanın sonunda ise katılım bankalarının kaldıraç ve aktif büyüme oranı bakımından mevduat bankalarının ise kârlılık, aktif kalitesi ve özsermaye oranı bakımından daha yüksek bir performans sergilediği anlaşılmıştır. (Tuncay, 2018)

Öngen (2019) tarafından yapılan çalışmada katılım bankalarının bankacılık sektörü içerisindeki payının incelenmesi amaçlanmış ve bu doğrultuda 2014-2017 yılları arasındaki aktif ve özkaynak büyüklüğü, toplanan ve kullandırılan fonlar, kârlılık, personel ve şube sayısı gibi sektörel verileri incelenmiştir. Çalışmanın sonunda katılım bankalarının ele alınan sektörel veriler açısından pozitif yönde bir gelişme yaşadığı ve kaydedilen bu büyüme artışlarından hareketle izleyen yıllarda da bu büyüme performansının devam ettirileceği sonuçlarına ulaşılmıştır. (Öngen, 2019)

Korkmaz, Taş ve Zeytinoğlu (2019) tarafından yapılan çalışmada katılım ve ticari bankaların performanslarının ortaya konulabilmesi amacıyla 2010-2017 yılları arasındaki veriler Türkiye Finans, Albaraka Türk, Kuveyt Türk katılım bankaları ve Denizbank, Türk Ekonomi Bankası, ING Bank açısından incelenmiştir. Yapılan istatistiki incelemeler sonucunda Türkiye’de faaliyette bulunan katılım bankalarının sektörel paylarının giderek arttığı sonucuna ulaşılmıştır. (Korkmaz, Taş, & Zeytinoğlu, 2019)

Öztürk ve Genç (2020) yapmış oldukları çalışmalarında katılım ve mevduat bankalarının kârlılık, likidite, sermaye yeterliliği, aktif kalitesi ve bilanço yapısının karşılaştırılmasını amaçlamıştır. Yapılan test ve incelemeler sonucunda mevduat bankalarının özsermaye/toplam aktif bakımından sermaye yeterlilikleri ve

kârlılıklarının katılım bankalarına kıyasla daha yüksek olduğu ve katılım bankalarının da sermaye yeterlilikleri rasyosu bakımından sermaye yeterlilikleri ve likiditelerinin mevduat bankalarına kıyasla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. (Öztürk & Genç, 2020)

Kahraman (2020) tarafından yapılan çalışmada katılım bankalarının Dünya’da ve Türkiye’deki uygulamaları ele alınarak mevduat bankaları ile karşılaştırmalı bir inceleme yapılmıştır. Çalışma kapsamında katılım bankacılığına ait sektörel veriler grafikler yardımıyla yorumlanmış ve yapılan incelemeler neticesinde katılım bankalarının bankacılık sektöründeki yerinin istenilen seviyede olmasa da yıllar itibarıyla bir büyüme trendi içinde olduğu ve gelecekte de bu büyüme seyrini koruyacağı sonuçlarına ulaşılmıştır. (Kahraman, 2020)

Çalkılıç (2022) tarafından yapılan çalışmada katılım ve mevduat bankalarının tarihsel gelişimi, ortaya çıkış sebepleri ile aralarındaki benzerlik ve farklılıklar ele alındıktan sonra her iki bankacılık modeline ait 2016-2020 yılları arasındaki sektörel veriler ve seçilmiş rasyolar açısından karşılaştırmalı analizi yapılmıştır. Yapılan incelemeler neticesinde katılım bankalarının ilgili dönem içerisindeki yakalamış olduğu büyüme trendinden hareketle izleyen dönemlerde de bu büyüme performansının devam edeceği tahminlerinde bulunulmuştur. (Çalkılıç, 2022)

Kaya (2023) çalışmasında İslami finans ve katılım bankacılığına ilişkin bir kavramsal çerçeve oluşturarak katılım bankalarının ortaya çıkışı, gelişim süreci ve temel özellikleri ele almış ve bankacılık sektörü içerisindeki yerini mevduat bankaları ile karşılaştırarak çeşitli göstergeler yardımıyla incelemiştir. Çalışmanın sonunda katılım bankalarının çeşitli sektörel verileri açısından avantajlı bir konumda olduğu ve geliştirmiş olduğu çeşitli ürün ve hizmetler ile sektör içerisinde sürekli bir ilerleme kaydettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Kayadibi ve Şiresi (2023) tarafından yapılan çalışmada geleneksel bankaların ve katılım bankalarının ortaya çıkışı ve bankacılık sektörü içerisindeki önemine değinilmiştir. Çalışmanın analiz kısmında ise her iki bankacılık modeline ait 2017 ve 2020 yılları arasındaki sektörel veriler karşılaştırılmış ve yapılan incelemeler

sonucunda katılım bankalarının performansının geleneksel bankalara kıyasla daha yüksek olduğu sonucunda ulaşılmıştır. (Kayadibi & Şiresi, 2023)

3.2. Katılım Bankaları ile Mevduat Bankaları Arasındaki Farklılıklar

Bankacılık sektöründe toplumun ihtiyaçlarından hareketle finansal hizmetlerin sunulması noktasında çeşitli yaklaşımlar benimsenmektedir. Bu anlamıyla geleneksel bankacılık modelini benimseyen mevduat bankacılığı ile İslami çalışma prensiplerini benimseyen katılım bankacılığının finansal hizmetleri sunmada izlemiş oldukları yöntemler farklılaşmaktadır. Bu farklılıklar, yalnızca faiz ve kâr payı ayrımı ile sınırlı kalmayıp aynı zamanda fon toplama, fon kullandırma, risk paylaşımı, müşteri ilişkileri ve etik kurallar gibi çeşitli konuları da içermektedir. Her iki bankacılık modeline ait farklılıkların daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla Tablo 3'te katılım ve mevduat bankacılığının vermiş olduğu bankacılık hizmetleri karşılaştırılarak detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

Tablo 3: Katılım Bankaları ile Geleneksel Bankaların Vermiş Oldukları Hizmetler Yönünden Karşılaştırılması

NİTELİK	KATILIM BANKALARI	KONVANSİYONEL BANKALAR
Çalışma Yöntemleri	İslami çalışma prensiplerine göre faaliyet gösteren ve işlemlerinde faize yer vermeyen katılım bankalarında fon toplama, fon kullandırma ve diğer bankacılık hizmetlerinin sunulmasında kâr-zarar ortaklığı esas alınmaktadır.	Geleneksel bankacılık çalışma prensiplerine göre faaliyet gösteren mevduat bankalarında fon toplama, fon kullandırma ve diğer bankacılık hizmetlerinde faiz esası vardır.
Paranın Fonksiyonları	İslam dininde faiz kesin olarak yasaklandığı için katılım bankacılığında da para ticari bir ürün olarak kullanılmamaktadır.	Para, belirli bir bedel üzerinden alınıp satıldığı için ticari bir ürün olarak kullanılmaktadır.
Fon Toplama	Fon toplama aracı olarak cari hesap ve katılım hesapları olmak üzere temelde iki yöntem kullanılmaktadır. Cari hesaplar, müşterilerin para yatırma ve para çekme gibi genellikle günlük işlemlerini kolay ve hızlı bir şekilde gerçekleştirmek için kullandıkları ve tasarrufları üzerinden herhangi bir kâr payı getirisi elde etmedikleri hesaplardır. Katılım hesapları ise müşterilerin tasarruflarını belirli bir süreliğine yatırdığı ve sürenin sonunda kâr-zarar ortaklığına bağlı olarak belli	Fon toplama aracı olarak vadesiz ve vadeli hesaplar olmak üzere temelde iki yöntem kullanılmaktadır. Vadesiz hesaplar, müşterilerin para yatırma ve para çekme gibi genellikle günlük işlemlerini kolay ve hızlı bir şekilde gerçekleştirmek için kullandıkları ve tasarrufları üzerinden herhangi bir faiz getirisi elde etmedikleri hesap türüdür. Vadeli hesaplar ise müşterilerin tasarruflarını belli bir süreliğine yatırdığı ve sürenin sonunda önceden belirlenmiş

	bir getiri elde ettikleri bir fon toplama yöntemidir.	bir oran üzerinden bir faiz getirisi elde ettikleri bir fon toplama yöntemidir.
Fon Kullandırma	Fon kullandırma yöntemleri olarak murabaha, mudaraba, müşareke, selem-istisna ve karz-hasen gibi yöntemler kullanılmaktadır. Bununla birlikte katılım bankacılığında nakit kredi kullandırılmamaktadır. Toplanan fonların ekonomiye kazandırılabilmesi amacıyla ticari bir ürünün alım satımında müşteri ile satıcı arasında aracı olunmaktadır. Dolayısıyla burada fonlar, doğrudan müşteriye verilmemekte bunun yerine müşterinin satın alacağı mal ve hizmetin satıcısına ödenerek satın alınan mal müşteriye belirli bir kâr payı ile vadeli bir şekilde satılmaktadır.	Fon kullandırma yöntemleri arasında genellikle bireysel ve ticari krediler kullanılmaktadır. Müşterinin ihtiyaçlarına göre uygun kredi yöntemi seçildikten sonra belirlenen faiz oranı ve vade üzerinden geri ödeme planı oluşturulmaktadır. Dolayısıyla mevduat bankacılığında verilen kredinin ticari bir amaç için kullanılıp kullanılmayacağının kaygısı güdülmemektedir. Burada önemli olan, müşterinin çektiği krediyi geri ödeyebilme gücüne sahip olmasıdır.
Finansal Kiralama	Sat-geri kiralama yöntemi ile müşterilere doğrudan fon aktarılabilir.	Geleneksel Bankacılık hiz-metlerinde doğrudan finansal kiralama yapılamaz, ancak finansal kiralama şirketi kurulabilir.
Müşterilerin Üstlendikleri Risk ve Sisteme Duyulan Güven	Güvenin esas olduğu Katılım Bankacılığında müşteriler kar ve zarara ortak oldukları için riski önceden kabul etmektedirler. Yani, bu sistemde teminat ve ipotek gibi ortak olunan projenin sağlamlığı da önemlidir	Faizin esas olduğu Geleneksel Bankacılıkta, kar-zarar ortaklığı olmadığı için risk yoktur. Dolayısıyla, sistemde güven hususu teminat ve ipotek ile sağlanmaktadır.
Kullandırılan Fonun Müşteriler Açısından Maliyeti	Katılım bankacılığında, fonu kullanan müşterinin ödeyeceği tutar ve vade işlem başında belirlenir ve ekonomik ya da herhangi başka nedenle daha sonra değiştirilmez.	Geleneksel Bankacılıkta, kredi maliyetleri değişik enstrümanlara (devlet tahvili, hazine bonosu, politika faizi vb.) endekslenilmektedir. Rotatif krediler bunun bir örneği olup faizlerdeki değişiklik durumunda müşterinin ödeyeceği taksit tutarı artış gösterebilmektedir.
Kullandırılan Fonun Süresi	Ağırlıklı olarak yatırım amaçlı uzun vadeli projelerin finanse edilmesi amaçlanır.	Ağırlıklı olarak ticari işletme sermayesine yönelik veya bireysel amaçlı kısa süreli kredi kullanımı amaçlanır.
Fon Maliyetleri	Katılım Bankacılığında, özel cari hesaplarda toplanan fonların herhangi bir maliyeti yoktur ve özel cari hesaplara karşılık herhangi bir ödeme yapılamamaktadır. Katılma hesaplarında ise fon sahibine herhangi bir getiri garantisi verilmemektedir.	Geleneksel bankacılıkta, fon kaynaklarının tamamının (vadeli, vadesiz ve ihbarlı mevduatta farklı olmak üzere) bankaya maliyeti vardır.

Denetim	Tüm bankalar BDDK (Kurum)'nın denetim ve gözetimine tabidir. Kurum, bankaların genel kurul toplantılarına gözlemci sıfatıyla temsilci gönderebilir.	Tüm bankalar BDDK (Kurum)'nın denetim ve gözetimine tabidir. Kurum, bankaların genel kurul toplantılarına gözlemci sıfatıyla temsilci gönderebilir.
İktisadi Sistem	İslam iktisadını baz almaktadır.	Kapitalist sistemi baz almaktadır.
Kredi ve Diğer Yatırımlar	Finansman ödemesinin müşteriye değil satıcıya yapılması yoluyla reel ticaretin fonlanması esas alınmaktadır.	Bankaya verilen teminatın yeterliliği esas alınarak doğrudan müşteriye ödeme yapılmaktadır.
Müşteri Getirisi	Katılma hesaplarında müşteri ile anlaşılan katılma havuzuna (örneğin elde edilen kârın veya zararın %80'i müşterinin, %20'si Bankanın gibi) göre elde edilen kazancın paylaşımı veya zararın tazmini esas alınmaktadır. Vade sonunda elde edilecek kazanç ya da yaşanacak kayıp belli olmamaktadır.	Mevduat müşterisinin kazancı oransal olarak işlem başında belirlenir ve vade sonunda elde edeceği kazanç net olarak bellidir, zarar etme ihtimali olmamaktadır.
İşlemlerinde Kullandıkları Finansal Enstrüman	Kullanılacak finansal enstrümanın kârlılığında ziyade İslam esaslarına uygululuğuna bakılmaktadır. Danışma kurulundan uygunluğu alınamayan hiçbir enstrüman müşteriye sunulmamaktadır. Örneğin tahvil ihracı yapılamamaktadır.	Yeni geliştirilen kârlı bir enstrüman söz konusu ise herhangi bir kısıtlamaya gidilmeksizin kullanılabilir. Örneğin; repo, bankalar arası piyasa, hazine bonusu gibi kısa vadeli enstrümanlara yatırım yapılabilir.
Makro Ekonomiye Etkisi	Katılım bankacılığında, reel ekonominin finansmanının amaçlanması nedeniyle yapılan her işlem kayıt dışılığı önlemekte ve devletin vergi gelirlerini artırmaktadır. Ayrıca reel ekonominin finansmanı ile istihdam, üretim gibi pek çok makroekonomik faktörde de artış yaşanmaktadır.	Geleneksel bankacılıkta Teminat esasına göre verilen kredilerinin ne kadarının yatırım ya da tüketim için olduğunun ayrımı ve ne kadarının kayıt dışı alanlara yönlendirildiğinin tespiti tam olarak yapılamamaktadır.
Kültürel Açıdan	İslami esasları baz alan katılım bankaları, özellikle doğu toplumlarının sahip olduğu kültür değerlerinin bir ürünüdür. Türk milletinin kültürel yatkınlığı nedeniyle Katılım bankaları ülkemizde faaliyet alanı bulabilmektedir.	Kapitalist sistemi baz alan geleneksel bankacılık sistemi, batılı toplumların kültürel dinamiklerini yansıtmaktadır.
Reel Ekonomiye Katkı	Toplanan fonların finansmana dönüşmesinde temel amaç reel ekonominin, üretimin, ticari ve sinai faaliyetlerin finanse edilmesidir. Tüketime yönelik finansman amaç dışı kalmaktadır.	Toplanan fonların bir kısmını reel ve üretken ekonomiye kazandırılırken, bir kısmı da tüketici kredisi, hazine bonusu, devlet tahvili, repo gibi reel ekonomi dışında değerlendirilebilmektedir.

Toplanan Fonların Güvencesi	Her bir mudi için, toplanan fonların 2024 yılı itibariyle 650.000 TL'ye kadar olan kısmı TMSF garantisi altındadır.	Her bir mevduat müşterisi için, toplanan fonların 2024 yılı itibariyle 650.000 TL'ye kadar olan kısmı TMSF garantisi altındadır. (Bankalar Kanunu'na göre tüm bankalar, nezdindeki tasarruf mevduatını sigorta ettirmek ve TMSF'ye prim ödemek zorundadır).
Üstlenilen Risk	Kullandırılan finansman açısından reel ekonomiye verilen finansmanın ekonomik konjonktür kötüye gittiğinde batması olasılığından hem bankanın hem de mudinin (zarara da ortak olması sebebiyle) riskleri söz konusu olmaktadır.	Kullandırılan krediler açısından batma riski, işlem başında faiz getiri garantisinin olması sebebiyle mevduat sahiplerinin değil sadece bankanın taşıdığı bir risk olmaktadır.
Dağıtılan Nemaların GVK'ya Karşı Durumları	Dağıtılan kâr payları Menkul Sermaye iradı sayılmakta ve gelir vergisine tabi tutulmaktadır.	Mevduat faizleri Menkul Sermaye iradı sayılmakta ve gelir vergisine tabi tutulmaktadır.
Getiri Dağıtımı	Yasal herhangi bir sınırlama yoktur. Ancak elde ettiği getiriden fazlasını dağıtamamaktadır.	Mevduat sınırlamalar söz konusu olabilmektedir.
Tabi Oldukları Meslek Kuruluşu	Türkiye Katılım Bankaları Birliği'ne üye olma zorunlulukları vardır.	Türkiye Bankalar Birliği'ne üye olma zorunlulukları vardır.

Kaynak: (Özulucan & Deran, 2009, s. 94-98).

3.3. Katılım ve Mevduat Bankalarının Sektör Verileri Açısından Karşılaştırılması

Bu başlık altında, katılım ve mevduat bankalarına ilişkin BDDK ve TKBB tarafından yayımlanan ve 2015-2023 yılları arasındaki zaman dilimini içeren resmî veriler tablo ve grafikler yardımıyla analiz edilerek yorumlanacaktır.

3.3.1. Katılım Bankaları ile Mevduat Bankalarının Banka Sayıları Açısından Karşılaştırılması

Katılım ve mevduat bankalarının sektör verileri itibariyle karşılaştırılmasında dikkat edilen kriterlerden bir tanesi banka sayılarıdır. Zira her iki bankacılık türünün de müşteri portföyü ve vermiş olduğu finansal destekler çeşitlilik gösterdiği için yıllar itibariyle banka sayılarındaki değişme, sektördeki rekabet ve büyüme potansiyellerinin de kıyaslanması açısından önem taşımaktadır. Bu kapsamda Tablo 4'te, katılım ve

mevduat bankalarına ait yıllar itibariyle banka sayıları ve bankacılık sektörü içerisindeki payları yer almaktadır.

Tablo 4: Katılım ve Mevduat Bankalarının 2015-2023 Yılları Arasındaki Banka Sayıları

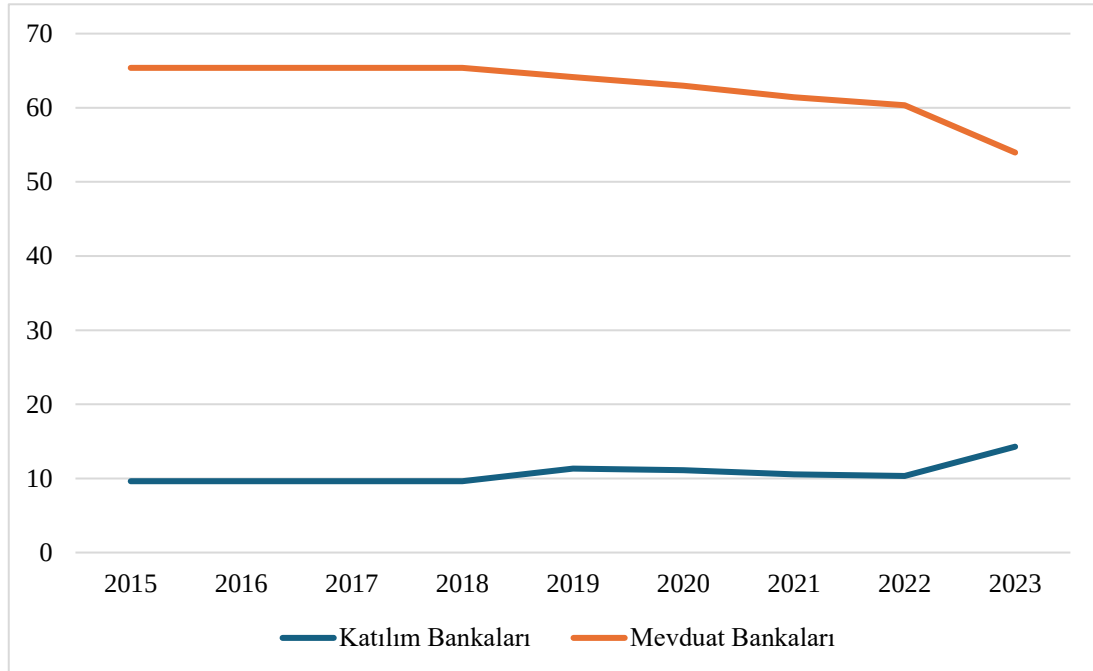
Yıllar	Katılım Bankaları Sayısı	Geleneksel Banka Sayısı	Bankacılık Sistemi Toplam Banka Sayısı (Kalkınma ve Yatırım Bankaları (Diğer Bankalar) dahil)	Katılım Bankaları Sayısının, Bankacılık Sektöründeki Payı (%)	Geleneksel Banka Sayısının, Bankacılık Sektöründeki Payı (%)	Diğer Bankaların Bankacılık Sektöründeki Payı (%)
2015	5	34	52	9,62	65,38	25
2016	5	34	52	9,62	65,38	25
2017	5	34	52	9,62	65,38	25
2018	5	34	52	9,62	65,38	25
2019	6	34	53	11,32	64,15	24,53
2020	6	34	54	11,11	62,96	25,93
2021	6	35	57	10,53	61,40	28,07
2022	6	35	58	10,34	60,34	29,32
2023	9	34	63	14,28	53,97	31,75

Kaynak: TKBB ve BDDK verileri derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

Tablo 4’te 2015-2023 yılları arasındaki katılım ve mevduat bankalarına ait banka sayıları, sektörel payları ve bankacılık sektöründeki toplam banka sayısı (kalkınma ve yatırım bankaları dâhil) yer almaktadır. Tablo 4 incelendiğinde 2015-2018 yılları arasında katılım bankası sayısının 5 ve bankacılık sektörü içerisindeki payının da %9,62 olduğu görülmektedir. Aynı yıllar içerisinde mevduat bankalarının sayısının 34 ve sektörel payı ise %65,38’dir. 2019-2022 yılları arasında katılım bankaları sayısının 6’ya

yükselerek bankacılık sektörü içerisindeki payının önce %11,32'ye yükseldiği ve daha sonra ise bankacılık sektörüne çeşitli diğer bankaların katılımı neticesinde bu oranın düşüş eğilimine girdiği görülmektedir. Aynı yıllar içerisinde mevduat bankacılığı sayısında da bir artış yaşanmış ancak katılım bankacılığının, kalkınma ve yatırım bankaları gibi diğer banka sayılarındaki artış neticesinde sektördeki payının azalış gösterdiği dikkat çekmektedir. 2023 yılında ise katılım bankacılığında özellikle dijital bankacılık modellerinin gelişmesiyle birlikte katılım bankası sayısı bir önceki yıla göre %50 artarken katılım bankalarının bankacılık sektöründeki payının da %14,28'e yükseldiği görülmektedir. Aynı dönemde mevduat bankacılığı banka sayısının ise azalarak 34'e ve sektörel payının ise %53,97'ye gerilediği dikkat çekmektedir. Katılım bankacılığında banka sayısının bu denli artışında, izlenen kamu politikası ve sektörel güven olgularının ağır bastığı söylenebilir. Zira sektöre yeni giren katılım bankalarından 3 tanesi kamu iştirakidir. Bununla birlikte, kriz dönemlerinde katılım bankalarının fon ihtiyacı olan kesimin taleplerini geri çevirmemesi, finansman fonlama maliyetlerinin kredi faizleri ile rekabet edebilir seviyelere gelmesi gibi durumlar, geçmiş yıllarda katılım bankalarına negatif bakan kesimin de görüşlerini değiştirmiş ve katılım bankacılığına olan talebin artması sonucunu doğurmuştur.

Grafik 1: Katılım ve Mevduat Bankalarının Banka Sayıları Açısından Sektördeki Payları

Kaynak: TKBB ve BDDK verileri derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

Grafik 1’de katılım ve mevduat bankacılığına ait banka sayıları itibariyle sektörel payları gösterilmiştir. Grafik incelendiğinde, bankacılık sektöründeki ağırlıklı payın mevduat bankalarına ait olduğu görülmekle birlikte bu payın yıllar itibariyle azaldığı ve katılım bankacılığı payının ise özellikle son zamanlarda giderek arttığı görülmektedir.

3.3.2. Katılım Bankaları ve Mevduat Bankalarının Şube Sayıları Açısından Karşılaştırılması

Katılım ve mevduat bankalarının sektörel paylarının kıyaslanmasında dikkat edilen ölçütlerden bir diğeri de şube sayısıdır. Şube sayıları, her iki bankacılık modeline ait müşteri tabanları ve bankacılık hizmetlerine olan talebin yorumlanması bakımından önem arz etmektedir. Bu kapsamda Tablo 5’te katılım ve mevduat bankalarına ait yıllar itibariyle şube sayıları ve bankacılık sektörü içerisindeki payları yer almaktadır.

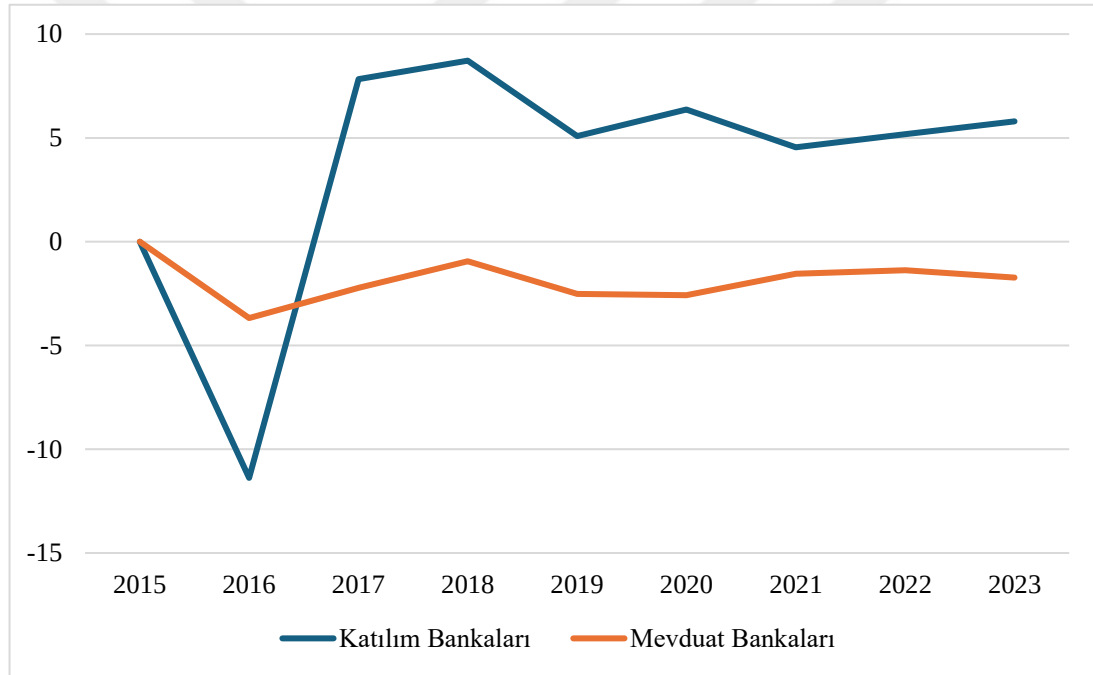
Tablo 5: Katılım ve Mevduat Bankalarının 2015-2023 Yılları Arasındaki Şube Sayıları

Yıllar	Katılım Bankaları Şube Sayısı	Katılım Bankaları Şube Sayısı Değişim (%)	Mevduat Bankaları Şube Sayısı	Mevduat Bankaları Şube Sayısı Değişim (%)	Bankacılık Sistemi Toplam Şube Sayısı	Katılım Bankaları Şube Sayısının, Bankacılık Sektöründeki Payı (%)	Mevduat Bankaları Şube Sayısının, Bankacılık Sektöründeki Payı (%)	Diğer Bankaların Şube Sayısının Bankacılık Sektöründeki Payı (%)
2015	1.080	-	11.151	-	12.269	8,80	90,89	0,31
2016	957	-11,38	10.740	-3,68	11.738	8,15	91,50	0,35
2017	1.032	7,83	10.500	-2,23	11.582	8,91	90,66	0,43
2018	1.122	8,72	10.400	-0,95	11.576	9,69	89,84	0,47
2019	1.179	5,08	10.137	-2,52	11.378	10,36	89,09	0,55
2020	1.254	6,36	9.875	-2,58	11.193	11,20	88,22	0,58
2021	1.311	4,54	9.722	-1,54	11.098	11,81	87,60	0,59
2022	1.379	5,18	9.587	-1,38	11.034	12,50	86,89	0,61
2023	1.459	5,80	9.421	-1,73	10.949	13,33	86,04	0,63

Kaynak: TKBB ve BDDK verileri derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

Tablo 5 incelendiğinde, katılım bankacılığı şube sayısında 2016 yılında bir azalma yaşanırken diğer yıllarda istikrarlı bir artışın olduğu görülmektedir. Şube sayısındaki artışa bağlı olarak katılım bankalarının bankacılık sektöründeki payının da yıllar itibariyle sürekli bir artış eğiliminde olduğuna dikkat edilmektedir. Mevduat bankalarına bakıldığında ise şube sayılarının ve bankacılık sektörü içerisindeki payının ise yıllar itibariyle sürekli bir azalış içerisinde olduğu görülmektedir. Katılım bankalarının şube sayısında artış gözlenirken, mevduat bankalarının şube sayılarında azalış gözlenmesinin temel sebepleri hükümet politikaları, piyasanın bu yönde talebinin olması ve yeni katılım bankalarının piyasaya girmesi olarak sıralanabilir.

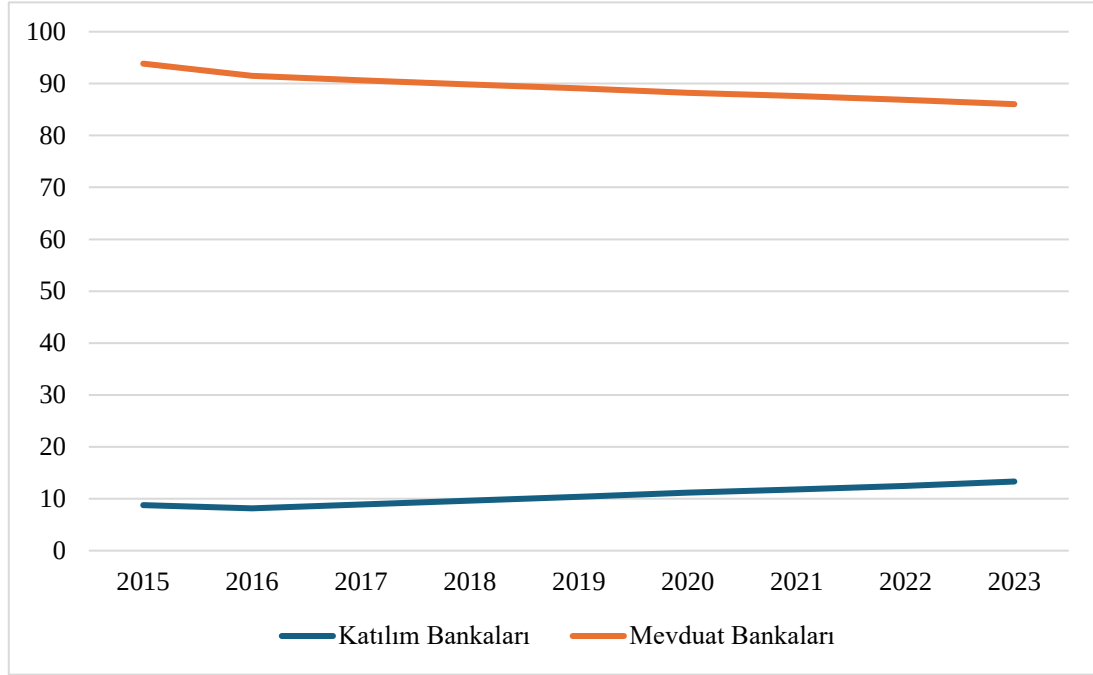
Grafik 2: Katılım ve Mevduat Bankalarının Şube Sayılarındaki Değişim Yüzdeleri

Kaynak: TKBB ve BDDK verileri derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

Grafik 2’de katılım ve mevduat bankalarının şube sayısındaki değişim yüzdeleri verilmiştir. Buna göre, 2016 yılında bir önceki yıla kıyasla her iki bankacılık modelinde de şube sayılarında ciddi bir azalma yaşanmış olup katılım bankaları şube sayısı %11,38 ve mevduat bankaları şube sayısı ise %3,68 azalmıştır. İzleyen yıllarda hem katılım hem de mevduat bankalarının şube sayılarında bir dalgalanma yaşanmakla birlikte katılım bankalarının şube sayılarındaki değişme eğilimi mevduat bankalarının şube sayılarındaki değişimin üzerine çıktığı görülmektedir.

Grafik 3: Katılım ve Mevduat Bankalarının Şube Sayıları Açısından Sektördeki Payları (%)

Kaynak: TKBB ve BDDK verileri derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

Grafik 3'te katılım ve mevduat bankacılığına ait şube sayıları itibariyle sektörel payları gösterilmiştir. Grafik incelendiğinde, 2015-2023 yılları arasında şube sayıları bakımından bankacılık sektöründeki ağırlıklı payın mevduat bankalarına ait olduğu görülmektedir. Ancak günümüzde katılım bankalarının sayısındaki artış ile birlikte mevduat bankalarının sektörel payının azaldığı ve katılım bankalarının sektörel payının ise giderek arttığı görülmektedir.

3.3.3. Katılım Bankaları ve Mevduat Bankalarının Personel Sayıları Açısından Karşılaştırılması

Katılım ve mevduat bankalarının sektör verileri itibariyle karşılaştırılmasında dikkat edilen bir diğer ölçüt de personel sayılarıdır. Bu kriter ile her iki bankacılık modeline ait operasyonel kapasite ve rekabet gücü analiz edilmektedir. Bu kapsamda Tablo 6'da katılım ve mevduat bankalarına ait yıllar itibariyle personel sayıları ve bankacılık sektörü içerisindeki payları yer almaktadır.

Tablo 6: Katılım ve Mevduat Bankalarının 2015-2023 Yılları Arasındaki Personel Sayıları

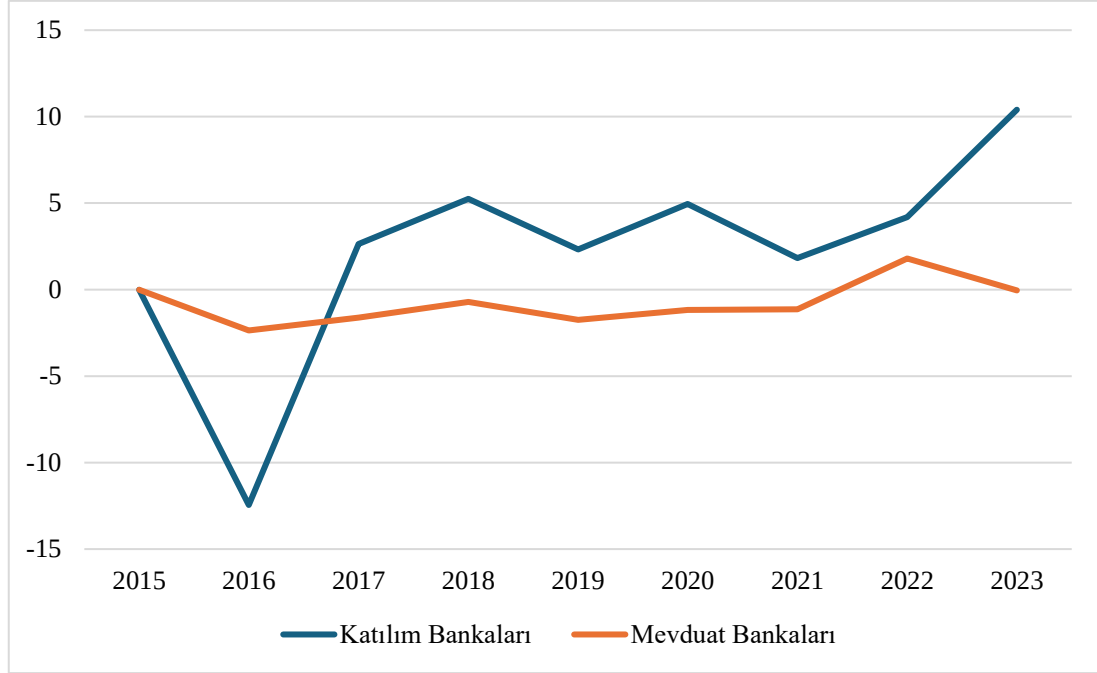
Yıllar	Katılım Bankaları Personel Sayısı	Katılım Bankaları Personel Sayısı Değişim (%)	Mevduat Bankaları Personel Sayısı	Mevduat Bankaları Personel Sayısı Değişim (%)	Bankacılık Sistemi Toplam Personel Sayısı	Katılım Bankaları Personel Sayısının Bankacılık Sektöründeki Payı (%)	Mevduat Bankaları Personel Sayısının Bankacılık Sektöründeki Payı (%)	Diğer Bankaların Personel Sayısının Bankacılık Sektöründeki Payı (%)
2015	16.554	-	196.000	-	217.504	7,61	90,11	2,28
2016	14.492	-12,45	191.363	-2,36	211.191	7,57	90,61	1,82
2017	14.874	2,63	188.266	-1,61	208.378	7,13	90,34	2,53
2018	15.654	5,24	186.918	-0,71	207.967	7,53	89,87	2,60
2019	16.042	2,32	183.659	-1,74	204.879	7,83	89,64	2,53
2020	16.838	4,96	181.488	-1,18	203.450	8,27	89,20	2,53
2021	17.147	1,83	179.422	-1,13	202.136	8,48	88,76	2,76
2022	17.868	4,20	182.654	1,80	206.221	8,66	88,57	2,77
2023	19.728	10,40	182.573	-0,04	208.623	9,45	87,51	3,04

Kaynak: TKBB ve BDDK verileri derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

Tablo 6 incelendiğinde katılım bankacılığı personel sayısının 2016 yılında yaşanan siyasi ve ekonomik olumsuzluklardan dolayı azaldığı ve bunun dışında kalan yıllarda ise sürekli bir artış içerisinde olduğu görülmektedir. Personel sayısındaki artışa bağlı olarak katılım bankalarının bankacılık sektörü içerisindeki payının da genel bir artış eğiliminde olduğu sonucuna varılmaktadır. Mevduat bankaları verilerine bakıldığında ise personel sayısının yıllar itibarıyla sürekli olarak azaldığı ve dolayısıyla da mevduat bankalarının personel sayısı bakımından sektörel payının da dalgalı bir seyir izlemekle birlikte genel bir azalma eğiliminde olduğu görülmektedir. Katılım bankalarının personel sayılarında genel bir artış ivmesine karşın, mevduat bankalarının personel sayılarının genel azalışı 2 yönüyle değerlendirilebilir. Katılım

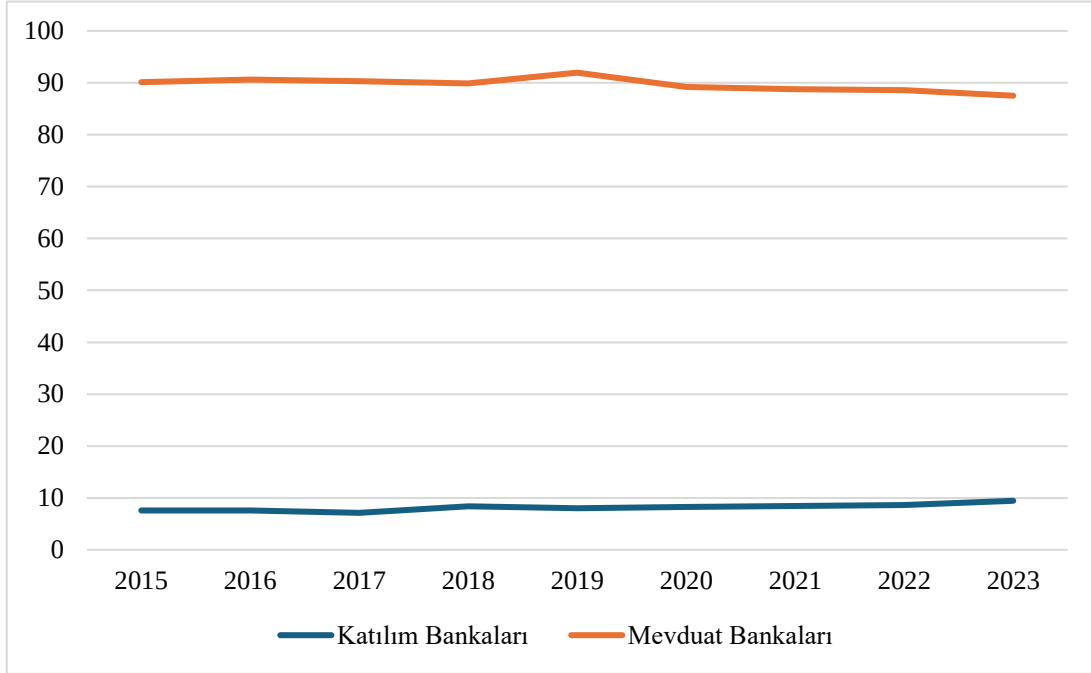
bankalarının gerekçelerine ilgili bölümlerde yer verildiği üzere banka ve şube sayısında artışı minvalinde personel sayılarının artışının bu denli olması normal karşılanmaktadır. Bununla birlikte mevduat bankalarının personel sayısındaki azalış, sektörel paylarının azalması olarak değerlendirilebileceği gibi, dijitalleşmeye bağlı personel ihtiyacının asgariye indirilmesi amacı çerçevesinde de bir değerlendirme yapmak mümkündür.

Grafik 4: Katılım ve Mevduat Bankalarının Personel Sayılarındaki Değişim Yüzdeleri

Kaynak: TKBB ve BDDK verileri derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

Grafik 4'te katılım ve mevduat bankaları personel sayısındaki değişim yüzdeleri verilmiştir. Buna göre, 2015-2023 yılları arasında personel sayılarındaki değişim şube sayılarında değişim ile paralellik göstermiştir

Grafik 5: Katılım ve Mevduat Bankalarının Personel Sayıları Açısından Sektördeki Payları

Kaynak: TKBB ve BDDK verileri derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

Grafik 5'te katılım ve mevduat bankaları personel sayıları bakımında bankacılık sektöründeki paylarının seyri yer almaktadır. Bu bağlamda bankacılık sektöründeki personel sayısının büyük çoğunluğunu mevduat bankaları çalışanları oluştururken bu payın giderek azaldığı ve katılım bankalarının personel sayısının ise bankacılık sektöründeki payının giderek arttığı görülmektedir. Bu durumun nedenleri arasında, katılım bankacılığında özellikle son yıllarda yaşanan büyüme eğilimine bağlı olarak banka sayısındaki artış, kamu sermayeli katılım bankacılığının gelişimi ve dijital bankacılık hizmetlerine ağırlık verilmesi gibi nedenler yer almaktadır. Dolayısıyla katılım bankacılığında yaşanan bu gelişmelere paralel olarak banka personel sayısında da bir artış yaşanmaktadır. Sonuç olarak, katılım bankalarındaki büyüme eğilimi neticesinde personele olan ihtiyacının ilerleyen dönemlerde de artacağı ve bu sayede ekonomide daha fazla istihdam alanı yaratacağını söylemek mümkündür. Bununla birlikte mevduat bankalarında artan dijitalleşmeye paralel şekilde personel ihtiyacının asgariye indirilmesi amacıyla personel istihdamının azaltılmasının da bu duruma sebep olduğu ifade edilebilir.

3.3.4. Katılım Bankaları ve Mevduat Bankalarının Aktif Büyüklüğü Açısından Karşılaştırılması

Katılım bankaları ve mevduat bankalarının aktif büyüklüklerinin karşılaştırılması piyasadaki yaygın etkilerinin, yenilikçi ürün ve finansal hizmet sunma kapasitelerinin kıyaslanması noktasında önem arz etmektedir. Bu bağlamda Tablo 7’de katılım ve mevduat bankalarına ait yıllar itibariyle aktif büyüklükleri ve bankacılık sektörü içerisindeki payları yer almaktadır.

Tablo 7: Katılım ve Mevduat Bankalarının 2015-2023 Yılları Arasındaki Aktif Büyüklükleri

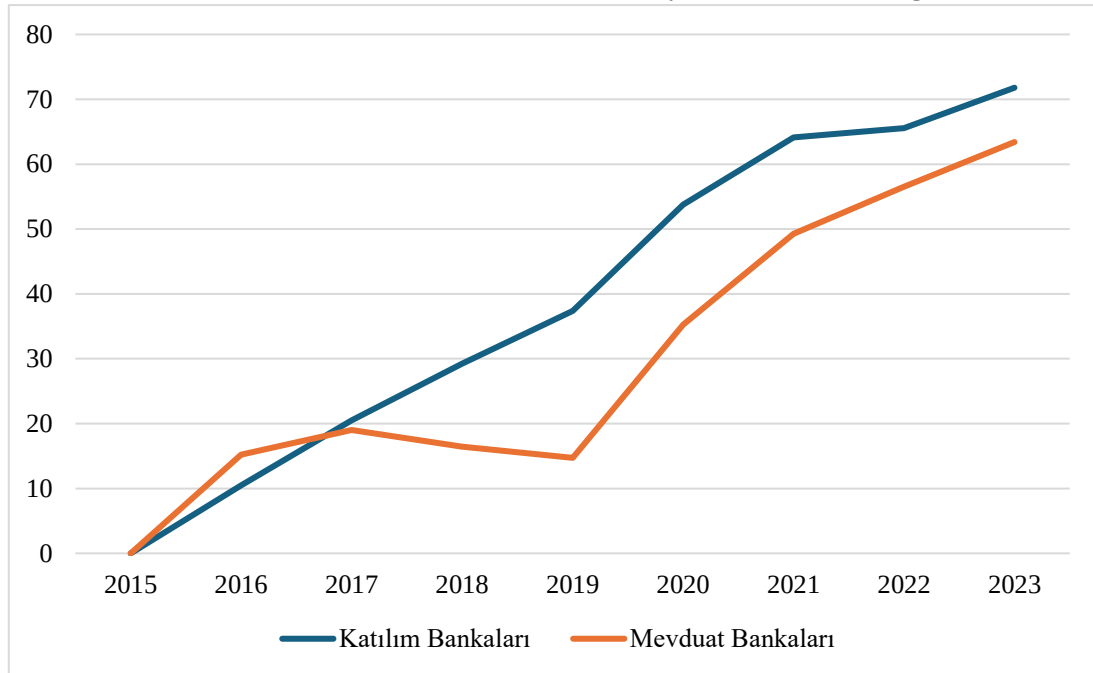
Yıllar	Katılım Bankaları Aktif Büyüklüğü (milyon TL)	Katılım Bankaları Aktif Büyüklüğü Yıllık Büyüme (%)	Mevduat Bankalarının Aktif Büyüklüğü (milyon TL)	Mevduat Bankaların Aktif Büyüklüğü Yıllık Büyüme (%)	Bankacılık Sektörü Aktif Büyüklüğü (milyon TL)	Katılım Bankaları Aktif Büyüklüğü Açısından Sektördeki Payı (%)	Mevduat Bankaları Aktif Büyüklüğü Açısından Sektördeki Payı (%)	Diğer Bankaların Aktif Büyüklüğü Açısından Sektördeki Payı (%)
2015	120.253	-	2.130.601	-	2.357.432	5,10	90,37	4,53
2016	132.874	10,50	2.455.366	15,24	2.731.037	4,87	89,90	5,23
2017	160.136	20,52	2.922.704	19,03	3.257.842	4,92	89,72	5,36
2018	206.931	29,22	3.403.305	16,44	3.867.426	5,35	87,99	6,66
2019	284.272	37,38	3.904.022	14,71	4.490.818	6,33	86,94	6,73
2020	437.092	53,76	5.281.462	35,28	6.107.832	7,15	86,47	6,38
2021	717.338	64,12	7.882.809	49,25	9.215.463	7,79	85,54	6,67
2022	1.187.615	65,56	12.340.649	56,55	14.347.390	8,27	86,01	5,72
2023	2.040.195	71,79	20.166.457	63,41	23.550.233	8,67	85,63	5,70

Kaynak: TKBB ve BDDK verileri derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

Tablo 7 incelendiğinde 2015-2023 yılları arasında katılım bankacılığı aktif büyüklüğünün sürekli arttığı ve buna bağlı olarak da bankacılık sektöründeki payının da giderek arttığı görülmektedir. Özellikle son 3 yılda katılım bankacılığında yaşanan

gelişmelerle birlikte aktif büyümesinde %50'nin üzerinde artışlar gerçekleşmiştir. Mevduat bankacılığında ise yıllar itibariyle aktif büyüklüğünde sürekli bir artış gözlemlense de katılım bankalarının sahip olduğu büyüme ve rekabet gücü neticesinde sektördeki payının dalgalı bir seyir izleyerek azaldığı görülmektedir. Bu durumun temel sebebi sunulan yenilikçi ürünler ve katılım bankalarının mevduat bankalarına kıyasla güçlü bir alternatif olmaya başlamasına bağlı olarak katılım bankalarına yönelik artan piyasa talepleri olarak ifade edilebilir.

Grafik 6: Katılım ve Mevduat Bankalarının Aktif Büyüklüklerindeki Değişim Yüzdeleri

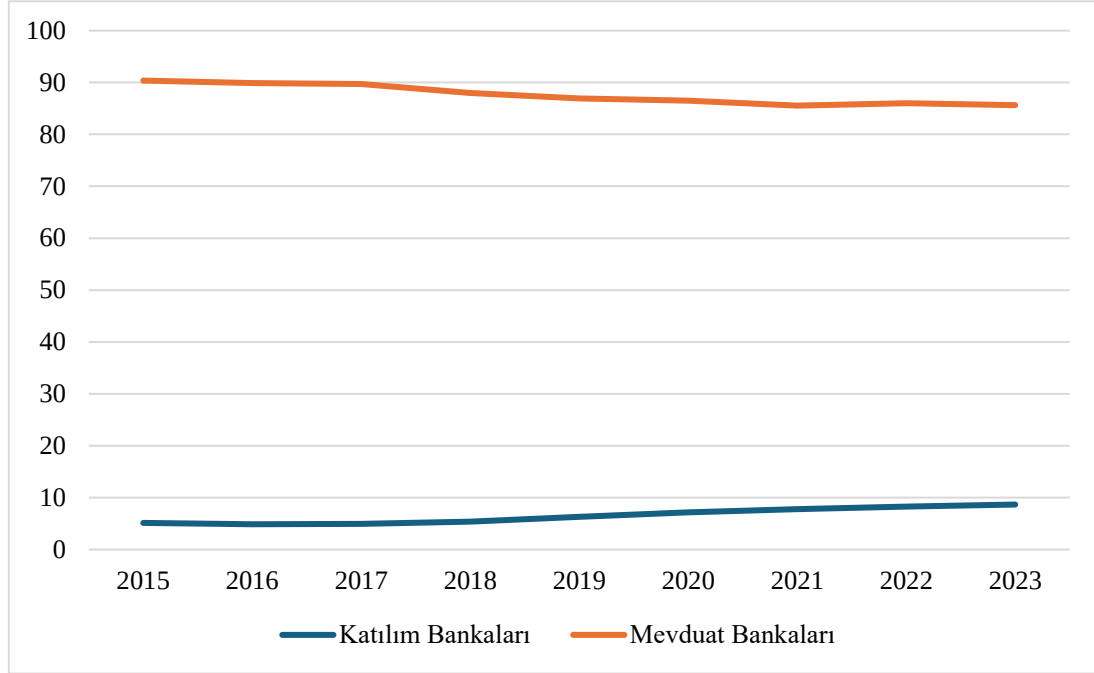

Kaynak: TKBB ve BDDK verileri derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

Grafik 6'da katılım ve mevduat bankalarının aktif büyüklüklerindeki değişim yüzdeleri bakımından nasıl bir eğilimde olduğu gösterilmiştir. 2015 yılından 2017'ye kadar, mevduat bankalarının aktif büyüklüklerindeki değişim yüzdesi, katılım bankalarının aktif büyüklüklerindeki değişim yüzdesinden fazla olmuştur. Bu durum, ilgili dönem içerisindeki ekonomik koşullar ile müşteri talep ve ihtiyaçları ile ilişkilendirilebilmektedir. Ancak 2017 yılından sonra katılım bankalarının aktif büyüklüklerindeki değişim yüzdesi, mevduat bankalarının aktif büyüklüklerindeki değişim yüzdesinden fazla olmaya başlamıştır. Bu değişimin nedenleri arasında, katılım bankacılığının sunmuş olduğu faizsiz finansman ürünlerine olan müşteri

taleplerinin artması, yenilikçi ürün ve hizmetler ortaya koyması ve dijitalleşme süreçlerini arttırması gibi faktörler yer almaktadır. Sonuç olarak, 2017 yılından sonra aktif büyüklükler açısından bankacılık sektöründeki dinamiklerin ve müşteri tercihlerinin katılım bankacılığı yönünde değiştiğini söylemek mümkündür.

Grafik 7: Katılım ve Mevduat Bankalarının Aktif Büyüklükleri Açısından Sektördeki Payları (%)

Kaynak: TKBB ve BDDK verileri derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

Grafik 7’de görüldüğü üzere mevduat bankalarının aktif büyüklükleri düzenli olarak artmasına karşın bankacılık sektöründeki payı giderek azalmakta ve katılım bankalarının payı ise giderek artmaktadır. Bu durumda özellikle son yıllarda katılım bankalarının devlet otoritesi ile piyasada yer edinmesi ve böylece toplum tarafından katılım bankalarına olan güven ve ilginin artması etkili olmuştur. Buradan hareketle yeni yatırım ve projeler için zemin oluşturan katılım bankalarının aktif büyüklükleri ve dolayısıyla pazar paylarının zaman içerisinde de artmaya devam edeceği beklenmektedir.

3.3.5. Katılım Bankaları ve Mevduat Bankalarının Toplanan Fonlar Açısından Karşılaştırılması

Katılım ve mevduat bankalarının toplamış oldukları fonlar açısından karşılaştırılması, finansal sektör içerisindeki tercih edilme sebeplerini anlamak için önemli bir kriterdir. Zira mevduat bankaları, geleneksel bankacılık sistemini benimseyen bireylerden fon toplarken katılım bankaları ise İslami finans prensiplerini benimseyen bireylerden fon toplamaktadır. Bu bağlamda Tablo 8’de katılım ve mevduat bankalarına ait yıllar itibariyle topladıkları fonlar ve bankacılık sektörü içerisindeki payları yer almaktadır.

Tablo 8: Katılım ve Mevduat Bankalarının 2015-2023 Yılları Arasındaki Topladığı Fonlar

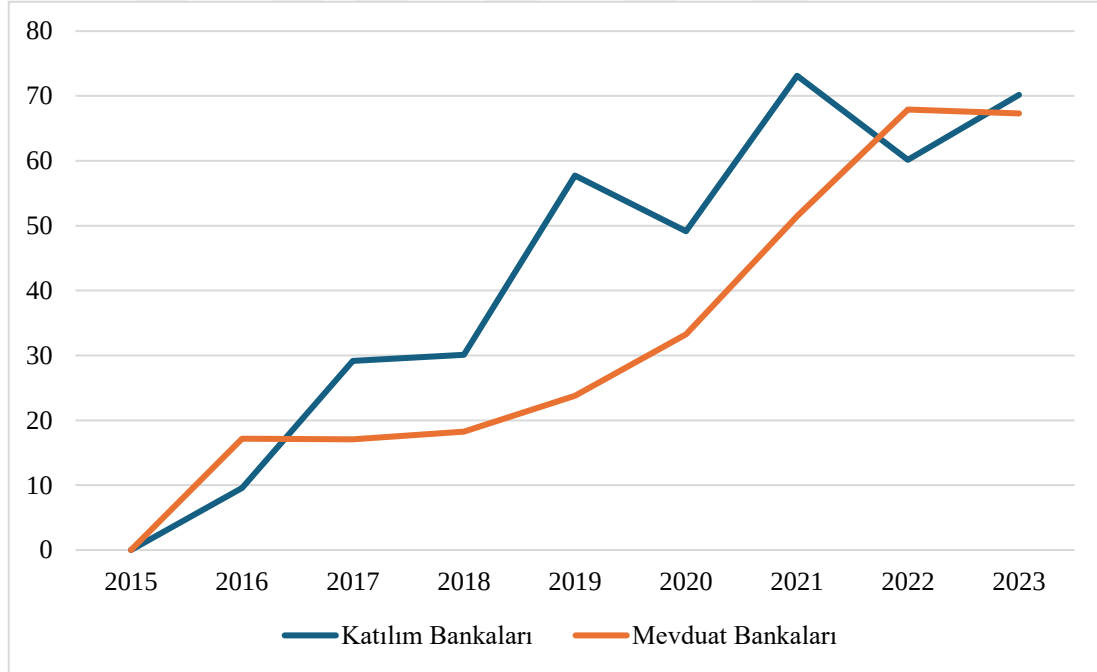
Yıllar	Katılım Bankalarının Topladığı Fonlar (Milyon TL)	Katılım Bankaları Toplanan Fonlar Yıllık Değişim (%)	Mevduat Bankalarının Topladığı Fonlar (Milyon TL)	Mevduat Bankaları Toplanan Fonlar Yıllık Değişim (%)	Bankacılık Sektörü Toplanan Fonlar (Milyon TL)	Katılım Bankalarının Topladığı Fonlar Açısından Sektördeki Payı (%)	Mevduat Bankalarının Topladığı Fonlar Açısından Sektördeki Payı (%)
2015	74.176	-	1.170.689	-	1.244.865	5,95	94,05
2016	81.273	9,56	1.371.919	17,18	1.453.192	5,60	94,40
2017	104.993	29,18	1.605.838	17,05	1.710.831	6,14	93,86
2018	136.613	30,11	1.899.263	18,27	2.035.876	6,72	93,28
2019	215.456	57,71	2.351.289	23,80	2.566.744	8,40	91,60
2020	321.405	49,17	3.133.673	33,27	3.455.078	9,30	90,70
2021	556.418	73,12	4.746.356	51,46	5.302.774	10,50	89,50
2022	891.066	60,14	7.970.075	67,91	8.861.141	10,05	89,95
2023	1.516.367	70,17	13.334.681	67,30	14.851.048	10,21	89,79

Kaynak: TKBB ve BDDK verileri derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

Tablo 8 incelendiğinde 2015-2023 yılları arasında katılım bankalarının toplamış olduğu fonların istikrarlı bir artış eğilimi gösterdiği ve bankacılık sektöründeki payının da giderek arttığı görülmektedir. Aynı yıllar içerisinde mevduat bankalarının toplamış olduğu fonlar da istikrarlı bir artış eğilimi göstermesine karşın sektörel payının giderek azalarak bu payın katılım bankacılığına kaydığı görülmektedir.

Gerek katılım bankacılığı gerekse mevduat bankacılığı açısından 2022 ve sonrası fonlarda ciddi bir artış gözlenmekte olup bu durum, enflasyonist bir sürecin varlığı ve hükümet politikası olarak izlenen kur korumalı mevduat ürününün bir tezahürü olarak yorumlanabilir

Grafik 8: Katılım ve Mevduat Bankalarının Topladıkları Fonlardaki Değişim Yüzdeleri

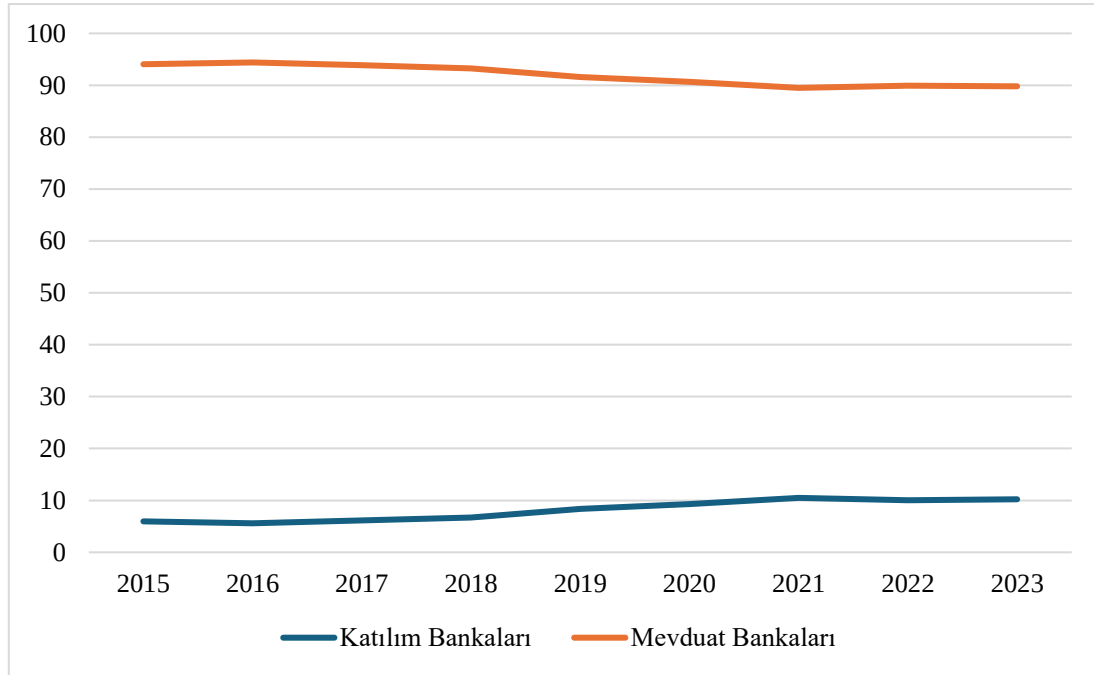

Kaynak: TKBB ve BDDK verileri derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

Grafik 8’de katılım ve mevduat bankalarının topladıkları fonlardaki değişim yüzdeleri yer almaktadır. Her iki bankacılık modelinde de finansal faaliyetlerini desteklemek üzere fonların değişim oranları belli aralıklarda artma ve azalma eğilimindedir. Bununla birlikte bazı yıllarda katılım bankacılığının toplamış olduğu fonların değişim yüzdesi daha yüksekken bazı yıllar da mevduat bankalarının toplamış olduğu fonların değişim yüzdesi daha yüksektir. Son verilere bakıldığında ise 2022

yılının sonlarından itibaren katılım bankalarının topladığı fonların değişim yüzdesinin mevduat bankalarına göre daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durum ekonomide katılımın bankacılığına olan yönelimin arttığını göstermektedir.

Grafik 9: Katılım ve Mevduat Bankalarının Topladıkları Fonlar Açısından Sektördeki Payları (%)

Kaynak: TKBB ve BDDK verileri derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

Grafik 9 incelendiğinde bankacılık sektöründe toplanan fonlar bakımından ağırlıklı payın mevduat bankalarına ait olduğu görülmektedir. Ancak 2015'ten 2023 yılına kadar incelenen süre zarfında bu ağırlıklı payın giderek azaldığı ve katılım bankalarının payının ise arttığı görülmektedir. Bu durum ekonomide katılım bankaları tarafından faizsiz finansman prensiplerine dayalı hizmetlerin yaygınlaşarak toplum tarafından daha geniş kitlelere ulaştığını ve dijital bankacılık hizmetleri ile çevrimiçi platformlarda sunduğu bankacılık hizmetleri ile daha geniş bir müşteri tabanına ulaştığını göstermektedir.

3.3.6. Katılım Bankaları ve Mevduat Bankalarının Kullandırılan Fonlar Açısından Karşılaştırılması

Katılım ve mevduat bankalarının kullandırmış olduğu fonların karşılaştırılması, bankacılık sektöründeki pay ve rollerinin analiz edilmesinde dikkat

edilen ölçütlerden bir tanesidir. Zira, katılım bankaları sunmuş olduğu finansal hizmetlerinde İslami usul ve esaslara uygun olarak hareket ederken mevduat bankaları ise genellikle faiz tabanlı finansal hizmetler sunmaktadır. Bu bakımdan müşteri tabanları çeşitlilik gösteren her iki bankacılık modelinin benimsedikleri fon kullandırma yöntemleri de değişkenlik göstermektedir. Bu anlamıyla değerlendirildiğine katılım ve mevduat bankalarının ekonomiye katkıda bulunmak amacıyla kullandırmış oldukları fonların karşılaştırılması önem taşımaktadır. Tablo 9'da katılım ve mevduat bankalarının 2015-2023 yılları arasında kullandırmış oldukları fonlara ait bilgiler yer almaktadır.

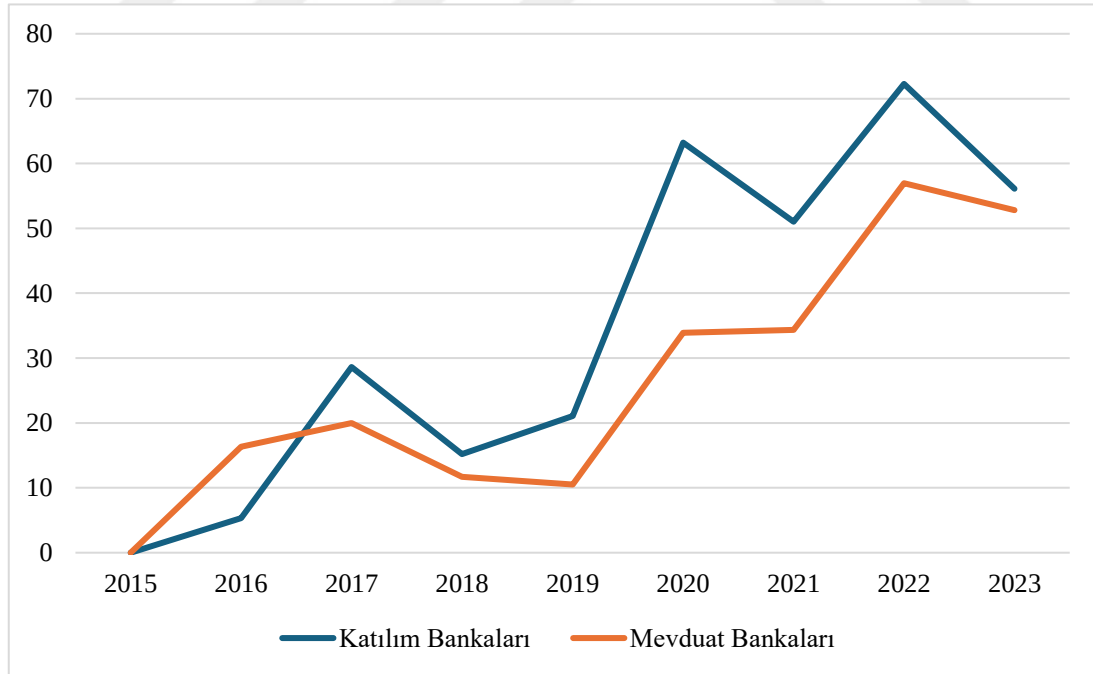
Tablo 9: Katılım ve Mevduat Bankalarının 2015-2023 Yılları Arasındaki Kullandığı Fonlar

Yıllar	Katılım Bankalarının Kullandırılan Fonlar (Milyon TL)	Katılım Bankalarının Kullandırılan Fonlar Yıllık Değişim (%)	Mevduat Bankalarının Kullandırılan Fonlar (Milyon TL)	Mevduat Bankalarının Kullandırılan Fonlar Yıllık Değişim (%)	Bankacılık Sektörü Kullandırılan Fonlar (Milyon TL)	Katılım Bankalarının Kullandırılan Fonlar Açısından Sektördeki Payı (%)	Mevduat Bankalarının Kullandırılan Fonlar Açısından Sektördeki Payı (%)	Diğer Bankaların Kullandırılan Fonlar Açısından Sektördeki Payı (%)
2015	72.038	-	1.339.149	-	1.484.960	4,85	90,18	4,97
2016	75.896	5,35	1.558.034	16,34	1.734.342	4,37	89,83	5,80
2017	97.615	28,61	1.869.476	19,98	2.098.246	4,65	89,09	6,26
2018	112.475	15,22	2.088.599	11,72	2.394.425	4,69	87,22	8,09
2019	136.202	21,09	2.308.603	10,53	2.655.946	5,12	86,92	7,96
2020	222.349	63,24	3.091.047	33,89	3.576.375	6,21	86,42	7,37
2021	335.912	51,05	4.152.545	34,34	4.900.878	6,85	84,73	8,42
2022	578.679	72,27	6.517.978	56,96	7.580.668	7,63	85,98	6,39
2023	905.721	56,1	9.961.601	52,83	11.677.135	7,75	85,30	6,95

Kaynak: TKBB ve BDDK verileri derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

Tablo 9’a göre 2015-2023 yılları arasında katılım bankalarının kullandırmış olduğu fonlar sürekli bir artış göstermiş ve dolayısıyla da katılım bankalarının kullandırmış olduğu fonlar bakımından bankacılık sektöründeki payı da sürekli olarak artmıştır. Mevduat bankalarına bakıldığında ise yıllar itibariyle kullandırmış olduğu fonların ve bankacılık sektöründeki payının bu bankacılık modelinde de arttığı görülmektedir. Bu anlamıyla değerlendirildiğinde bankacılık sektöründe toplanan fonların ekonomide bireysel ve ticari amaçlarla kullanılması tüketim ve yatırımları teşvik ederek reel sektörü canlandırılmasını da beraberinde getirmektedir. Katılım bankalarının kullandırılan fonlar açısından mevduat bankalarına kıyasla sektörel payını artırmasının temel sebepleri özellikle kriz dönemlerinde fon kullandırımı noktasında katılım bankaları mevduat bankalarına kıyasla pozitif ayrışması nedeniyle piyasada bir güven oluşturmaları, reel piyasayı finanse etmesi ve kredi fonlamalarında geçmişe kıyasla mevduat bankaları ile rekabet edebilir seviyeye ulaşmış olmaları söylenebilir.

Grafik 10: Katılım ve Mevduat Bankalarının Kullandırdıkları Fonlardaki Değişim Yüzdeleri

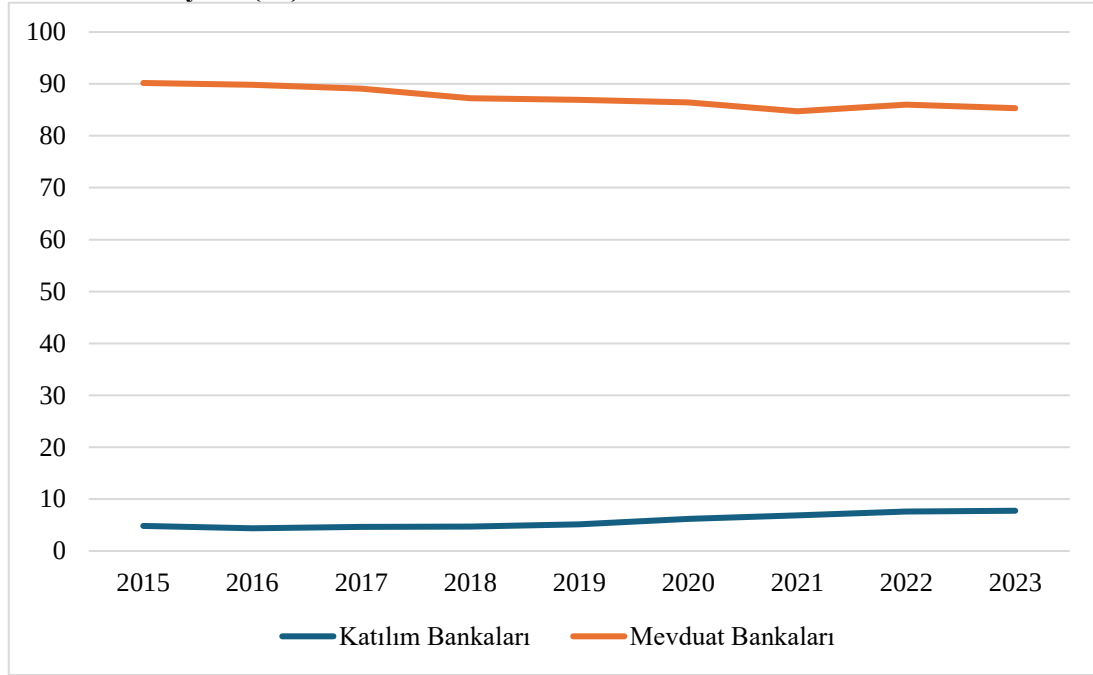

Kaynak: TKBB ve BDDK verileri derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

Grafik 10’da 2015-2023 yılları arasında katılım ve mevduat bankalarının kullandığı fonların değişim yüzdeleri verilmiştir. Buna göre, 2016 yılının ortalarına

kadar mevduat bankalarının kullandırmış olduğu fonlardaki artış ve azalış gibi değişim yüzdeleri, katılım bankalarının kullandırmış olduğu fonlardaki değişim yüzdelерinin üzerindedir. Ancak 2017'ye doğru ise katılım bankalarının kullandırmış olduğu fonların değişim yüzdesi mevduat bankalarına kıyasla daha yüksek olmaya başlamıştır.

Grafik 11: Katılım ve Mevduat Bankalarının Kullandığı Fonlar Açısından Sektördeki Payları (%)

Kaynak: TKBB ve BDDK verileri derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

Grafik 11'de 2015-2023 yılları arasında katılım ve mevduat bankaları tarafından kullanılan fonlar açısından bankacılık sektöründeki paylarının nasıl bir eğilim içerisinde olduğu gösterilmiştir. Buna göre, ekonomide kullanılan fonların ağırlıklı bir payı mevduat bankalarına ait olsa da zaman içerisinde bu payın azaldığı, katılım bankalarının payının arttığı ve izleyen dönemlerde de bu artışın katılım bankaları lehinde devam edeceği yorumunda bulunmak mümkündür.

3.3.7. Katılım Bankaları ve Mevduat Bankalarının Özkaynaklar Açısından Karşılaştırılması

Katılım ve mevduat bankalarının özkaynaklar açısından değerlendirilmesi finansal performanslarının, risk yönetimlerinin ve sermaye yeterliliklerinin yorumlanmasında dikkate alınan önemli bir ölçüttür. Bu kapsamda Tablo 10'da 2015-

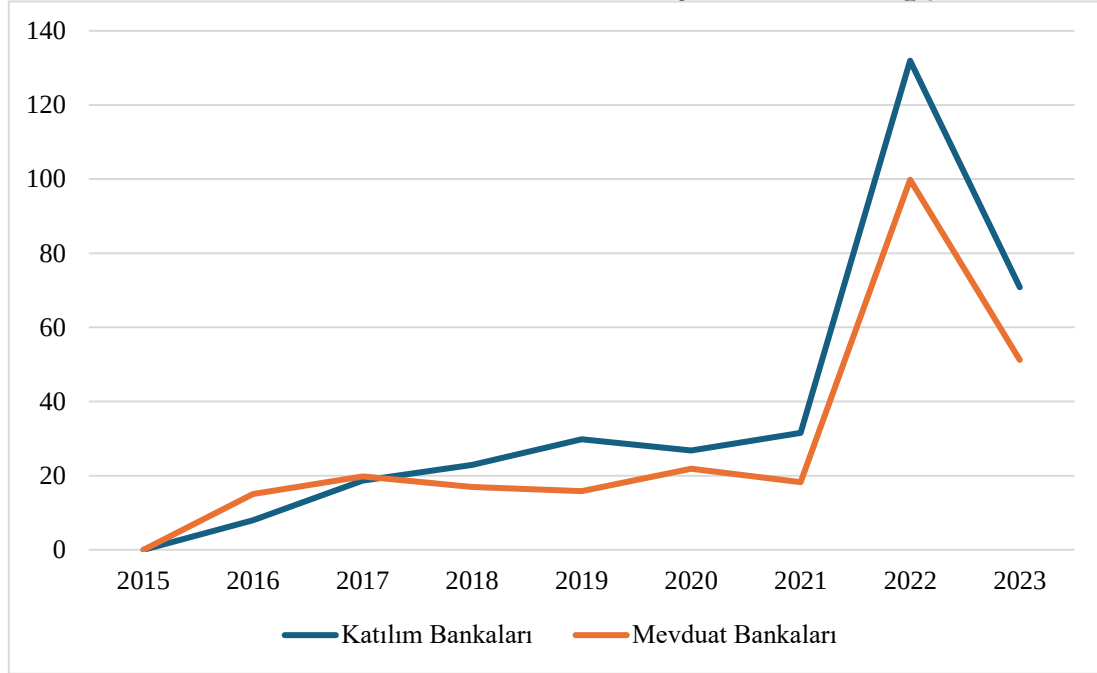
2023 yılları arasında katılım ve mevduat bankalarının sahip oldukları özkaynaklar yer almaktadır.

Tablo 10: Katılım ve Mevduat Bankalarının 2015-2023 Yılları Arasındaki Özkaynakları

Yıllar	Katılım Bankaları Özkaynak Toplamı (Milyon TL)	Katılım Bankalarının Özkaynak Yıllık Değişimi (%)	Mevduat Bankaları Özkaynak Toplamı (Milyon TL)	Mevduat Bankalarının Özkaynak Yıllık Değişimi (%)	Bankacılık Sektörü Özkaynak Toplamı (Milyon TL)	Katılım Bankalarının Özkaynak Toplamı Açısından Sektördeki Payı (%)	Mevduat Bankalarının Özkaynak Toplamı Açısından Sektördeki Payı (%)	Diğer Bankaların Özkaynak Toplamı Açısından Sektördeki Payı (%)
2015	10.645	-	228.144	-	262.259	4,05	86,99	8,96
2016	11.496	7,99	262.503	15,06	300.285	3,82	87,41	8,77
2017	13.645	18,69	314.519	19,81	358.676	3,80	87,68	8,52
2018	16.769	22,89	367.745	16,92	422.027	3,97	91,47	4,56
2019	21.767	29,80	425.808	15,78	492.175	4,42	86,51	9,07
2020	27.607	26,82	519.021	21,89	599.590	4,60	86,56	8,84
2021	36.310	31,52	613.561	18,21	713.946	5,08	85,93	8,99
2022	84.225	131,96	1.226.088	99,83	1.405.728	5,99	87,22	6,79
2023	143.863	70,80	1.854.220	51,23	2.152.836	6,68	86,12	7,20

Kaynak: TKBB ve BDDK verileri derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

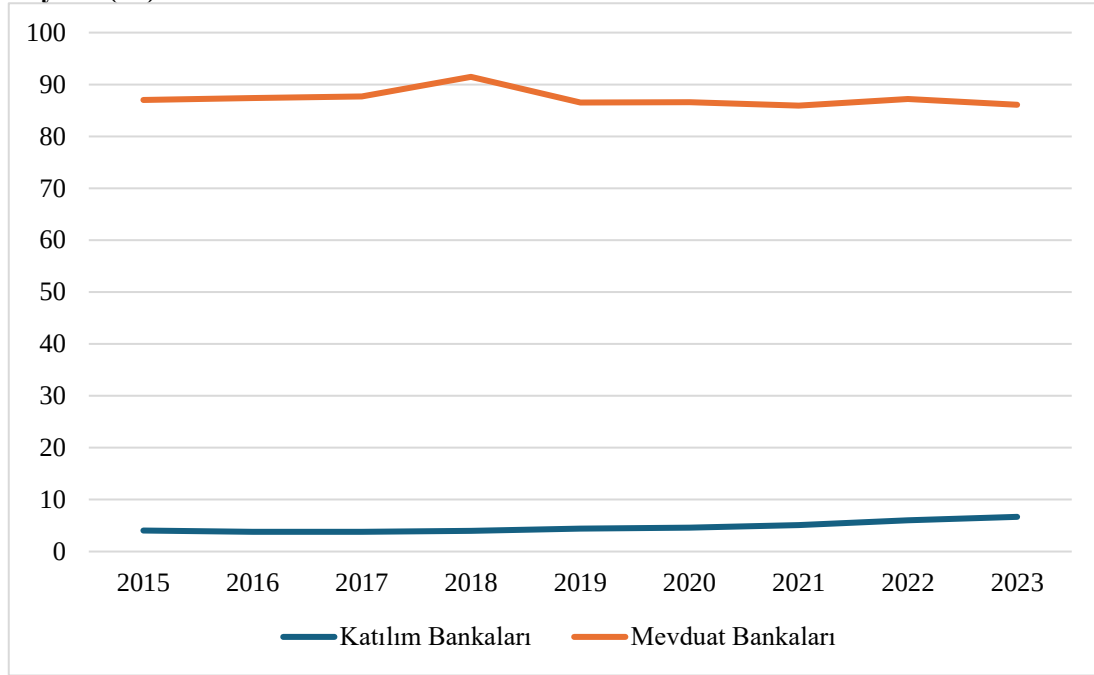
Tablo 10’da 2015-2023 yılları arasındaki katılım ve mevduat bankalarına ait özkaynak toplamı yer almaktadır. Buna göre her iki bankacılık modelinin de yıllar itibariyle özkaynak toplamını arttırdığı görülmektedir. Sektörel pay açısından ise katılım bankalarında dönem sonunda dönem başına kıyasla artış gözlenirken, mevduat bankalarında sektörel olarak azalış gözlenmektedir. Özetle katılım bankaları özkaynak bakımından sektörel ağırlığını artırmaktadır. Bu durumun temel sebebi artan piyasa talepleri neticesinde yeni kurulan katılım bankaları olarak ifade edilebilir.

Grafik 12: Katılım ve Mevduat Bankalarının Özkaynaklarındaki Değişim Yüzdeleri

Kaynak: TKBB ve BDDK verileri derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

Grafik 12’de katılım ve mevduat bankalarının özkaynaklarındaki değişim yüzdeleri yer almaktadır. Buna göre 2015-2021 yılları arasında katılım ve mevduat bankalarının özkaynaklarında yaşanan değişim dalgalı bir seyir izlerken 2022 yıllarında ekonomide yaşanan enflasyonist süreç ile birlikte her iki bankacılık modelinde özkaynakların artış yüzdesi olarak en yüksek seviyeye ulaşılmıştır. Bununla birlikte 2017 yılından sonra katılım bankalarının özkaynaklarında yaşanan değişim oranlarının mevduat bankalarına kıyasla daha yüksek yüzdelerde gerçekleştiği görülmektedir.

Grafik 13: Katılım ve Mevduat Bankalarının Özkaynakları Açısından Sektördeki Payları (%)

Kaynak: TKBB ve BDDK verileri derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

Grafik 13'te 2015-2023 yılları arasındaki katılım ve mevduat bankalarının özkaynak toplamı bakımından sektördeki payları yer almaktadır. Buradan hareketle sektördeki ağırlık payın mevduat bankalarına ait olduğu ancak yıllar itibariyle mevduat bankalarının bu ağırlıklı payının azalarak katılım bankalarının arttığı görülmektedir.

3.3.8. Katılım Bankaları ve Mevduat Bankalarının Net Kâr Açısından Karşılaştırılması

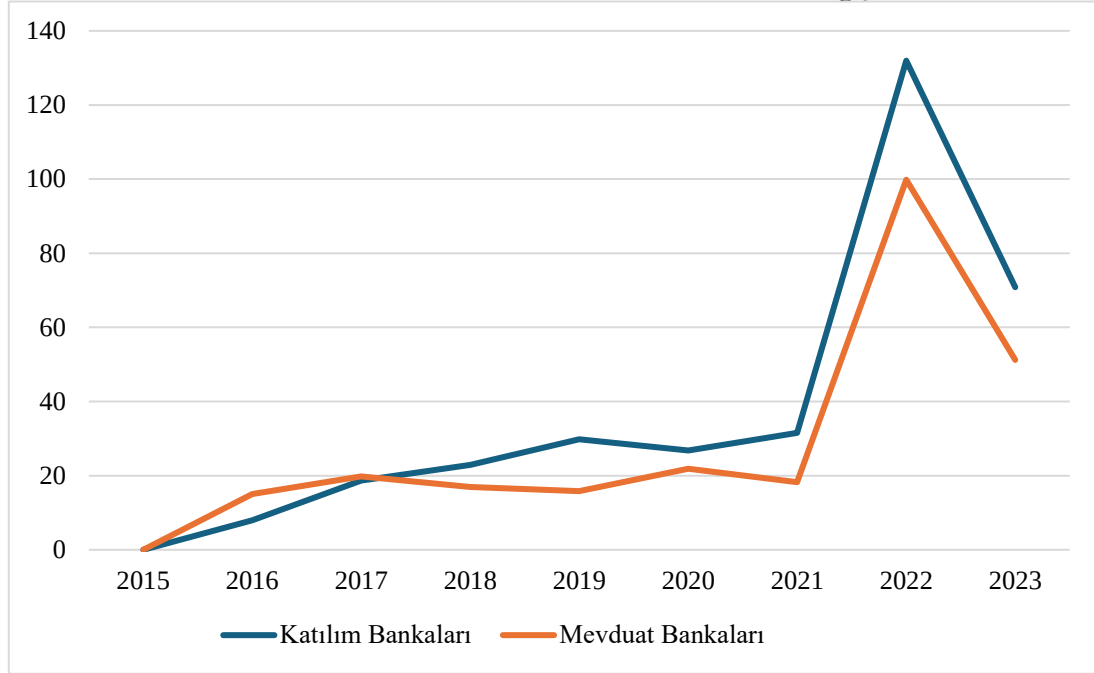
Katılım ve mevduat bankalarının sektörel verilerinin karşılaştırılmasında kullanılan bir diğer ölçüt de net kârlarının karşılaştırılmasıdır. Çünkü her iki bankacılık modeli de farklı çalışma prensiplerine sahip olsa da temel amaçları, müşterilerine bankacılık hizmetleri sunmalarının yanı sıra aynı zamanda kâr elde etmektir. Dolayısıyla bankaların finansal performansların yorumlanmasında ve yatırımcılar açısından ileriye dönük yatırım kararlarının belirlenmesinde net kârların da karşılaştırılması önem arz etmektedir. Bu kapsamda Tablo 11'de ve grafiklerde katılım ve mevduat bankalarının 2015-2023 yılları arasındaki net kârlarına ve sektördeki paylarına yer verilmiştir.

Tablo 11: Katılım ve Mevduat Bankalarının 2015-2023 Yılları Arasındaki Net Kârları

Yıllar	Katılım Bankaları Net Kâr (Milyon TL)	Katılım Bankaları Net Kâr Yıllık Değişim (%)	Mevduat Bankaları Net Kâr (Milyon TL)	Mevduat Bankaları Net Kâr Yıllık Değişim (%)	Bankacılık Sektörü Net Kâr (Milyon TL)	Katılım Bankalarının Net Kâr Açısından Sektördeki Payı (%)	Mevduat Bankalarının Net Kâr Açısından Sektördeki Payı (%)	Diğer Bankaların Net Kâr Açısından Sektördeki Payı (%)
2015	10.645	-	228.144	-	262.259	4,05	86,99	8,96
2016	11.496	7,99	262.503	15,06	300.285	3,82	87,41	8,77
2017	13.645	18,69	314.519	19,81	358.676	3,80	87,68	8,52
2018	16.769	22,89	367.745	16,92	422.027	3,97	91,47	4,56
2019	21.767	29,80	425.808	15,78	492.175	4,42	86,51	9,07
2020	27.607	26,82	519.021	21,89	599.590	4,60	86,56	8,84
2021	36.310	31,52	613.561	18,21	713.946	5,08	85,93	8,99
2022	84.225	131,96	1.226.088	99,83	1.405.728	5,99	87,22	6,79
2023	143.863	70,80	1.854.220	51,23	2.152.836	6,68	86,12	7,20

Kaynak: TKBB ve BDDK verileri derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

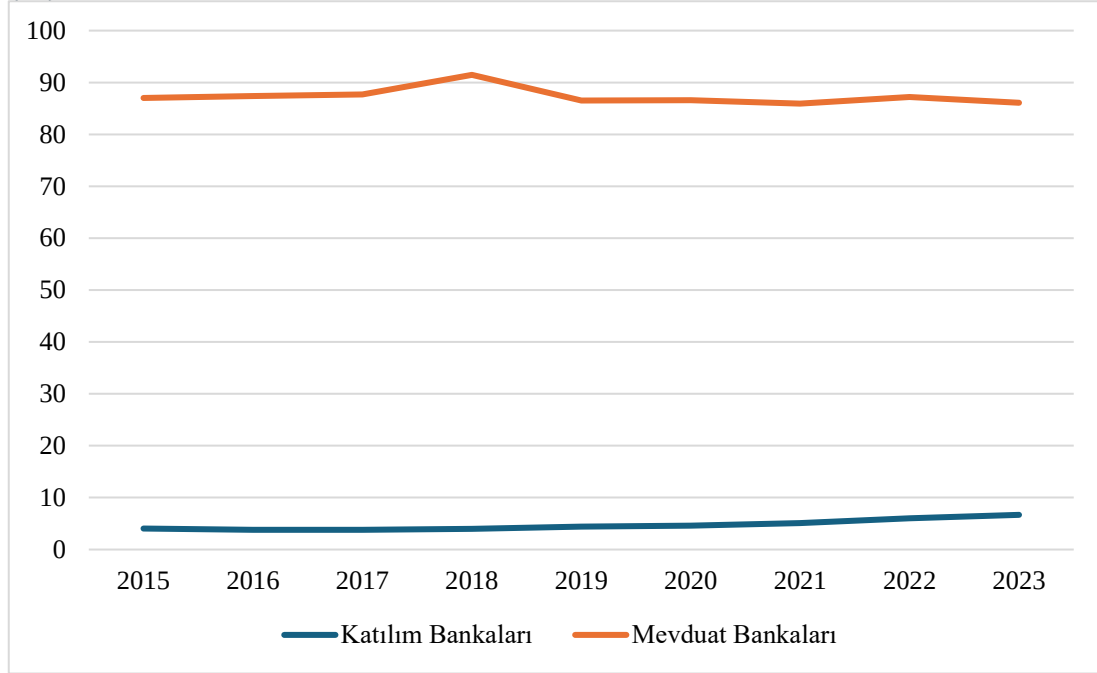
Tablo 11 incelendiğinde yıllar itibariyle katılım ve mevduat bankalarının net kârlarında belirgin değişimlerin yaşandığı görülmektedir. Özellikle 2022 ve 2023 yıllarında hem katılım hem de mevduat bankalarının net kârlarında önemli artışlar yaşanmıştır. 2022 yılında katılım bankalarının net kârı %131,96 artarken 2023 yılında da %70,80 artmıştır. Mevduat bankalarının net kârı ise 2022 yılında %99,83 artarken 2023 yılında %51,23 artmıştır. Mevduat bankalarının net kârındaki artış katılım bankalarının net kâr artışının gerisinde kalmakla birlikte her iki bankacılık türünün de son yıllarda önemli bir büyüme gösterdiğini ve sektördeki paylarını arttırdığını söylemek mümkündür. Bu artışın temel sebebi enflasyonist bir ortamın varlığı ve ilgili dönemde izlenen düşük faiz politikası olarak ifade edilebilir. Karlılıkta, Katılım bankalarının sektör payı artarken mevduat bankalarının dönem başına kıyasla yerinde saymasının temel sebebi ise katılım bankalarının reel ticaret finansmanı desteği sebebiyle daha fazla kredi büyümesi gerçekleştirebilmesi olarak yorumlanabilir.

Grafik 14: Katılım ve Mevduat Bankalarının Net Kârlarındaki Değişim Yüzdeleri

Kaynak: TKBB ve BDDK verileri derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

Grafik 14'e göre katılım ve mevduat bankalarının net kârlarındaki yıllık değişim oranlarının incelenen yıllar içerisinde pozitif olduğu ve bu pozitif artışların özellikle 2022 yılında en yüksek oranına ulaştığı görülmektedir. 2015-2021 dönemlerinde bakıldığında, mevduat bankalarının net kârlarındaki değişim yüzdelерinin istikrarlı bir seyir izlediği ve bu artışların katılım bankalarının net kârlarındaki değişim oranları da kadar belirgin artışlar olmadığı görülmektedir.

Grafik 15: Katılım ve Mevduat Bankalarının Net Kârları Açısından Sektördeki Payları (%)

Kaynak: TKBB ve BDDK verileri derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

Grafik 15’te katılım ve mevduat bankalarının net kârlılık açısından bankacılık sektöründeki payları yüzde olarak gösterilmiştir. Buna göre, katılım bankalarının sektördeki net kâr payı artarken mevduat bankalarının net kâr payı azalmaktadır. Bu durum, katılım bankalarının sektördeki rekabet gücü ve pazar payının genişlediği göstermektedir. 2015-2023 yılına ilişkin tablo ve grafikten hareketle katılım bankalarına ait bu büyüme potansiyelinin izleyen yıllarda da sürdürüleceği tahmin edilmektedir.

SONUÇ

Bu çalışmada, katılım ve mevduat bankalarının vermiş olduğu hizmet ve çalışma prensipleri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, her iki bankacılık modeli de toplumun ihtiyaçlarına, benimsemiş oldukları prensipler doğrultusunda finansal çözümler sunmakta ve ekonomik büyüme sürecine farklı yönlerden katkıda bulunmaktadır. Bu kapsamda katılım bankaları, çalışma yöntemi olarak faizsiz finansman prensiplerini benimserken mevduat bankaları ise geleneksel finansman prensiplerini benimsemektedir. Dolayısıyla katılım bankaları toplanan fonlar, kullandırılan fonlar ve diğer bankacılık hizmetleri için kâr ve zarara ortak katılımı esas alırken mevduat bankaları ise faiz temelli bir yaklaşımı benimsemektedir.

Katılım bankaları; cari hesap ve katılma hesapları üzerinden toplamış olduğu fonları müşterilerine kullandırırken murabaha, mudaraba ve muşareke gibi fon kullandırma yöntemlerine başvururken mevduat bankaları ise vadesiz ve vadeli hesaplar üzerinden toplamış olduğu fonları bireysel ve ticari krediler üzerinden müşterilerine kullandırmaktadır. Bununla birlikte İslam'da faizin haram ticaretin ise helal olarak görülmesinden hareketle katılım bankaları fon kullandırmalarında müşterilere doğrudan bir nakit finansman ödemesi yapılmamaktadır. Bunun yerine, müşterilerin ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetin ödemesi satıcıya yapılmakta ve daha sonra müşteri ile banka arasında yapılan bir anlaşma ile ilgili mal müşteriye satılmaktadır. Mevduat bankaları fon kullandırmalarında ise işlemlerin ticari bir temele dayandırılması zorunluluğu bulunmamaktadır. Müşterilere belirli bir faiz oranı üzerinden ihtiyaçları doğrultusunda nakit kredi ödemesi yapılabilmektedir. Netice olarak her iki bankacılık modeli de müşterilerin finansal ihtiyaçlarına farklı prensip ve yöntemler üzerinden çözümler sunmaktadır.

Çalışmada katılım ve mevduat bankaları için 2015-2023 yılları arasındaki sektörel verileri karşılaştırılmıştır. Bu veriler çeşitli tablo ve grafikler yardımıyla yorumlandığında bankacılık sektöründeki ağırlıklı payın mevduat bankalarına ait olduğu ancak yıllar itibarıyla mevduat bankalarına ait olan bu payın azalarak katılım

bankalarının payının arttığı sonucuna ulaşılmıştır. İncelenen sektörel verilere ilişkin ulaşılan sonuçlara aşağıda sırasıyla yer verilmiştir.

Banka sayıları açısından katılım ve mevduat bankaları karşılaştırıldığında, sektördeki ağırlıklı payın mevduat bankalarına ait olduğu görülmektedir. Ancak katılım bankaları sayı olarak mevduat bankalarına kıyasla daha az olsa da 2015-2023 yılları içerisinde mevduat bankaları sayısı azalırken katılım bankaları sayısında ise devamlı bir artış görülmektedir. Katılım bankalarının özellikle kriz dönemlerinde müşterilerinin ihtiyaçlarına karşılık vermeye devam etmesi sebebiyle mevcutta ilgisi olan kesim ile birlikte katılım bankalarına olumsuz bakan kesimin de İslami finans ürünlerine olan talebinin artması, dijitalleşme sürecine önem verilmesi ve kamu desteğinin de alınması gibi unsurlar düşünüldüğünde katılım bankacılığında hızlı bir büyüme sergilendiği gözlenmiştir. Buradan hareketle izleyen yıllarda da katılım bankası sayısının artması beklenmektedir.

Şube ve personel sayıları açısından yapılan karşılaştırmada, bankacılık sektöründe mevduat bankalarının şube ve personel sayısının katılım bankalarına kıyasla oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Ancak yıllar itibariyle şube sayılarının seyri incelendiğinde, mevduat bankalarının şube sayıları azalırken katılım bankalarının şube sayısının ise arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna bağlı olarak mevduat bankalarının azalan şubeleri için personel sayıları da yıllar içinde giderek azalmış ve katılım bankaları ise genişleyen şube ağı için personel sayısını arttırmaya devam etmiştir. Buradan hareketle katılım bankalarının pazar payının ve müşteri tabanının giderek genişlediği ve bu büyümenin de banka ve şube sayısına olumlu olarak yansıdığı görülmektedir. Bununla birlikte katılım bankalarının gelecek dönemlerde de şube sayısını arttırmaya devam ederek daha fazla istihdam alanı yaratacağı tahmin edilmektedir.

Aktif büyüklük açısından yapılan karşılaştırmada, inceleme dönemi içerisinde hem katılım hem de mevduat bankalarının aktif büyüklüklerini arttırdığı görülmektedir. Buradan hareketle her iki bankacılık modelinin de varlıkları, kredileri, yatırımları ve diğer finansal varlıklarının toplam değerinde bir artış yaşandığını söylemek mümkündür. Ancak bankacılık sektöründeki aktif büyüklüklere ilişkin

yüzdelere incelendiğinde mevduat bankalarının aktif büyüklüklerinin düzenli olarak artmasına karşın sektördeki payının giderek azalmakta olduğu ve katılım bankalarının payının ise giderek artmakta olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumda özellikle, katılım bankalarının devlet otoritesi ile bankacılık sektöründeki büyüme hızını arttırması ve böylece toplumda katılım bankalarına olan güven ve ilginin atması etkili olmuştur. Katılım ve mevduat bankalarına ait mevcut aktif büyüklüklerin seyrinden hareketle izleyen dönemlerde katılım bankalarının pazar payını arttırarak yeni yatırımlar için zemin oluşturacağı olası görülmektedir.

Toplanan ve kullanılan fonlar açısından karşılaştırıldığında, inceleme dönemi içerisinde hem katılım hem de mevduat bankalarının toplamış olduğu fonların istikrarlı bir şekilde arttığı görülmüştür. Buradan hareketle her iki bankacılık modelinin de ekonomide yeni yatırımları, diğer finansal hizmetleri ve ekonomik faaliyetleri teşvik etme kapasitesinin arttığını söylemek mümkündür. Bankaların toplamış olduğu fonlar üzerinden sektörde edinmiş oldukları paylar incelendiğinde ağırlıklı payın mevduat bankalarına ait olduğu ancak yıllar itibariyle mevduat bankalarının payının azalarak katılım bankalarının payının arttığı görülmüştür. Toplanan fonlara karşılık kullanılan fonlara bakıldığında her iki bankacılık modelinin de kullandığı fonların yıllar itibariyle arttığı görülmüştür. Bununla birlikte sektördeki kullanılan fonların ağırlıklı payının mevduat bankalarına ait olduğu ancak bu payın yıllar itibariyle azalarak katılım bankalarının payının arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Buradan hareketle özellikle son zamanlarda katılım bankaları ürünlerine olan artan taleple birlikte sektördeki payının izleyen yıllarda da artacağı tahmininde bulunmak mümkündür.

Özkaynaklar açısından yapılan karşılaştırmada, hem katılım hem de mevduat bankalarının özkaynak toplamının arttığı görülmüştür. Sektördeki ağırlıklı paylar incelendiğinde ise özkaynak toplamı bakımından mevduat bankalarının ağırlıklı olduğu görülmüş, ancak zaman içerisinde mevduat bankalarının bu ağırlıklı payının bir azalma trendi içerisine girerek katılım bankalarının payının ise artış eğilimine girdiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Net kâr açısından yapılan karşılaştırmada, her iki bankacılık modelinin de incelenen yıllar içerisindeki net kârlarının arttığı, özellikle de 2022 ve 2023 yıllarında önemli artışlar kaydettiği görülmüştür. Katılım ve mevduat bankalarının net kârları açısından sektördeki payları incelendiğinde ise ağırlıklı payın mevduat bankalarına ait olduğu ve yıllar içerisinde net kâr bakımından değişim yüzdelerine bakıldığında ise mevduat bankalarının net kârlarındaki değişim yüzdelerinin istikrarlı bir seyir izlediği ancak bu artışların katılım bankalarının net kârlarındaki değişim oranları kadar belirgin artışlar olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu durumun temel sebebi katılım bankalarının reel ticaret finansmanı desteği ve kriz dönemlerinde pozitif ayrışması sebebiyle piyasada oluşan güven doğrultusunda gelir kaynağı olan fon kullandırımında sektör payını artırması olarak yorumlanmıştır.

Sonuç olarak, katılım ve mevduat bankaları sunmuş oldukları hizmet ve finansal çözümler açısından toplum ihtiyaçlarını farklı yöntemler üzerinden karşılamakta ve bankacılık sektöründe önemli bir yer edinmektedir. Bununla birlikte 2015-2023 yılları içerisinde her iki bankacılık modeline ait sektörel veriler incelendiğinde mevduat bankalarının sektördeki ağırlıklı payının azalmakta olduğu ve katılım bankalarının payının ise artmakta olduğu görülmüştür. Toplum içerisinde katılım bankaları ürün ve hizmetlerine olan artan talep ile birlikte katılım bankalarının sayısı giderek artmakta bununla birlikte bu alanda istihdam edilen personel sayısı, toplanan ve kullanılan fonlar, aktif büyüklük, özkaynaklar ve net kârda da istikrarlı artışlar kaydedilmektedir. Çalışma kapsamında elde edilen bulgulardan hareketle katılım bankacılığının büyüme hızını izleyen yıllarda da arttıracığı ve daha geniş bir müşteri tabanına ulaşarak sektördeki önemini korumaya devam edeceği beklenmektedir.

Kaynakça

- 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu. (2005). Ankara: Resmi Gazete (1 Kasım 2005 tarih, 25983 Mükerrer sayılı).
- Adır, A. (2019). *Bankacılığın B'si*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Akcan, A. (2012). *Faizsiz Bankacılık Sisteminin Bankacılık Sistemi İçindeki Yeri: Türkiye'de Karşılaştırmalı Genel Durum Analizi*. Uşak: Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.
- Akgüç, Ö. (1989). *100 Soruda Türkiye'de Bankacılık*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Akıncı, H. (2016). *Geleneksel Bankacılık Ürünleri ile Katım Bankacılığı Ürünlerinin Avantajlarının ve Dezavantajlarının Karşılaştırılması*. İstanbul: Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.
- Akıncı, H. (2016). *Geleneksel Bankacılık Ürünleri ile Katılım Bankacılığı Ürünlerinin Avantajları ve Dezavantajlarının Karşılaştırılması*. İstanbul: Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Albaraka Türk Katılım Bankası. (2024). *Albaraka Türk Katılım Bankası Hakkında*. 02.05.2024 tarihinde <https://www.albaraka.com/en/> adresinden alındı
- Albayrak, A., & Özsoy, M. (2019). Katılım Bankacılığı Ekosistemi: Paydaşlar, Kurumlar ve Piyasalar. A. Albayrak, M. Özsoy, Ş. Görmüş, A. Albayrak, & A. Yabanlı (Dü) içinde, *Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı*. TKBB Yayınları.
- Aslan, H. (2012). *Alternatif Bir Yatırım Aracı Olarak Sukuk: Yapısı, İşleyişi ve Türkiye Piyasası için Öneriler*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.
- Bağcı, H. (2013). *Ticari Bankalar ile Katılım Bankalarının Kârlılık Performanslarının Topsis Yöntemi ile Karşılaştırılması*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.
- Bayındır, S. (2005). *İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Biröl, Y., & Çidem, T. (2022). Türkiye'de Katılım Bankacılığı Üzerine Tartışmalar. *Sosyal Bilimlerde Ekonomi-Politik Yazılar*, 137-171.
- Cinbaş, K. (2018). *Katılım Bankacılığında Fon Toplama ve Fon Kullandırma Yöntemleri*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.

- Çalık, E. (2016). *Gelenekel Bankalar ile Katılım Bankalarının Finansal Performanslarının Basel III Kriterleri Açısından İncelenmesi*. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.
- Çalkılıç, F. (2022). *Türkiye’de Katılım Bankacılığı İle Geleneksel Bankacılık Performanslarının Karşılaştırılması*. Karabük: Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Durmuş, A. (2010). Modern Bir Finansal Araç Olarak Sukuk ve Fıkhi Açısından Tahlili. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*(16), 141-156.
- Dünya Katılım Bankası. (2024). *Dünya Katılım Hakkında*. 02.05.2024 tarihinde <https://dunyakatilim.com.tr/hakkimizda/dunya-katilim-hakkinda> adresinden alındı
- Emlak Katılım Bankası. (2024a). *Katılım Bankalarında Fon Kullandırma*. 10.01.2024 tarihinde <https://www.emlakkatilim.com.tr/tr/hakkimizda/faizsiz-bankacilik> adresinden alındı
- Emlak Katılım Bankası. (2024b). *Emlak Katılım Bankası Hakkında*. 02.05.2024 tarihinde <https://www.emlakkatilim.com.tr/tr/hakkimizda> adresinden alındı
- Emlak Katılım Bankası. (2024c). *Katılma Hesabı*. 08.01.2024 tarihinde <https://www.emlakkatilim.com.tr/tr/bireysel/hesaplar/katilma-hesapları/katilma-hesabi> adresinden alındı
- Gökçe, H., & Küçük Kaplan, İ. (2018). Türkiye’de Faaliyet Gösteren Bankaların Sağladığı Kredilerin Yapısı, Dağılımı ve Kârlılığa Etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(32), 153-169.
- Gülhan, Ü. (2009). *Bankacılık Sektöründe Karlılığı Etkileyen Faktörler: Türk Bankacılık Sektörüne Yönelik Bir Uygulama*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi.
- Gürerk, V. (2014). *Katılım Bankacılığı 30 Yaşında*. Ankara: Türkiye Katılım Bankaları Birliği.
- Hayat Finans Katılım Bankası. (2024). *Hayat Finans Hakkında*. 02.05.2024 tarihinde <https://www.hayatfinans.com.tr/bizi-taniyin#v1> adresinden alındı
- Kahraman, Y. (2020). Katılım Bankacılığının Türkiye’deki Gelişimi ve Geleceği. *Bankacılık ve Sermaye Piyasaları Araştırma Dergisi*, 4(10), 55-71.
- Kalaycı, Ş. (2010). *Nedenleri, Etkileri ve Sonuçlarıyla Bankacılık Krizleri ve Öncü*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

- Kale, S. (2017). Türk Bankacılık Sektörünün Aracılık Fonksiyonu. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 209-220.
- Kaya, M. (2023). *Katılım Bankacılığı ile Konvansiyonel Bankacılığın Karşılaştırılması: Türkiye Örneği*. Zonguldak: Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.
- Kayadibi, S., & Şiresi, Y. (2023). Geleneksel Bankacılık ve Katılım Bankacılığı Uygulamaları: Karşılaştırmalı Performans Analizi. *International Journal of Financial Economics and Banking Practices*, 4(1), 18-42.
- Korkmaz, G., Taş, Y., & Zeytinoğlu, E. (2019). Katılım Bankaları ve Ticari Bankaların Finansal Performanslarının Karşılaştırılması: Türk Bankacılık Sistemi Üzerine Bir Uygulama. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 6(3), 666-680.
- Kuveyt Türk Katılım Bankası. (2024a). *Kuveyt Türk Katılım Bankası Hakkında*. 02.05.2024 tarihinde <https://www.kuveytturk.com.tr/hakkimizda> adresinden alındı
- Kuveyt Türk Katılım Bankası. (2024b). *Sukuk (Kira Sertifikası) Nedir?* 09.04.2024 tarihinde <https://www.kuveytturk.com.tr/blog/yatirim-ve-finans/sukuk-kira-sertifikasi-nedir> adresinden alındı
- Mevduat ve Katılım Fonlarının Vadeleri ve Türleri Hakkında Tebliğ. (2007\1). Resmi Gazete.
- Osanmaz, M. (2020). *Katılım Bankacılığında Ürün Çeşitliliğinin Değerlendirilmesi ve Geleneksel Bankacılık Uygulamaları ile Karşılaştırılması*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.
- Öngen, B. (2019). Katılım Bankacılığının Türk Bankacılık Sektörü İçindeki Payının Seçilmiş Göstergelere Göre Değerlendirilmesi. *Aydın İktisat Fakültesi Dergisi*, 4(1), 21-43.
- Özsoy, M. (2012). *Katılım Bankacılığına Giriş*. İstanbul: Kuveyt Türk Katılım Bankası.
- Öztürk, M., & Genç, Ö. (2020). Türk Bankacılık Sistemi'ndeki Katılım Bankaları ile Geleneksel Bankaların Finansal Performanslarının Karşılaştırılması (2016:Q1-2020:Q2 Dönemi). *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(60), 3010-3026.
- Öztürk, M., & Şahin, H. (2021). *Ribâ ve Faiz Nedir, Ne Değildir?* Ankara: Ankara Okulu Yayınları.

- Özulucan, A., & Deran, A. (2009). Katılım Bankacılığı ile Geleneksel Bankaların Bankacılık Hizmetleri ve Muhasebe Uygulamaları Açısından Karşılaştırılması. *Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(11), 85-108.
- Pehlivan, P. (2016). Türkiye'de Katılım Bankacılığı ve Bankacılık Sektöründeki Önemi. *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 16(31), 296-324.
- Sümer, G., & Onan, F. (2015). Dünyada Faizsiz Bankacılığın Doğuşu, Türkiye'deki Katılım Bankacılığının Gelişme Süreci ve Konvansiyonel Bankacılıktan Farklılıkları. *Gazi Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(3), 296-308.
- Şimşek, M. (2020). *Türkiye'de Katılım Bankacılığının Gelişimi ve 2025 Vizyonu*. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi.
- T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı. (2020). *Sektör Araştırma Raporu*. Ankara.
- T.O.M Bank. (2024). *T.O.M Bank Hakkında*. 02.05.2024 tarihinde <https://www.tombank.com.tr/index.html#hakkimizda> adresinden alındı
- Takan, M. (2001). *Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim*. İstanbul: Nobel Yayınları.
- Tetik, N., & Dündar, M. (2014). Geleneksel Bankacılık Sistemine Alternatif Olarak Faizsiz Bankacılık Sistemi. *Reforma*, 42-50.
- Tuncay, M. (2018). Katılım Bankaları ile Mevduat Bankalarının Finansal Performanslarının Karşılaştırılması. *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 160-176.
- Tunç, H. (2016). *Katılım Bankacılığı (Felsefesi, Teorisi ve Türkiye Uygulaması)*. İstanbul: Nesil Yayıncılık.
- Türkiye Bankalar Birliği. (2024). *Bankacılık Sektörünün Rolü*. 12.01.2024 tarihinde <https://www.tbb.org.tr/tr/finansal-tuketici/faydali-bilgiler/4575#:~:text=1.,ekonomi%20politikas%C4%B1n%C4%B1n%20uygulanmas%C4%B1na%20arac%C4%B1l%C4%B1k%20ederler> adresinden alındı
- Türkiye Finans Katılım Bankası. (2024a). 08.01.2024 tarihinde Katılım Bankası Nedir?: <https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/hakkimizda/katilim-bankaciligi-sistemi/sayfalar/katilim-bankasi-nedir.aspx> adresinden alındı

- Türkiye Finans Katılım Bankası. (2024b). *Türkiye Finans Hakkında*. 02.05.2024 tarihinde <https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/hakkimizda/turkiye-finansi-taniyin/Sayfalar/turkiye-finans-hakkinda.aspx> adresinden alındı
- Uludağ, S. (1988). *İslamda Faiz Meselesine Yeni Bir Bakış*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Vakıf Katılım Bankası. (2024). *Vakıf Katılım Bankası Hakkında*. 02.05.2024 tarihinde <https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/hakkimizda> adresinden alındı
- Yazıcı, M. (2015). *Bankacılığa Giriş*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Yetiz, F. (2016). Bankacılığın Doğuşu ve Türk Bankacılık Sistemi. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(2), 107-117.
- Yıldız, N. (2023). *Katılım Bankacılığı ve Türkiye'de Faaliyette Bulunan Kamu ve Özel Katılım Bankalarının Karşılaştırmalı Analizi*. Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.
- Yurttadur, M., & Demirbaş, H. (2017). Türkiye’de Bulunan Katılım Bankaları ve Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının Finansal Performanslarının Karşılaştırılması. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 89-117.
- Ziraat Katılım Bankası. (2024a). *Cari Hesap*. 08.01.2024 tarihinde <https://www.ziraatkatilim.com.tr/bireysel/hesaplar/cari-hesaplar> adresinden alındı
- Ziraat Katılım Bankası. (2024b). *Katılım Banklarında Fon Kullandırma*. 10.01.2024 tarihinde <https://www.ziraatkatilim.com.tr/bizi-taniyin/katilim-bankaciligini-taniyin/katilim-bankaciligi-urunleri> adresinden alındı
- Ziraat Katılım Bankası. (2024c). *Ziraat Katılım Bankası Hakkında*. 02.05.2024 tarihinde <https://www.ziraatkatilim.com.tr/bizi-taniyin> adresinden alındı